ANUL XX
36
(801)
Simbătă
3 septembrie
1977
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

EPOPEEA INDEPENDENȚEI

Asaltul Griviței

La 30 august se dă așadar a treia bătălie înaintea Plevnei. Noaptea precedentă plouase și dimineața mai ploua, toată împrejurimea Plevnei era în ceață. Atacul fusese hotărît pentru ora 3 după amiaz. Dar cu mult înainte, pe la 11 ore, încep a se auzi dela aripa stîngă dinspre Radisova violente împușcături și o cananadă, care ține câteva ore. După felul nedisciplinat al generalilor ruși, trupele lui Scobelev atacaseră înaintea orei hotărîte și atrăseseră în luptă și batalioane din corpul lui Kyrilov. Pripita încercare este respinsă cu mari pierderi pentru ruși.

Din punctul de observare deasupra satului Griviță, Principele Carol dă la ora 3 ordinul pentru asaltul general. Ceața se împrăștie, dar reincepuse ploaia. De unde se afla, Principele poate vedea o mare parte a câmpului de bătaie : însă pînă la extrema stîngă rusească sunt 16 kilometri. La dreapta, în partea română, obiectul de atac este reduta Griviță. Cu cel mai mare avînt diviziile 3 și 4 năvălesc asupra șanțurilor, dar focul Turcilor le nimicește, granatele plesnesc în pămîntul de lîngă Principe : de două ori sunt respinse, lăsînd drumul lor acoperit de morți, printre care maiorul Șontu și căpitanul Valter Mărăcineanu, ale căror cadavre sunt înfipte de Turci pe parapetul redutei ca trofee!

...Acum se înțelesese cauza neizbîndei și a marilor pierderi : nu o singură redută avea Griviță, cum se părea și cum arăta harta rusească, ci două, legate între ele printr-un șanț formînd un fel de cortină, dar a doua, mai spre răsărit, nu se putea zări decît după trecerea unei văi, de pe o înălțime dinainte-i. Sunt 5 ore trecute. Principele se îndreptează spre primele ambulanțe, încă sub focul turcesc : aici primește știrea, că atacul este respins pe toată linia ! O singură speranță mai rămînea pentru un succes parțial : rezultatul ultimului atac al Românilor, asupra redutei no. 1 dela Griviță. Pentru a patra oară, în amurgul serii, trupele rămase din divizia 4, sub conducerea locot.-colonelului Voinescu și a căpitanului Grozam se aruncă asupra teribilei redute, dinaintea căreia Rușii pierduseră a doua lor bătălie dela 18 Iulie. După cea mai crîncenă luptă batalionul 2 de vînători (maior Al. Candiano-Popescu), regimentele 14 și 16 de dorobanți și 5 de linie izbutesc să intre în redută de unde Turcii se retrag pas cu pas în reduta a doua, încercînd în zadar să cîștige poziția pierdută. Un steag turcesc și trei tunuri cad în mîinile Românilor.

TITU MAIORESCU
(1897)

Un junimist la Griviță

La 1890, vorbind despre societatea „Junimea" (articolul **Leon C. Negruzzi și „Junimea"**), Titu Maiorescu arăta că „cele mai disparate spirite s-au putut întîlni și s-au putut insuflețí". în „atmosfera de preocupări curat intelectuale" pe care o dădeau adunările societății. Enumerînd cîteva antiteze specifice spiritelor care se întîlneau la „Junimea", criticul vorbea de „veselul voltairian Pogor" în unitate „cu sistematicul politic Carp, melancolicul Theodor Rosetti, cu (pe atunci) humoristul Iacob Negruzzi, scriitorul acelor rînduri, cu militarul autodidact M. Cerchez, traducătorul lui Heine, N. Scheletti, cu franțuzitul M. Korne, închisul estetic Burghele, cu virtuosul glumeț Creangă"... (**Critice**, ed. 1967, vol. II, p. 358).

Să fie oare întîmplător că în această bogată evocare, Maiorescu se punea pe sine alături de „militarul autodidact M. Cerchez" ? Cîteva fapte ne obligă să privim alăturarea respectivă cu mai multă atenție. Recurgînd la **Amintirile de la „Junimea" din Iași** ale lui George Panu, aflăm că „din Junime făceau parte mulți militari. Mai întîi doi colonei, și anume : colonelul Scheletti și Cerchez, apoi Șerbănescu, — mi se pare căpitan pe atunci, și căpitanul Bengescu, actual general în retragere". Maiorescu, după cum își amintește George Panu, era deosebit de interesat de psihologia junimiștilor din corpul ofițe-

Dumitru Bălăeț

Continuare în pag. a 7-a

«Uriași, cu pene...»

Festivalul național „Cîntarea României" ca amplă desfășurare a muncii creatoare și a forțelor artistice a scos la iveală, a dat strălucire și a valorificat creator o serie de manifestări cultural-educative, cu profunde semnificații în istoria și conștiința poporului nostru. Nu este încă timpul să facem o evaluare dar, pînă în prezent, această manifestare artistică considerată de cea mai largă durată în viața culturală a descoperit de prin sate valoroși interpreți, rapsozi, artiști plastici și creatori de artă populară. În județul Maramureș cu prilejul fazei intercomunale s-a pus în valoare un străvechi obicei închinat muncii intitulat „Tinjaua", legat de lucrările agricole de primăvară. Avînd aceeași corespondență, în județul Galați, în satul Oasele, sărbătoarea campaniei de primăvară și a celui mai harnic și priceput plugar din sat se fac tot potrivit unui obicei străvechi de tot atîtea sute de ani ca și în Maramureș — la „Fîntînile plugurilor" din țarina satului. De curînd, cu prilejul festivalului „Cîntarea României" într-un alt sat, Frumoasa, din județul Teleorman, am asistat la o manifestare artistică, folclorică, care se practică de circa o sută de ani și evocă — așa cum s-a cristalizat în conștiința localnicilor — scene din Războiul pentru Independență. Este vorba de un teatru popular organizat de flăcăii satului în ciclul sărbătorilor folclorice de iarnă, intitulat „Curcanii". În cadrul acestui obicei

Ion Marcovici

Continuare în pag. a 7-a

Prinos
eroilor Independenței

Corăbii trec pe Dunărea bătrînă...
Spre Olt și spre Siret privind 'napoi
Merg cumpănindu-și armele în mînă
Oșteni de rînd și generali — eroi.

Trec dorobanții Dunărea fierbinte
Spre Rahova și Plevna și Vidin.
Un glas din mii de piepturi : „Înainte,
Sens unic e al patriei destin".

Trec piinile-aromind a griu curat
Si-a copt, ca-n țestul zilelor de vară.
Cu fiecare pîine, un soldat
Simte-aburind cîmpiile din țară.

Eroic asaltîndu-l pe dușman
Intră oștirea neamului în luptă.
De-atac se-aude goarna la Smîrdan,
Ca o chemare,-n veac, neîntreruptă.

Și vin eroi cu veste c-au învins
Și fiecare veste-i parafată
Cu sîngele din rana lor prelins,
Semn că pe steag nu este nici o pată.

În piepturi bate dragostea de neam
Pulsînd în ritmul aprig de istorii
Și crește rădăcina fruct pe ram,
Pămîntul greu de jertfă și de glorii.

În palme strîngem glie-nlăcrimată,
Ca orologii inimile bat
Căci țărna de obuze-a fost arată
Și inimi ard în ea cu-adevărat.

Prin noi, mereu prezenți la datorie,
Oștenii niciodată n-au căzut
Ci au aprins pămîntului făclie,
Lumina lor din lupte s-a născut.

Elena Cătălina Prangati

EVENIMENTUL

Dialog cu poporul, pentru popor

Vizita de lucru în județul Brașov întreprinsă de tovarășul Nicolae Ceaușescu în ziua de 1 septembrie a.c. se înscrie în tradiția statornicită în stilul de lucru al președintelui Republicii noastre, stil de lucru ce se caracterizează printr-o constantă preocupare de a lua contact nemijlocit cu realitățile vieții social-umane, economice și culturale ale poporului român, aflat într-un moment de deosebită efervescență creatoare în opera de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate în patria noastră. Întîmpinat pretutindeni de oamenii muncii — români, maghiari, germani — cu manifestări de înaltă stimă, cu sentimente de nețărmurită dragoste, secretarul general al partidului a analizat la fața locului, împreună cu muncitori, lucrători din agricultură, specialiști din toate ramurile de producție, cadre de conducere din domeniul activității de stat și de partid, o gamă întinsă de probleme avînd o importanță primordială pentru dezvoltarea economică și socială a tuturor localităților județului Brașov. Adresîndu-se constructorilor de autocamioane și de tractoare, chimiștilor, textiliștilor, lucrătorilor de pe ogoare și altor reprezentanți ai oamenilor muncii, în cuvîntarea atît de bogată în conținut ținută la adunarea populară din municipiul Brașov, tovarășul Nicolae Ceaușescu a dat o înaltă apreciere rezultatelor obținute în toate ramurile de producție de pe cuprinsul întregului județ în decursul anului 1977, concludent în acest sens fiind faptul că, pînă la sfîrșitul lunii august, în municipiul și județul Brașov planul de producție industrială a fost realizat cu o depășire de 900 de milioane lei, estimîndu-se totodată că pînă la sfîrșitul anului cifra respectivă va crește pînă la un miliard și jumătate lei. Date fiind asemenea realizări, se apreciază în cuvîntarea secretarului general al partidului, este evident că ne aflăm în fața unor noi dovezi revelatoare în ceea ce privește angajarea fermă a poporului

Nicolae Sava

Continuare în pag. a 7-a

Eugen Jebeleanu
Arena

La cei pierduți

Cei care vrem să mergem
la cei pierduți
nu putem fi înspăimântați
de nimeni.
Noi vă dăm totul
Lăsăm totul în urmă
fără nici o retorică
pentru că noi vrem să ne regăsim
ajungând la cei pierduți

Am ajuns. Nu sunt...
Înainte.
Trebuie să fie mai departe...

Viața mea

Îmi caut viața pierdută
și nu o mai pot regăsi.
Viața mea este o bancrută.

Și ? și ? și ?

Hasdeu despre dialectica naționalului și universalului în cultură

70 DE ANI DE LA MOARTE

Într-o vreme cînd cultura noastră încearcă să se elibereze de elementele periferice ce-i puteau submina originalitatea, Hasdeu contestă căutările de suprafață, vasale teoretizărilor aride și pretențioase, de aiurea, îndreptînd atenția contemporanilor săi spre fondul de viață viu al culturii poporane. El dezvăluie în universul acesteia din urmă existența unor variabile legate de ethosul uman și de aspirațiile creatoare ale unui popor, configurînd elemente definitorii pentru o teorie a culturii. Hasdeu mai are și un alt merit, acela de a fi fost, înaintea lui Maiorescu, unul din susținătorii „europenizării" culturii noastre, reluat de urmașii săi. El a realizat acest lucru, în mod incipient, prin metoda comparativă folosită în cercetările de etno-psihologie și limbă, prin accentul pus pe corespondențele elementelor de cultură și originilor comune în cadrul diferitelor popoare.

Analizînd, de pildă, *poezia* „frunzei verzi", Hasdeu nu ezită să arate că ceea ce i-a dat durata acesteia a constat în forța ei neobișnuită de a exprima o sensibilitate umană concrescută în preajma munților și văilor. După Hasdeu, aproape fiecare cînt sau baladă, doină sau rostire românească este îmbrăcată în forma *frunzei verzi*, exprimînd parcă vesnica ei tinerețe în spațiu și timp. Ea este pentru românul din Carpați, tot așa cum e marea la greci, pe care o găsim prezentă în marile lor epopei și în frămîntatele creații de cultură din amfiteatrele grecești.

Cărturarul român s-a aplecat asupra *vieții de codru*, bănuind că în anumite perioade din existența poporului nostru, ea a însemnat un mod cu totul deosebit de a păstra ceea ce stătea sub semnul autenticității și originalității. Ca și în alte cazuri, Hasdeu crede că e posibilă explorarea realității istorice prin raportare la datele oferite de limba vorbită. Căci, spune el, „două-trei cuvinte dintr-o limbă restaurează o lungă obscură fază într-o istorie națională". De fapt, ideea aceasta o întîlnim și în *Introducere la Etymologicum...*, tom. II, în studiul *Dictionare și dicționare*, apreciindu-se puterea de exprimare, concizîunea și „comoara de cugetări ce se ascunde sub învelișul graiului". Tot ceea ce s-a creat de către popor prin simțirea sa, prin pasiunea și dorința de a înțelege rosturile firii poartă pecetea unei originalități și a unui specific de viață creatoare.

Lui Hasdeu îi aparține și inițiativa creatoare în sfera cunoașterii de sine a poporului, ceea ce astăzi încearcă imagologia concretizată de el prin întemeierea *Societății Românismul* (1869), cu organul ei de presă : „Foaia Societății Românismul", care apare în aprilie 1870. În colegiul redacției se aflau B. P. Hasdeu, G. Dem.

Vasile Vetișanu

Continuare în pag. a 6-a

RESPIRĂRI

Pentru unii, pentru alții

Piatra și muntele de piatră există numai pentru om. Pentru arbore, piatra și muntele de piatră nu există cu devada frunzei verzi.

Capul de deasupra umerilor nu există pentru toți. Pentru stînca de piatră a muntelui, capul nu există deasupra umărului.

N-am văzut vulpe îmbrăcată cu ie, decît numai stelele lepădîndu-se de raze.

Ha, mare rostogolită, mă uit la tine ca și cum aș vedea valurile ne care pietrele le au.

Mă învelesc într-un trup de femeie, piatra nu mi-a spus că se învelește într-un trup de piatră.

Nefericirea mea stă în naștere, iar nu în frumoasa umbră gri a frunzei verzi.

Pun mîna în părul tău, îmi înfășor pletele tale cu cuvintele mele.

Strig cuvîntul ca și cum ar avea fiu piatra, ca și cum ar avea fiică frunza.

Mor și strig cuvîntul, ca și cum muntele ar fi munte, ca și cum vîntul ar fi plin de cer, ca și cum albina ar avea țepi în coada ei cu țepi, ca și cum tu, dragostea mea, te-ai uita la mine cînd dorm dus, unde dus ? — dus și atîta.

Nichita Stănescu

● IN ACEST NUMĂR : ● **Proză de** Aurel-Dragoș Munteanu ● **Poeme** de Mara Nicoară, Grigore Arbore, Ion Sofia Manolescu, Cornel Brahaș, Grișa Gherghei ● **Biografia debuturilor : I. Valerian** ● **Cronica literară** de M. Ungheanu ● **Cartea de debut** de Al. Piru ● **„Spre critica totală"** de Mihai Drăgan ● **Atelier literar** de Geo Dumitrescu ● **„Sir de Valachia"** de M. Berza ● Revista străină ● Romul Munteanu : **„Biblioteca de filosofie"** ● Tineri poeți ● Pe podiumul Universiadei

cronica literară

Ion Vinea

PUBLICISTICĂ LITERARĂ

Cineva observa că nu se poate face o istorie a culturii românești fără a face și o istorie a presei românești. Gazetăria noastră a absorbit de-a lungul vremii forța multor talente de excepție. Dacă am aminti aici numai publicistica lui Hasdeu, Eminescu și Caragiale și ar fi o dovadă demnă de atenție în sprijinul propoziției de mai sus. Literatura română mai are însă, din nefericire, și alte nenumărate exemple de autori pe care gazetăria i-a sedus în chip decisiv. Publicistica covîrșește la ei opera. O mare reputație, urmată de o dezamăgire nu întru totul întemeiată, a avut Ion Vinea, poet și prozator, care a întîrziat să-și stringă opera în volume. Temelia acestei reputații i-a venit însă scriitorului mai puțin de la poezia și de la proza lui cît, mai ales, de la publicistica lui susținută care a ornat paginile **Faclei, Rampei, Adevărului, Contimporanului** și ale altor periodice intrate astăzi în depozite. O înțelegere a scriitorului nu este posibilă fără cunoașterea acestei intense colaborări — așa cum o bună parte a istoriei literare românești pierde fără examinarea pulsului presei literare a epocii. O ediție a articolelor lui Ion Vinea era nu numai îndreptățită ci necesară și întocmirea ei și-a asumat-o Constantina Brezu-Stoian. Culegerea cuprinde articole din **Facla, Rampa, Seara, Cronica,** etapa pînă la 1920, și din **Adevărul, Contimporanul, Cuvîntul liber, Curentul, Evenimentul zilei, Steaua,** adică articolele de după primul și chiar după cel de-al doilea război mondial.

Ion Vinea începe să scrie la **Facla** în 1913 și vitrina literară pe care o semnează aici atestă o sensibilitate și o canțilință literară modernă într-o epocă în care istoria literară a instalat o imagine înspăimîntătoare. Pentru mulți critici perioada dintre 1900-1913 a literaturii române e un teritoriu fără speranță, aglomerat de scrieri și idei anacronice. Nimic anacronic în scrisul polemic al lui Ion Vinea. Gustul și orientarea lui sînt sigure de la primul pas și ofensiva lui se îndreaptă împotriva platitudinii și a literaturii stagnante. Autorul revistei revistelor de la **Facla** respinge prin urmare poezia lui Victor Eftimiu și selectează pe D. Iacobescu. „A murit aproape necunoscut un poet tînăr. N-a fost niciodată un profesor universitar să capete protecție și bursă. Cînd prilejul s-a ivit n-a suflat în goarna redeșteptării naționale, de viața străbunilor, de luptele lui Ștefan, de sași și de Suceava nu și-a amintit deși era mai român decît alții; versuri teatrale, emfatice, n-a scris; n-a chinuit rimele și versul ca să acopere și să strălucească golul unui suflet și lipsa de idei. Și de aceea D. Iacobescu moare necunoscut". Ion Vinea auzea în poezia tînărului D. Iacobescu ecouri din Verlaine. Ceea ce-l caracterizează în ciudă unei aparențe a expresiei este echilibrul judecății. Ion Vinea nu este un partizan orb și plăcerea paginilor lui o dă tocmai simțul justeții care le animă. Cînd **Noua revistă română**, revista citită cu simpatie de Ion Vinea, publică versuri deconcertante de Felix Aderca, recenzentul **Faclei** scrie: „E vorba pare-se de științifizarea poeziei. Sforțarea poetului e demnă de laudă. Dar poate, ca toți inovatorii, dl. Aderca exagerează. Nu pot spune decît că versurile sale frînte n-au deloc muzică sau culoare. Că rimele sînt bizare și naive" etc.

O judecată foarte sigură îl prilejuiește **Vlaicu Vodă** de Alexandru Davila și poezie și proza lui Dimitrie Anghel. **Facla**, revistă ostilă **Faclei**, întreținea o campanie de compromitere a lui Alexandru Davila pe motiv că **Vlaicu Vodă** e o piesă imprumutată din cartoanele lui Al. Odobescu. Campania, lungă, alimentată prin tot felul de artificii în lipsa unei probe concludente, a lăsat să planeze o bănuială nedreaptă asupra lui Al. Davila. Ion Vinea intervine de partea dramaturgului demontînd mizerabilul resort psihologic al detractorilor: „Cînd a fost prima oară reprezentată (piesa **Vlaicu Vodă**), dușmanii d-lui Davila nu s-au mirat că dînsul a devenit autor dramatic. Dacă d. Davila ar fi scris o cît de reușită dramă modernă, o cît de spirituală și desăvîrșită comedie, nimeni nu s-ar fi gîndit să-i conteste paternitatea și cinstea de rudă și prietin. Dar era o piesă istorică. Viața și faptele unui domnitor îndepărtat erau înfățișate luminos și artistic. Și atunci: Davila o piesă istorică? Davila patriot? Davila cabotinul, cavalerul de industrie, franțuzitul, sportsmanul — o piesă istorică? Imposibil. „Ne-am aștepta în continuare la elogiul dramei lui Davila ca din partea oricărui partizan. Judecata piesei e făcută însă de la o mare înălțime și n-are nimic comun cu partizanatul. Esteticeste, Ion Vinea e departe de **Vlaicu Vodă** pe care are gustul literar și tactul critic de a nu-l condamna. Mai mult aproape se simte lipsa de proza lui Anghel, dar nu de întreaga lui proză și aproape deloc de poezia lui: „La început a scris în grădină — versuri prozaice și tăcăneoare". În proza acelui și distinge însă un stil „languid, prelung, muzical ca o frază de Chopin și sfătuiește pe autorul **Fantomei** să nu mai scrie versuri. Iată preferințele recenzentului se mai află Gala Galaction pentru proza lui, Ion Minulescu, nu fără rezerve, M. Davidescu, Adrian Maniu, avînd un tînăr „cam gogoșă". Emil Isac, Mihail Sorbul și surprinzător, I. C. Vissarion. Ion Vinea i se pare semnatarului **Faclei** „cel mai bun critic literar de azi", libărăcănu-tînd și e nemulțumit pentru faptul că lucrările acestuia cărora „cere foarte departe astăzi ideea". Nu e absent nici E. Lovinescu față de care Ion Vinea are o rezervă accentuată. Ion Vinea urmărește îndeaproape „aurora polidă a literaturii noastre, peste care se răsfățește azi de des funingineea lăpustei comprehensiuni lovinesciene și universitare critice". Nici în recenzia despre Ion Minulescu, viitorul director al Teatrului nu este iertat. Interesant este că Ion Vinea, scriind de — moderatism evident încă de atunci, îl simte străin și departe de mișcarea modernistă pe E. Lovinescu.

Recenziile nu-l arată pe Ion Vinea la curent cu toate noutățile importante din literatura europeană. O întreagă vitrină literară e consacrată cu o competență de nedemînjit nici azi misterii simbolismului rusesc. Alte articole vorbesc despre Guillaume Apollinaire, Emile Verhaeren, Paul Verlaine, Albert Samain. Să nu uităm că sîntem în 1913, an în care după unii istorici literari singura voce care se auzea în literatura română era aceea a semănătoriștilor. Sentimentul e descurajat de războaielile literare de epocă și însoțite cu detașare pe bolșevicul în două tabere exclusiviste: „Avem poporaniști: sînt cei ce din pricina multor lipsuri de completenie par incapabili de a asimila chiar cultura dacă e țării lor. Celălți, latori eclectici, au prins din lecturile în graiuri străine ceea ce era mai instabil, deci mai prost". Comentînd literatura, fie română fie străină, Ion Vinea se oferă unei hotărîre largi ale unei informații literare perfect echilibrate, centrate de un gust [illegible]. Sentimele sînt provocate cu multă decizie, fără exibiții. Ion Vinea e un bun cunoscător al tradiției literare românești și îndeosebi lui Ion Creangă, de deosebit trimiteri la precedenți noștri. Între aceștia Creangă e un maestru recunoscut de eserul modernist, după care Creangă sau Slavici se bucură de considerație lui.

În afară recenziile mai lungi inclinate unor volume atunci apărute impun prin independența opiniei, siguranța judecății de valoare și formula destulă și superior intelectuală a scriitorului lui Ion Vinea. De exact eventaiș s-au bucurat următoarele cărți: **De vorbă cu mine însumi** de Ion Minulescu, **Bisericuța din Răzoare** de Gala Galaction, **Plumb** de George Bacovia, **Letopiseții** și **Patima Roșie** de Mihail Sorbul. Judecățile lui Vinea asupra celor cîtăți și asupra altora, pe care nu le-am mai enumerat, pot fi prelucrate astăzi integral. Poetul nu face, de pildă, eroarea lui E. Lovinescu comentînd pe Galaction, după cum nu trece cu vederea pe G. Bacovia. Un adevărat act de justiție literară este astăzi pentru noi recenzia la **Letopiseții** lui M. Sorbul, dramă pe nedrept ignorată. Ion Vinea nu era însă un critic literar. Un tablou complet al perioadei literare în care scrie nu e de găsit în publicistica lui (ne referim la comentariile scrise pînă în 1920), dar găsim altceva mai prețios: o atmosferă, un puls estetic, o vivacitate intelectuală și artistică exprimată într-un stil distins.

După război publicistica lui Ion Vinea se desfășoară cu o amplitudine mărită. O anume brutalitate de expresie, nu lipsită nici aceasta de atitudine, a dispărut. Dar ceea ce e important, textul poetului devine, aproape indiferent despre ce scrie, memorabil. În fond pe ce s-a bizuit reputația lui Ion Vinea înainte de a scoate orice volum dacă nu pe aceste articole abia astăzi scoase din cartoanele colecțiilor? Evident judecata lui critică e matură și mai puțin exclusivistă. Natura poeziei lui Ion Pillat e acum mai bine înțeleasă și cu o doar cîrtu poeziei lui Ion Pillat. Atitudinea e mai [illegible], scriitorul mai așezat. Dar ceea ce face glorie lui sînt paginile de o [illegible] aparte datorită stilului său artistic. Iată un portret al lui Macedonski: „Macedonski a fost prototipul temperamentului de poet istoric, irascibil, dulce, bun ca eroii lui Dostoievski, punînd la cale orori neînvoite pentru deserte victorii de amor propriu. Ca greu vom uita silueta lui de dandy centenar, figura lui cochetă ca un pontof de satin din altă epocă, mustățile ca funingineea, cănite și pline de intenți acute și ușor cavalerești. La o masă de cafenea trebuie așezat cînd îl evocați acest elegant spectru, scăpat dintr-un album de Callot sau din pînza unei lupanar unde dispar amanți asasinați". Și iată un alt portret care arată atît nepărtinirea judecății lui, cît și capacitatea de a proiecta simbolic și sugestiv: „Memoria lui incomparabilă, varietatea neobișnuită a impresiilor, ascuțimea sălbatică a simțurilor, promptitudinea percepțiilor, spontaneitatea și frăgezimea ideilor, ordinea geografică în care se depozitează această vulcanică activitate sufletească și o pasionată dragoste de lucru, stimulată de o [illegible] mereu vie, mereu prezentă, toate aceste daruri strînse și organizate într-un singur ins, nu și de scopul posibilităților umane. Fără îndoială, - lungă floare poate din [illegible] a Tiparului de care natura ne omînduie la sfîrșitul prin cîte-un trimis isolat". Pentru a da cititorului o indicație de incisivitatea ironică și disprețoasă a stilului lui Ion Vinea reproducem mai jos finalul articolului pe care poetul îl închină intrării în Academie a lui Mihail Sadoveanu: „Scriitori ciuperci de prin codrul lui Sadoveanu au copăcăcuțile acelor concepții care fură cîndăile, bătăile din scrinul contelui pentru a parta blazon la cimpoiul perfect. Sumețile, în pensie, sînt întotdeauna impresionante".

Publicistica lui Ion Vinea cartografiază fizionomia epocii în care a scris, a scriitorului și a [illegible] lui, ceea ce-i dă în egală măsură valoarea documentului și a artei.

M. Ungheanu

viața cărților

Poezia ca o „ars combinatoria"

● Poezia lui Virgil Teodorescu rămîne și în ultimul volum *) o ars combinatoria, agezînd, de data aceasta, într-un mod și mai vizibil perspectiva suprarealistă pe acordurile clasice ale versului, volutele complicate ale metaforelor, crenelurile imaginii pe zidurile drepte, de un auster echilibru, ale sentimentelor. O ciudată proporție unește, în poeme de un parnasianism modern, linii baroce și tensiuni clasice, hipertrofia mișcării verbale și constanța fluxului afectiv: „Efluviile unor **stări constante** / (s.n.) Își risipesc nomadele luciri / Prin ondulate laude priviri, / Ca niște sfărîmate diamante". Această artă combinatorie e un „zbor statornic". Poemul este: „Prudent, extravaganta panoramă / a înnobilității în mișcare" (**Din piatră-n piatră**), „splendoarea multiformă a mișcului pe" (**Ovații**). Ei „Ascultă de o nouă gravitate, / De-un nou ravint, pe care noi i-am amuls, / De fuziunea ce-a sădit în toate / un alt repaos și un alt impuls". Armonia contrariilor devine, într-un mod pragmatic, germenele acestei poezii. Poemele cuprind „orizonturi verticale" (**Poarta**), ele mînțuie **vocale adunate** (s.n.) la un loc de **risipirea** (s.n.) clipei efemere (**Escale**) ori **Respinse confluențe** (s.n.) cuprinse dintr-odată. În **matinale** focuri de **amurg**. Unind și respingînd totodată răsărit și crepuscul, mișcare și repaos, zbucium și neclintire, organic și anorganic („fiori de metal", marmură, floare și lebădă). Ancorarea spiritului și a sentimentelor și călătoriile lor orgolioase, Virgil Teodorescu descoperă în acest principiu o albie firească pentru poezia sa, recunoscîndu-i, mărturisindu-i puterea de fascinație ce-o exercită asupra instrumentelor sale lirice: „Unirea e o lamă care-a ieșit din teacă / clintită la un semn cu-ndeminare" (**Albia firească**). Zborul și imobilitatea, fragilul și duritatea („Un munte-n orice pasăre dormea" (**Madrigal**), alăturate, răstoarnă perspectiva, inversînd-o, astfel că „umbra e-al luminii privilegiu" într-un vers ce ne amintește acel credo rembradtian, „Întunericul este materia luminii". Tot o priveliște răsturnată de un ochi dominat de legi optice inverse ascund versurile: „cerul pare dus de mici insecte / în inelara lui călătorie" (**Centru**). Adevărata față a acestei poezii, dure și reci în aparență, prea ștefuite, aproape artizanală, o descoperim în remarcabilul poem **Visul marmorei**: „Corabia din gol nici nu plecase, / Și marmora visa că-i o tulpină / În dimineața care se-nfiripă / Deasupra-ncolăcitelor zargase. // Visa că e o rază încercănată / Într-un floral imperiu de frigi, / Visa necontenit cu ochi închiși / Cumpănita-mbrățișare de-altădată. // A pietrelor gregare și mărunte, / La niște crabi cu ruginii carcase, / Din care cataclismul se-ntrupase: / O lebădă plutind în miez de munte..." Dacă visul marmorei e arta poetică a cărții, **Parcurs naval** e poemul patriotic cel mai bogat în semnificații. Legătura cu pămîntul țării e **Ancora Corabiei**, e un „cordon ombilical". „Pe puntea ce descrie un ideal oval, / cordon ombilical al marei nave, / Cu țara ce trăiește acum momente grave / Se va-mplini chemarea într-un parcurs naval". În volumul **Ancore lucii** descoperim și cîteva poeme în care intimitatea învăluitoare e ridicată la semnificații cosmice. Mă gîndesc la splendida imagine a părului femeii din **Echipă și Absența** la acel imn dedicat mamei, „trandafirului palid al luptelui matern", la fulgerata imagine din poezia **Acasă**: „O clipă mi se părea că-ai avea / Pămîntul răsucit pe inelar". Poezia lui Virgil Teodorescu, născută de o ars combinatoria, ce-și revendică armonia contrariilor și imaginea ca o formă magică a principiului identității se arată, în asemenea momente, nu numai ca un **instrument al puterii**, ce frînează canalizînd sentimentele poetului în construcții insolite, ci și ca un **insemn al slăbiciunii și al sfîșiului**. Elibrate de canoanele clasice și suprarealiste, împerecheate într-o poetică nouă, poemele lui Virgil Teodorescu instaurează atunci un univers proaspăt și cald, printr-o tutare fericită a propriilor unelte.

Doina Uricariu

*) **Virgil Teodorescu, „Ancore lucii", Editura „Eminescu", 1977.**

O voce distinctă și profundă

● Al treilea volum* de poeme al lui Cezar Ivănescu publicat recent la Editura „Cartea Românească", nu produce modificările spectaculoase și dramatice pe care le cărți, nu o dată, cronicarul naiv în biografia unui artist ca fiecare și sugliii ale unei prezumtive evoluții pe scara [illegible] estetice: cu o personalitate perfect distinctă încă de la debutul său de acum vreo zece ani, poetul s-a impus în conștiința noastră literară ca una din vocile cele mai profunde, hărăzite să cînte dragostea și moartea sub aspectul lor originar de nuntă cosmică, mioritică, pe gama variabilă a horelor, a baladelor populare sau culte, a elegiilor romantice sau descintecelor folclorice montate cu o știință rafinată a efectului esoteric în structura laică a limbajelor moderne. Cu un registru tematic dastul de restrîns, în datele sale conceptuale, evident — și aici clasează autorii fără talent dispuși să scrie oricînd, oriunde și despre orice cu o rîvnă infatigabilă — poetul și-a creat, cu o sensibilitate carnală a cuvîntului, o mare varietate de forme ale reprezentării, egalată, poate, numai de adîncirea continuă a obsesiilor genetice ale artei sale. astfel încît nu monotonia motivelor ni se impune, ci polifonia unui discurs urmărit ca finalitate estetică, aducerea în lumină a resurselor vitale, lirice ale limbajului. Ca exorcism sau descîntec prin cîntec a forțelor malefice, poezia înseamnă pînă la urmă eliberare și invocarea energiilor solare ale lumii ca în balada **Procesiunea soarelui**, începută în stilul folk universal și terminată în cel al folclorului nostru național: „Cît am stat adînc pe creste / Am vărsat că moartea este / Nu ca bezna, ca lumina, / Ca o floare, fără veste / Mincînd din mormînt țărîna / Frate-tu, — cu soarta plină. / Ară-mi fața cu lumină / Cu plug roș mă deșteleină! / Dă-mi casele să le... / Mămăle-tătăle / Oile-mi furatu / Pe mini m-a legatu! / ...Mămăle-tătăle / Dă-mi casele să le... / Vînurile spele / Frățioare-surioare / Soare Soare Soare / Soare Soare Soare Soare / Al Nostru". Iubirea ca temă dominantă în poezia lui Cezar Ivănescu capătă, în acest **Rod IV**, pe lîngă splendidele performanțe de pînă acum în celebrarea dragostei pasionale, o nuanță nouă și anume aceea pentru pămîntul natal și valorile strămoșești, formalizată mai ales în poemele cu titlul generic **Terra paterna**, dar și în altele cum ar fi **Decebal, Plîngerea Domnului Ioan Vodă, Plîngerea Domnului Ștefan cel Mare bolnav, în scaunul domniei la Suceava.** Iată o astfel de piesă, plină de grație și dăruire, cu care dealtfel se și deschide volumul: „Cît nu mi-i spart urciorul de aur și cît încă / Lanțul de-argint nu mi s-a rupt, / Numele tău, visare, mă ține veșnic lîngă / Reizvorirea lumilor de la-nceput, // Căci de ridici o mînă în auriu nimbată / De spicul grîului cel insceptrat, / O mînă care-o plimbi privirii roată / Numind ce-i nemurire, minunat, // Ca un covîr urzit de stele nove / Îți punem la picioare gîndul nostru / Crescut în izbăvirea preagingașei Moldove / Navă cerească cu Ceahlăul vostru!". De asemenea, pentru un ton nou, de data aceasta în construcția polifonică a discursului, am vrea să atragem atenția cititorului asupra amplului poem **Agamemnon**, o meditație rece și patetică despre formele trecătoare și cele veșnice ale destinului din care cităm un fragment privitor la exigența înaltă a condiției artistului: „grăbiți vin indivizii / să ocupe pătrățelele / acestui joc de șah al gloriei: / alunecă pe e tăblia lucie / roboteala la suprafață / dezinteresul pentru... — / și noi rămînem fixați / adulterinii gloriei mutenia / ne va înmormînta / cu adevărat ca apa morților. / Ni s-a părut o cinste / din cele / mai de preț ale oamenilor / să stăm fixați unde / șuvoiul neantului se auzea — / hu hu nu am zis de multe ori / și au trecut ne-au lăsat / și ne-au părăsit!"

Credem că este cazul a reaminti, în încheierea acestor scurte observații, că fiecare nouă carte publicată de Cezar Ivănescu devine un veritabil eveniment literar.

Dan Laurențiu

*) **Cezar Ivănescu: „Rod IV", Editura „Cartea Românească", 1977.**

Războiul secret: document și ficțiune

● În literatura ficțiunii polițiste, de aventuri sau de spionaj, te întrebi întotdeauna dacă mai poți avea surprise sau schemele sînt atît de bătute și atît de fixe în felul lor, încît neprevăzutul compoziției sau scriiturii este definitiv exclus. Rămîne însă, obligatorie, o anumită doză de spectaculos al situațiilor, adesea neașteptată, prin care trebuie să treacă „eroul" unei asemenea ficțiuni, personaj înzestrat cu iscusință ieșite din comun și care trebuie neapărat să supraviețuiască pînă la sfîrșitul cărții.

Cartea lui Haralamb Zincă, „Soarele a murit în zori" *), nu face excepție de la regulile, atît de severe într-un fel, ale genului. Este o poveste de veritabil război secret, al cărui protagonist este un agent român de informații, în primii ani ai celui de-al doilea război mondial. Interesantă este aici abandonarea spectaculosului în favoarea unei autenticități a situației operațiunilor politice germano-române și în genere a fazelor atît de întortochiate care aveau să ducă la conflagrația mondială. Cartea surprinde problemele de conștiință ale ofițerilor români patrioți și lupta lor pentru o independență care devenea din ce în ce mai iluzorie. De aici apare și o ușoară modificare a legilor narațiunii: tensiunea discursului nu vine din evenimentele care au devenit istorie, și sînt binecunoscute oricui, ci din complexitatea angrenajelor politice și a rețelelor de informații și contrainformații, un adevărat slalom periculos dar fundamental pentru destinul țării.

Autenticul confesiunii se desfășoară pe două traiectorii: întîi un autentic dramatic al conjuncturii; duplicitatea unor relații politice, o alianță cu Germania, pe care nu o dorea de fapt nimeni, o neutralitate a României față de începutul războiului pe care de a fi pierdută datorită jocului de interese al marilor puteri, o rețea de informații și contrainformații, construită cu minuție și iubire de țară, mereu expusă riscului, adversari grupați în diverse tabere și interese, o armată română ce avea de înfruntat mai întîi planurile regelui și legionarilor, conștientă că va trebui apoi să stăvilească expansiunea hitleristă, adversari separați în diverse compartimente de vrăjmășie, uneori greu detectabili. Și apoi o atmosferă de tensiune admirabil construită, o atmosferă care reprezintă, evident, **războiul** cu toate că nu există nici o pagină de luptă în această carte. Realizarea acestui autentic se datorează unui subtil procedeu de filtrare a aspectului documentar. Nimic strident sau încărcat în acest veridic dar o exemplară „tirnată", o pagină de istorie trăită, de biografie efectivă a unor ani, relevantă prin momentele ei hotărîtoare. A doua traiectorie a autenticului se constituie din existența acestui erou care este spionul, luptătorul de culise, agentul de informații. Altă biografie, de data asta un destin aproape exemplar, un temerar care își acceptă misiunea ca pe o datorie de onoare a iubirii de țară. Dar nu ipostaza celui care alege destinul luptei din spatele scenei este esențial aici, ci modul de receptare a realităților, grav și sensibil deopotrivă; nu avem de-a face cu un invincibil care plutește peste obstacole, ci cu cel care se furișează ca să surprindă vești importante pentru țară. Dar povestea lui e umană, caldă și tragică, dominată de o singură obsesie: aceea a dedublării lui chinuitoare și necesară, a minciunii bine ticluite, deci a unei imposibile comunicări adevărate cu oamenii. Spovedania e durerea de a nu fi putut fi mereu el însuși: „Nu există în lume spion fericit, oricît de mari și spectaculoase ar fi rezultatele acțiunilor sale".

O carte despre victoriile unei lumi care se pot constitui și pe nefericirea unor destine individuale, anonime și totuși eroice.

Ioana Crețulescu

*) **Haralamb Zincă: „Soarele a murit în zori", Editura „Militară", 1976.**

Umor și discreție

● Trecînd peste considerațiile de ordin general care se pun în fruntea oricărei intervenții referitoare la o literatură (pentru copii, science-fiction, studențească etc. etc.) spun că povestioarele lui Eduard Jurist *) adunate în volumul **„Ochelarii de scris povești"**, m-au fermecat prin umorul lor blînd, sfătos și prin precizia cu care autorul știe să-și conducă povestea creionînd dacă nu personaje memorabile, în mod cert istorii pîlduitoare.

Varietatea de ton abordată maschează cu abilitate o atitudine constantă față de o astfel de literatură: ironia abia reținută este revelabilă prin mulțimea de locuri comune folosite, cu bună știință, à rebours. Povestioarele se înjghebă din evenimente minore ale cotidianului, deseori printr-o descriere a momentului ce precede actul scrierii: nepotul cere unchiului să-i scrie (spună) o poveste, cînd autorul se apucă de scris toată lumea-i dă sugestii, pilde etc. și pînă cînd să fie început, textul s-a scris. În astfel de povestioare predominant este stilul oral cu dialoguri firești și mișcări imprevizibile realizate de personaje. Dacă ele delectează atît cititorul cel mic cît și pe cel mare, altele însă, construite în sistemul jocului și gîndirii proprii copilăriei, sînt receptate cu mai mult profit de către adulți ce știu să guste rafinamentul scriturii. Integrarea omului matur în jocurile copilăriei reprezintă trecerea la un alt sistem de receptare a realului: „Te rog să-mi faci o corabie!" „Pentru ce?" „Eu sînt un voinic viteaz și plec în cele patru zări s-o caut pe Ileana Sînziana". „Ei, dacă-i pe-așa... Și cum să fie corabia?". „Să fie toată din aur. Nimic mai ușor pentru mine decît să fac o corabie de aur. Într-o clipă e gata". („Bărcuța") După ce nepotul mai dorește una din fier, alta din marmură, își va construi singur una dintr-o foaie de caiet pe care-o va pune pe-un rîulet. Iată finalul: „Unchiule, crezi că a ajuns în Japonia? Mie nu-mi place să dau răspunsuri pripite. Am stat puțin să socotesc, m-am uitat la ceas și am spus: „Hm, încă nu. Dar mîine dimineață va fi în Japonia, negreșit". În aceeași manieră este construită povestioara „Oul din pădure", de o frumusețe aparte în care didacticul se estompează lăsînd loc filosofării discrete. Găsirea unui ou nemaivăzut în pădure stîrnește diverse reacții păsărilor, animalelor, interesate de latura lui practică. Doar țepușul îi privește „se ridică în două lăbuțe și, mișcîndu-și încetișor urechile și mustățile, șopti cu vrăjit de oul de piatră: „Ce frumos!"

Un univers viu, original în articulațiile sale cele mai intime, este prezent în cartea lui Eduard Jurist denotînd talent de povestitor, discreție și un umorist inteligator, blînd. Ilustrațiile lui Sergiu Georgescu șarjează inteligent textul compunînd o lume trecută, într-adevăr, prin niște ochelari de scris povești.

Constantin Stan

*) **Eduard Jurist, „Ochelarii de scris povești". Editura „Ion Creangă", 1977.**

CARTEA DE DEBUT

Auto-editări

Numeroase asa cărți apărute în ultima [illegible] autorilor, pe cont propriu, la editura „Litera", au apărut, în ultimul timp, volumul de versuri al lui Aurel D. Cîmpeanu **Poarta de suflet** și volumul de poezii **Ninsori rătăcite** de Valeri M. Sivan. Primul mi-a intrat, cu ani în urmă, un volum de cantece octosilabe care mi se părea rezonabil, dar care n-a apărut, al doilea mi-a trimis multe [illegible] cercăn pe cînd eram la revista **Ramuri**. Din cauzi locului nu putea să scrie cît unul, nici cetățeanul nu au ajuns la o formulă proprie și că nu puteau să apară în mod firesc la una din editurile cunoscute, dar fiindcă s-au autopublicat, să vedem cum se reprezintă fiecare.

Aurel D. Cîmpeanu ne încredințează, într-un motto la volumul său, că ceea ce ne oferă este rezultatul unei grele experiențe existențiale: „Deși n-am obosit, vin de departe / lungă și grea mi-a fost călătoria / n-aș fi știut ce-nseamnă poezia / de nu treceam victorios prin moarte".

Din nefericire, autorul nu ne spune mai departe nimic în legătură cu această experiență care i-ar fi dat prilejul unei interesante confesiuni și se arată un dezrădăcinat nostalgic, bucuros să revină acasă, cît de tîrziu. Tema, pusă în circulație la începutul secolului de St. O. Iosif, a făcut carieră la **Semănătorul** la diverși poeți, pînă în preajma primului război mondial, cînd Maria Cuntan își publica cele două volume de poezii sub titlul **Din calerul vremii**, (Minerva, 1916) în umbra lui George Cosbuc. E stilul vetust din **Intoarcere** de Aurel D. Cîmpeanu: „Cerul greu pe umeri cînd m-apasă / poarta încrustată o sărut / și mă-ntorc cu bruma-n păr acasă, / ca un murmur de izvor tăcut. / Fusul nu mai poate să adune / firul lung, din caier argintiu, / tors cu greu de mîinile bătrîne. / să-mi aline umbletul tîrziu". Cît timp se mentine în acest registru cuminte de rememorare a „cărărilor" copilăriei, poetul are o mică vibrație sentimentală, exprimată însă în versuri incolore, ca acum saizeci și mai bine de ani. Cînd vrea să introducă o noutate în atmosfera și peisajul vechi al satului, efortul e vizibil artificial. Aripile lui Aurel D. Cîmpeanu se strîng la loc, elanul recăzînd la pămînt (**Poartă de suflet**): „Poiene de narcise și de trifoi să am / aș îmbrăca bătrîna cărăruie / pe care pași de amintire suie / cînd pică toamna nucile din ram / Corole de lumină, cît dragostea să am, / cu sare și cu pîine aș aștepta la praguri / lumina nouă-a țării curgînd ca mierea-n faguri / să o sculptez în poartă de suflet-monogram".

Două St. O. Iosif și Goga, se impunea o approfundare a lui Blaga și Arghezi, o trecere de la poezia cu sentiment la poezia de cunoaștere. Dar Aurel D. Cîmpeanu rămîne sfios la „poarta de suflet" dintre cele două teritorii.

La Aurel D. Cîmpeanu predomină traditia, la Valeri M. Sivan vrea să-și facă drum inovația. Nu lipsesc ca atare cliișeele, oasele și păsările, de care abundă poezia de confecție („Vechimea soptește scursă-n os"; „Albe oase de strămoș luminează stepe"; „Vînturi suflă-n oase reci"; „Lîngă păsări, urme cu vată"; „Molcom luminările înaltă păsări"; „Urc pe schele albe, pasăre în soare arzător"; „Închide-te pasăre de uraniu în stearpă colivie"; „Mesteacănul frămîntă vînt în gură păsărilor"). Autorul laudă obeliscul de la Apulum în ritmul odei în metru antic de Eminescu: „Mereu mai înalt revii în istorii / lîngă gorunul tău ars în cercuri / mari, roșii, grele de flăcările / adevărului." Emoția rămîne în sfera abstractă a conceptului, nu se salvează cînd autorul introduce un termen din domeniul paleontologiei („oraminiferele din cretacic: „Stau cu capul pe [illegible] [illegible] de globigerine / viite din mal" sau niște misterioase „limbi de heleborus".

Ce erau „Alemorii" pe care poetul pretinde-a-i fi auzit strigînd de „dincolo vechimu" cînd, cu mari festile, incendiau pădurile? Imaginea năvălitorilor barbari cu „alem" (steag)? Și atîtdată Valeri M. Sivan încearcă să amestece, folosind nume noastre, o atmosferă de smaimă (**Stejari sub seguri...**): „Jînză foc. Horea gîndește / cu Closca... / Scoroocet lăncile nu se mai văd, / nu se mai adună: / înecat ecoul sună amnarul, rosie / mirosse creanga. / în cring cocosul vestește / sosirea păsării / negre cu inele / de argint..."

Natural, imaginile bizare nu conving. E posibil ca în noapte să lumineze „un ochi de greier"? Nici fizic, nici liric, un poet nu poate spune că lese din ochiul clinelui alb și intră în steaua de lîngă el cu păr lung ca un vesmînt de mireasă. Dacă ne putem gîndi la steaua cu numele Pletele Berenicei, nu ne putem imagina, ca în poezia Fiul, un „vînt de ametist" care e totodată stejar și clocîrlie. Dintr-un text ca acela intitulat **Frunza, vîntul (Răboj)** se constată că Valeri M. Sivan își adună, cu anumite predilecții, cuvintele la întîmplare, căci zice, între altele: „Senin, vedeam stele căzînd departe / și dropii luminînd, stins / flucea, soare negru / greierul..."

Are el ce are cu greierii. Iată cum sună în limbajul său un **Cîntec**: „Lucrez între pietre albe / cu tîrnăcop de argint, și tu pasti / turma de miei, cu toiag de fier / Izabela! / Sabin gurii tale mă ucide, ca niște vase / mielele se vor zdrobi de firele ierbii; / O, lasă-mi turma!"

Limbaj pseudo-ermetizant de vorbe goale.

Al.Piru

TELEGRAMĂ

STIMATE ȘI IUBITE TOVARĂȘE DAN DEȘLIU

Conducerea Uniunii Scriitorilor din R.S. România vă adresează sincere felicitări, cu prilejul celei de a 50-a aniversare a zilei dumneavoastră de naștere.

Vă urăm să primiți calde urări de sănătate, viață lungă și cît mai multe succese în creația literară și în activitatea obștească, pe care, de multă vreme le desfășurați cu pasiune și cu devotamentul cunoscut, în slujba culturii socialiste din patria noastră.

La mulți ani!

PREȘEDINTE,
GEORGE MACOVESCU

biografia debuturilor

„...Scoteam cîte un număr întreg închinat numai tinerelor talente...“

De vorbă cu întemeietorul „Vieții literare“, poetul, prozatorul și memorialistul

i. valerian

— În cele două volume ale dumneavoastră, Cu scriitorii prin veac *(Edit. pentru literatură — 1967) și* Chipuri din viața literară *(Edit. Minerva, 1970), rememorînd oameni și întîmplări din îndelungata dumneavoastră activitate pe ogorul literelor, apare ca un fir roșu, în nenumărate pagini, problema atenției acordată tinerilor scriitori. Cum explicați acest interesant amănunt ?*

— Ar trebui s-o iau de foarte departe... Dar nu atît latura istorică ar trebui reținută, ci însuși faptul că dacă scriitorii ajunși la un oarecare grad de notorietate, în general, găseau, odinioară, posibilități de trai, apoi tinerii scriitori trebuiau să lupte amarnic pentru a-și croi un drum în viață, asigurîndu-și, în primul rînd, cele necesare zilei de mîine. Am zis în general, fiindcă se cunosc și cazuri ca cele ale lui Macedonski și Bacovia care au dus-o extrem de greu, întotdeauna, deși spre mijlocul vieții numele lor devenise destul de cunoscut. De altfel, cum se poate observa, nu numai eu, ci toți scriitorii dintre cele două războaie mondiale au manifestat, întotdeauna, un spor de grijă pentru cei care băteau timid la porțile literaturii. Dar vremurile erau așa cum erau. Scriitorii care urmau cursuri superioare găseau cu greutate, la absolvire, un plasament în centre culturale unde viața literară pulsa mai viu. La rîndul lor, editorii — deși erau mulți — nu prea se grăbeau să-i lanseze pe tinerii prozatori — iar pe poeți, critici ori dramaturgi, chiar deloc. Rareori, se ivea cîte-un Mihail Dragomirescu sau E. Lovinescu, care să le dea tinerilor debutanți, cum puteau și ei, o mînă de ajutor frățească... Nu odată, scriitori care cunoscuseră lumea întreagă, ca Jean Bart sau Petru Neagoe, îmi mărturisiră că și acolo, scriitorul, tînăr mai ales, trebuia să muncească din greu pe tărîmuri străine de literatură, ca să-și asigure cele necesare existenței. Iată de ce era firesc ca, îndeosebi, în cei 15 ani cît am scos revista *Viața literară* să mă preocupe și pe mine în cel mai înalt grad această vitală chestiune a deschiderii unei uși, în plină lumină, pentru tinerii ce îndrăzneau să atingă aripa „Pegasului“. Mă mindresc și azi cu faptul că uneori am consacrat cîte-un număr întreg numai tinerelor talente...

— Dar autorul romanului Cara-Su *cum a ajuns în această lume cu atîtea necunoscute, a scrisului de creație ? Relatați-mi în cîteva linii și biografia dumneavoastră, puțin cunoscută azi cititorilor...*

— Atunci am să încep cu ultimul... semn de întrebare. Iată : eu m-am născut la 1 august 1895, la Ivești, în fostul județ Tecuci. Tatăl meu, Constantin Fotache Ionescu, a fost ajutor de grefier la judecătoria din această localitate a Moldovei și a rămas în funcția respectivă și cînd ne-am mutat la Tecuci. Acolo, am făcut clasele primare și patru clase gimnaziale, după care am fost trimis — cu mari greutăți materiale, fiindcă am fost la părinți nu mai puțin ca 7 copii, iar salariul părintelui meu era de numai 100 de lei pe lună — să urmez cursul superior la liceul „V. Alecsandri“ din Galați. Darul — hai să-i zicem așa — pentru poezie, mi-a fost insuflat de mama mea căreia îi plăcea să citească mult și-l prețuia îndeosebi pe autorul lui „Despot Vodă“. Într-un an, cînd mă făcusem mai mărișor, a atîrnat în dreptul patului meu — chiar la căpătîi — un portret al lui Alecsandri spunîndu-mi : „Băiete, să sement cu el !“. În anii liceului, la Galați, a prins a se contura și predilecția mea pentru literatură, încurajată de doi profesori, Ion Tohăneanu și Grigore Forțu. În clasa a șaptea, am scos chiar și o revistă intitulată *Avîntul literar*, trasă la șapirograf, unde îl aveam colaborator apropiat pe un viitor procuror, D. Missir, cumnat al cunoscutului politician Trancu-Iași...

— Și după terminarea liceului ?

— A trebuit să-mi fac stagiul militar și am intrat la școala militară din Dealul Spirii, la București, de unde am ieșit sublocotenent de rezervă. Am sperat însă pentru funcția respectivă, activîndu-mă, și am fost repartizat în Direcția liceelor militare din fostul minister de război. Dar a venit prima conflagrație mondială și am plecat pe front. Părăsind București, am fost trecut ca adjutant de batalion, cu gradul de locotenent. Am fost rănit grav, la mîna dreaptă și la piciorul drept, în luptele ce s-au dat la Mărășești și evacuat într-un spital din Birlad, fiind decorat cu „Virtutea militară“.

În spital, lucra ca medic poetul V. Voiculescu care într-o zi, schimbîndu-mi bandajele, mi-a relatat că se grăbește fiindcă e așteptat de Alexandru Vlahuță, refugiat acolo, la Birlad, cu un car cu boi, în care adusese și o mulțime de tablouri de Grigorescu. La Birlad, exista cunoscuta mișcare literară dirijată de poetul G. Tutoveanu, care scosese revista *Făt frumos*, iar acum făcea să apară altă publicație literară, *Florile d'albe*. Am dus și eu la această revistă cîteva poezii ce au apărut...

— Deci, acesta a fost, propriu-zis, debutul dumneavoastră literar...

— Poate că da, însă nu erau niște versuri deosebite. De altfel, făceam primii pași și o poezie, *Sonetul flașnetei*, am citit-o într-o zi, chiar la locuința lui Vlahuță, găzduit pe atunci în casa profesorului de muzică Bulbuc, de pe bulevardul Epureanu. Autorul romanului *Dan* încropise un mic cenaclu literar. Mi-aduc aminte că după ce cîte-un tînăr debutant, cum s-a întîmplat și cu mine, citea o poezie, Vlahuță îi întreba pe cei din jur : „Ei, ia să vedem, sună sau nu sună a aur ?“

— Cine mai venea la acest cenaclu ?

— *V. Voiculescu*, firește — care a și publicat la Birlad, la îmboldul maestrului, în 1918, volumul de versuri *Din țara zimbrului și alte poezii*, apoi *Victor Ion Popa*, care era mobilizat într-o unitate din apropiere, G. Tutoveanu, I. M. Rașcu, citeodată Nichifor Crainic, care venea tocmai de la Iași... Cu toate vremurile grele, doamna Vlahuță ne făcea uneori surpriza de a oferi celor 20—30 de cenaclești — fiindcă veneau acolo și mulți profesori din Birlad — cîte-o bucățică de pîine albă din făină trimisă „pentru poeți“, de un gospodar, Lupu Costache, din satul Dealul Mare, și cîte-un ceai...

După încheierea păcii și plecarea lui Vlahuță la București — unde a luat conducerea ziarului *Dacia* și a revistei *Lamura* — cenaclul a rămas să fie condus de G. Tutoveanu. Acum mai veneau : I. A. Bassarabescu, Artur Gorovei, Mihail Lungeanu, Donar Munteanu, Vasile Savel, G. M. Vlădescu... Între timp, eu fusesem transferat cu serviciul la Tecuci și la ședințele cenaclului de la Birlad trebuia să vin cu trenul ; odată, am sosit chiar cu o locomotivă, plin de funingine pe față, de am stîrnit un hohot uriaș de rîs...

— Cînd v-ați înapoiat de la Tecuci la București ?

— În 1919 și la aceeași slujbă de la Direcția liceelor militare. După doi ani, m-am înscris la Facultatea de litere și filozofie pe care am absolvit-o cu „magna cum laudae“. I-am avut între alții profesori pe Mihail Dragomirescu, G. Murnu, C. Rădulescu-Motru, dar i-am audiat cu firesc interes și pe N. Iorga, Ovid Densușianu sau Ch. Drauhet, deși nu eram obligat...

— Dar în învățămînt n-ați trecut niciodată ?

— Într-un singur an, cînd un profesor de limba română de la Liceul militar din Craiova fiind bolnav, am fost trimis eu să-l suplinesc...

— Și literatura ?

— Am început să frecventez cenaclul *Sburătorul* al lui E. Lovinescu. M-a dus acolo, într-o zi, maiorul G. Brăescu. Scriitori mulți nu cunoșteam în București, pe atunci. Doar pe D. Nanu, care se aflase printre cenacliștii bîrlădeni — și care ulterior, împreună cu G. Brăescu, fusese prizonier într-un lagăr din Germania.

Am pășit, deci, în salonul lui Lovinescu din strada Cimpineanu cu emoție, fiindcă în liceu învățasem latinește chiar pe manualele lui și îmi impunea un respect deosebit. Se afla acolo și Ludovic Dauș și, după o discuție scurtă, i-am înmînat maestrului vre-o șapte poezii exotice, cu caracter simbolist. Pe urmă, am fost la cîteva ședințe ale cenaclului *Sburătorul* — unde veneau între alții : Ion Barbu, Camil Petrescu, F. Aderca, Caton Theodorian, Tudor Vianu, Ramiro Ortiz, Hortensia Papadat-Bengescu, Ticu Archip, Sanda Movilă și cîte alte personalități ale scrisului. Dar despre poeziile mele, Lovinescu nu aducea deloc vorba, măcar spre a le citi acolo. Mă gîndeam că nu i-or fi plăcut, cînd într-o zi, cumpărînd la chioșc *Sburătorul* am tresărit emoționat : toate poeziile predate îmi fuseseră publicate în pagina întîia a prestigioasei reviste. Pentru ca după publicarea altora, în numărul 26—27 din 1922, Lovinescu să scrie sub titlul *Anticipații literare* și unele rînduri pline de căldură despre „silueta literară“ a cîtorva tineri poeți — era vorba de Emil Dorian, Mihail Celarianu, I. Valerian și Camil Baltazar — în care marele critic analiza amănunțit poeziile mele *Iarna*, *Liniște* și *Flacăra*.

— Numai că de la nr. 52, din 22 decembrie 1922, Sburătorul, din cîte știu, și-a încetat apariția, reinviind în alt format abia în 1926, pentru a trăi un singur an, însă...

— Așa este. Trebuie reținut însă, că acolo, la *Sburătorul* debutaseră *de fapt*, e vorba de acel debut prestigios care îl impune pe un tînăr : Ion Barbu, Camil Petrescu, Camil Baltazar, Vladimir Streinu, Ilarie Voronca, Mihail Celarianu, I. Valerian, Sanda Movilă, Emil Dorian și mulți alții. Încît, pentru a continua acea activitate frumoasă, la scurtă vreme după definitiva dispariție a revistei, i-am propus lui Lovinescu să scoatem o nouă publicație literară. Despre aceasta mai discutasem odată, acasă la el, de față fiind și G. M. Zamfirescu și Liviu Rebreanu.

— Probabil că așa a început istoria Vieții literare care avea să se identifice cu o perioadă lungă de 15 ani, de activitate extrem de laborioasă, o activitate ce s-a înscris cu cinste în istoria literaturii noastre...

— La început, Lovinescu a zîmbit, oprindu-se din mers, în plimbarea aceea în doi, prin Cișmigiu. Mi-a explicat că *Sburătorul* fusese scos prin grija materială a Editurii „Ancora-Benvenisti“, unde el tipărise numeroase lucrări — între care și manuale didactice, ce aduseseră mari venituri proprietarilor acestei tipărnițe. Și totuși, aceștia găsiseră că nu mai e rentabilă apariția unei reviste ca *Sburătorul*. Și Lovinescu a adăugat : „Știu că n-ai decît o leafă. Nu știi ce să faci cu banii ?“

Dar eu nu am dezarmat, eram cu 15 ani mai tînăr ca el și voiam să lupt.

— Așadar ?

— Am început să ne întrunim cîțiva prieteni de cenaclu în cancelaria fostului meu profesor G. Murnu, la Facultatea de litere. Într-o zi, am tipărit afișe cuprinzînd și numele colaboratorilor și am fixat data apariției revistei, 20 februarie 1926...

— Vă rog să-mi îngăduiți să vă întrerup cîteva minute, și să reamintesc unele pasaje din articolul scris de G. Călinescu, Rînduri pentru „Viața literară“ *publicat în revistă, în nr. 136 din luna mai 1932, cînd publicația dumneavoastră împlinea șase ani de existență : „Printre atîtea reviste literare care au apărut pentru o clipă, spre a nu lăsa nici o diră în urma lor, Viața literară s-a remarcat printr-o statornicie de ani de zile așa de neobișnuită la o publicație nesprijinită de nimeni, încît regularitatea apariției forma pentru unii un motiv de ciudă și de ironie. Parcă văd primul număr din 20 februarie 1926, cu articole și literatură de G. Murnu, I. A. Bassarabescu, V. Voiculescu, G. Baiculescu, I. Valerian și o convorbire cu d. Liviu Rebreanu. Pentru întîia oară vedeam o gazetă de informație literară care să introducă în lumea scrisului reportajul uzat numai în lumea politică. Un articol de discuții și principii, o poezie reprezentativă sau numai încurajatoare, o convorbire cu un scriitor, extrase din ultima carte apărută, Cronica literară română și străină, Revista revistelor, Știri literare. La ce lucrează scriitorii, Bibliografie și altele, întă rubrici care chemau atenția cititorului asupra faptului literar și creau o atmosferă de curiozitate și simpatie pentru scriitor. Mi-aduc foarte bine aminte că eu și atîți prieteni așteptam cu nerăbdare apariția numărului săptămînal, nu pentru că am fi găsit înăuntru perle de literatură atît de rare într-un deceniu, ci pentru știrile și discuțiile pe care le găseam negreșit, pentru a afla ce păreri are d. Barbu sau d. Brăescu despre literatura română și ce mai pun la cale scriitorii. La drept vorbind, mă interesau grozav și mărunțișurile strecurate la ecouri, nu din vreo răutate, dar pentru că răutățile sînt în lumea creatorilor vislele care împing barca pe mare. Oricît de bine ar fi alcătuită o astfel de gazetă, ea nu și-ar atinge scopul fără o apariție statornică. Valoarea publicațiilor de acest fel nu rezidă în însemnătatea artistică a producțiilor pe care le publică (deși li se întîmplă și aceasta), ci mai cu seamă în putința pe care o dau scriitorilor tineri de a debuta și ideilor de a se ciocni și clarifica, prin controversă.*

Pornită din entuziasmul d-lui G. Murnu, Viața literară a mers mai departe prin idealismul și aș zice misticismul publicistic al d-lui și prietenului meu I. Valerian, care, sacrificînd bani și timp, a tipărit ani de-a rîndul revista, în fiece săptămînă, pentru ca scop ? Pentru ca eu sau altul să putem scrie ce ne trece prin gînd, alergînd să stringă manuscrise — și vă asigur că aceia care se lăsau mai mult rugați erau tocmai începătorii — iar cealaltă jumătate scriind, compilînd, corectînd, mîncînd și dormind lîngă rotativă, îndemînînd pe culegători, întocmind pagina, făcînd numărul. Bucuria cu care acest veșnic poet a promovat pe alții cu propria-i cheltuială și trudă este fabuloasă, căci tocmai cînd îl crezi doborît de îndoială și silă, îl vezi reapărînd mai fanatic ca oricînd, gata s-o ia de la capăt !...“.

— Îi sînt recunoscător și azi, cînd împlinesc 82 de ani, lui Călinescu, pentru aceste cuvinte rostite din inimă. M-a onorat cu prietenia lui și aș putea rememora despre el multe întîmplări inedite, începînd cu seara aceea cînd a cunoscut-o, la șosea, pe viitoarea lui soție, Vera-Alice, pe atunci elevă, care se afla acolo cu o colegă și s-a apropiat curioasă de mine și de viitorul autor al „Cărții nunții“, care căutam prin iarbă un lanț ce căzuse de la una din roțile automobilului meu, „Dyom-Bouton“, cel mai vechi tip probabil, care exista în România pe atunci, dar care pe noi ne-a ajutat mult în munca de tipărire a *Vieții literare*...

— Relatați-mi : pe unde ați avut redacția și tipografia, cine vă ajuta, totuși, să adunați săptămînal materialul pentru revistă și să-l pregătiți pentru tipar ? Cum erau retribuite pe atunci poeziile, schițele, articolele publicate în revistă ? Și cine se ocupa cu difuzarea ei ?

— Vre-un sprijin material concret nu a existat, de vre-undeva. M-am bizuit, în primul rînd, pe economiile făcute din salariul meu. Scriitorii îmi acordau fără nici o pretenție colaborarea. Numai cînd vre-un tînăr se afla la mare ananghie — ca, de pildă, Bogdan Amaru, Ieronim Serbu sau Dan Petrașincu — căutam să le plătesc materialele, fie din buzunarul propriu, fie intervenind, citeodată, la președinții S.S.R. Principalul meu colaborator, începînd din 1927 înainte, a fost soția mea, pe care am cunoscut-o în debutanta Aurelia Tomescu, care a venit într-o zi la redacție, să ne aducă un grupaj de poezii semnate Grig Mălțiu. Ea a devenit secretar de redacție, dactilografă, administrator și chiar curier, la nevoie. În unele epoci, s-au ocupat cu secretariatul de redacție al revistei, cu totul dezinteresați, tineri ca N. Crevedia, Vlaicu Bârna sau Cicerone Theodorescu. Redacțiile noastre s-au mutat mereu : o dată la ziarul *Timpul*, altădată peste drum de palatul ziarelor *Dimineața* și *Adevărul* pe Sărindar, sau pe strada Stelea, pe lîngă biserica Sf. Vineri. Colaboratori ai *Vieții literare* au fost majoritatea scriitorilor vremii : Tudor Arghezi, V. Voiculescu, Liviu Rebreanu, Ionel Teodoreanu, I. A. Bassarabescu, Cincinat Pavelescu, D. Nanu, Ion Pillat, Zaharia Stancu, Pompiliu Constantinescu, Camil Petrescu, I. Barbu, G. Bacovia, Dem. Theodorescu, Mircea Eliade, Adrian Maniu, Mircea Damian, Cezar Petrescu, Al. O. Teodoreanu, Eugen Jebeleanu, Radu Boureanu și cîți alții... Ca să nu mai vorbesc de E. Lovinescu și G. Călinescu...

La buna difuzare a revistei m-a ajutat, ani de zile, un mare om de inimă, Ion Popescu, șef de echipă la expediția ziarelor *Timpul* și *Argus*, care, cînd scoteam revista, o lua și o desfăcea la chioșcuri, împreună cu celelalte publicații. Țin minte că aduceam pachetele, fie de la tipografioarele din Dealul Cotrocenilor, pe unde se află și azi monumentul „Leul“, apoi din str. Eforiei, ori, cînd reușisem să o cumpăr mai pe nimic, de la o tipografie mică, situată pe str. Sf. Vineri...

— Știu că o vreme ați funcționat și ca secretar general al „Societății Scriitorilor Români“...

— Da, sub președinția lui N. I. Herescu, pînă la începutul războiului, cînd președinte a fost ales Victor Eftimiu, iar secretar general poetul și romancierul Mihail Celarianu. Dar pe atunci nu era prea mult de lucru la societatea noastră, în primul rînd din cauza lipsei unor fonduri cît de cît substanțiale. Ședințele de comitet se țineau destul de rar, în comparație cu epoca actuală. Problemele în discuție se rezumau la organizarea unor șezători literare... Pensionări erau, tot din cauza de mai sus, extrem de puține...

— Dar premiile ?

— E adevărat. Se acordau și unele premii ale S.S.R., paralel cu cele ale Academiei...

— Acolo, pe cîte știu, a fost premiat și volumul Caravanele tăcerii *de I. Valerian.*

— Exact ! Referatul s-a datorat lui I. Bianu. N-am fost niciodată în afara granițelor țării. În schimb, am colindat temeinic țara noastră, fie pe cînd aveam „celebra“ mea mașină, fie cu prilejul numeroaselor șezători literare inițiate de S.S.R., îndeosebi.

— Așa ați cunoscut, probabil, și Dobrogea, care v-a inspirat romanul Cara-Su...

— Nu. Documentarea mea — dacă vrei să-i spunem așa — pentru romanul respectiv s-a datorat unui unchi al meu care locuia la Babadag. El îmi punea la dispoziție, acolo, o cameră și așa se face că izbuteam să dispar din viltoarea Bucureștiului, umblînd prin pitoreștile așezări ale acestor locuri. Un timp, am stat și la Medgidia, la un hotel. Orașul nu arăta ca azi, o așezare modernă, industrializată, ci una plină de gîluri și praf, cu case mărunte, ridicate de-a valma... Cartea a fost bine primită de critică la apariție, iar în 1969 s-a tipărit, după 34 de ani, a doua ediție, la Editura Minerva...

— Ce ne puteți spune despre tinerii scriitori de azi ?

— Îi urmăresc, cît îmi este posibil îi citesc și în volume și în reviste. Există o mai mare varietate de stiluri în toate genurile literare. Ne putem mîndri cu tineri deosebit de înzestrați, atît în poezie și proză, cît și în critică și dramaturgie. Esențial este ca lucrările lor să pătrundă și mai mult în masele de cititori. Îmi face impresia că nu toate volumele de poezie bună obțin tiraje corespunzătoare, ci numai unele... Eu am căutat cîteva cărți de poeme ce mă interesau, în mai multe librării, și nu le-am găsit. Nu vreau să dau nume. Poate se cunoaște această situație și se va îndrepta.

— Iar în încheiere, o întrebare pe care și dumneavoastră, care ați luat, odinioară, atîtea interviuri scriitorilor, o adresați de regulă fiecărui interlocutor, fie că era vorba de H. P. Bengescu, fie de Al. Sahia sau Corneliu Moldovanu : Ce mai pregătiți pentru tipar ?

— O selecție din volumele mele de poeme *Caravanele tăcerii* și *Stampe*, cu un ciclu amplu de inedite, volum ce ar urma să apară sub primul din cele două titluri de mai sus. Din inedite, face parte și un poem pe care l-am scris în amintirea lui Tudor Arghezi, de la a cărui moarte s-au împlinit, de curînd, zece ani.

Al. Raicu

● Undeva, în București, către capătul Căii Rahova care dă în Uranus, există o stradă pitorească, „Salvatorului“, ce urcă în pantă repede, mărginită de salcîmi, tei și stejari bătrîni. Aici locuiește de mulți ani, într-o casă bătrînească avînd gard înalt la stradă și înăuntru o grădiniță plină cu arbuști, cu floare violetă și dalii, poetul, prozatorul și memorialistul I. Valerian, întemeietorul revistei Viața literară, care, în ciuda vîrstei de 82 de ani pe care a împlinit-o anul acesta la 1 august, se dovedește și azi un partener de lungi discuții, tot atît de spontan și prietenos ca și în urmă cu patru decenii, cînd i-am cunoscut la cenaclul lui E. Lovinescu.

AL. R.

I. Valerian, în tinerețe

Desen de Nicăpetre

grigore arbore

Ioan

Sînt semne jos sub zare că moarte-ai
pe aproape !
El, Vodă, va pieri răpit de-un fulger
Lăsînd în secetosul cer ca spadă să îi sape
Fîntîni de la un înger spre alt înger.

Spre patru puncte cardinale trag
Cămilele din trupul tău Moldavă !
Pe trădători în loc de streang
I-așteaptă noul domn cu-o blîndă slovă.

Fie și-așa ! Oricum un om în noapte
va călări spre nord pe deșelate
o hlamidă batjocorită aducînd

mulțimii adunată la Putna în cetate
deasupra unui revoltat mormînt jurînd
că țara nu va fi injunghiată pe la spate.

Chiar dacă din corole...

Născută lîngă stele migratoare într-o noapte
însingerată de delirul razelor
plătești tributul tău acestei zodii
orbește rătăcită prin trupuri exaltînd
orice suavă înflorire.

Așează-te acum sub vișini putrezi !
Atentă fii la stratul de zăpadă
în scorburi strîns și care nu mai vrea
să plece chiar dacă din corole evadează
un animal eliberat de primăvară.

Aspiri de fapt petale și putreziciune
precum frumoasa și defuncta ieri privighetoare
care lînd foc în aer de căldură
surprinsă-ntr-un tîrziu de propria goliciune
s-a prăbușit nerușinată-n soare.

Curtenitor și fals

Această colivie poate
oricînd să-nceapă să coboare
accelerat, rupîndu-se de funia sa
iar noi înghesuiți în colțuri s-așteptăm
momentul cel prielnic cînd
cu mîna se mai poate să agăți
traversa de lumină prin ușă strecurată.

E-o goană imposibilă. Îți simt
suflarea în ureche adormindu-mi
simțul vital. La dracu
toate aceste mașinării dogmatice
trase în sus de cabluri de oțel
și de necesitatea de-a te însoți
curtenitor și fals spre cerul douăzecișipatru.

Trăim în veacul lifturilor și opririlor
între etaje, peste vid. Oricum
pentru-a iubi nevoie am de-un colț
de umbră, e adevărat, și de un sprijin
în valuri de blîndețe și de alte
asemenea nimicuri

Aici deasupra golului un tremur
bîntuie tubul de metal prin care
precum pistoanele în temelii de veac
lovește-un lift universal fără-ncetare.

Briza a încetat

Briza a încetat. Poți auzi
arhipelagul străduindu-se să-și rupă
rădăcinile
din milul mărilor. Este o noapte neagră
făcută pentru navigatori și numai
surzii nu pot să recunoască-n vale clinchetul
asuzitor al Vărsătorului.

Cei ce-s bătrîni și obosiți rămînă-n valea
plină cu zei și temple, unde
evaziunea o încurajază berze
subțiri purtînd sub pene încrustat
mirosul continentelor. Lenea
e moartea celor îndrăzneți ; eroii
sînt precum insectele ce reușesc să
scape veșnic
îmbrățișării plaselor uriașe
unde se reproduc.

Acum că-n jurul tău pulsează numai
valuri și astre cine-ți va hrăni
iluziile ? Golful natal intră puțin
cîte puțin într-o cochilie
de amintiri și doar parfumul
florii voinicului străpunge
pereții ei subțiri.

O, adormire ! Singuri printre mări
înoată-n grupuri îngerii
chemîndu-te încet pe nume.
Ai vrea să intri-n ceata lor
tîrînd cu tine și cenușa
ținutului din cap de lume.

Talisman

Cu oasele de-a curmezișul vîntului închipuind
catarge oscilînd sub greutatea pînzelor
plutesc deasupra satului învinsele coloane
de păsări revenite în dezordine
dintr-un nefericit asalt al sudului.

Fost-a trădare, deci : lipsește-n vîrful
unghiului tremurat tocmai acea corăbie
ce siguranță dă întoarcerii aliniind
cîrduri haotice de-a lungul coridoarelor
de peste rîurile infernale.

Dar oare cu ce drept ele acum astupă
fereastra mea și rod la temelii
cu ciocuri mari de bronz și totodată
se sprijină-n pereți și trag
de-acoperiș ca de o ruptă velă ?

Ziua de azi fatală-i pentru zbor !
Trei vulturi albi se pregătesc de ancorare
rîzînd de încercatul lor urmăritor.
Va trebui să îi alung sau să-i omor
curaj redînd umilei zburătoare
ce zidul casei mele și l-a pus pe gît
cum pui un talisman în drum
către ghilotinare.

ion sofia manolescu

Desen de M.H. Maxy

Țară dintotdeauna

Nu știu cu ce fel de cuvinte să-mi fring inima
să-ți pot întoarce prinosul atîtor milenii
țară legendară cu suflet cît tot pămîntul
țară de care nu se mai poate sătura sîngele
nu se mai poate sătura admirația lumii
Țară trecută prin foc și prin sabie
pămînt apărat pînă la marginea sîngelui —
sînge în care s-a botezat veșnicia
țară a marilor noștri eroi — România

Nu știu cu ce fel de brațe să-ți apăr ființa
țară românească dintotdeauna dintotdeauna
pămînt mioritic coborînd din baladă
țară cu masa tăcerii zămislită din masa dacilor
țară cu masa cinstei întinsă la masa dreptății
țară cu masa întinsă în fața umanității
țară de basarabi pe margini de suflet
țară cu doine și daruri zugrăvite din lacrimi
țară în care s-a născut și-a înflorit omenia
țară a marilor noștri părinți — România

Compoziție la centenar

La ceasul cînd se umple pocalul gloriei
atins de farmecul zborului
îmi sorb culorile din semnul rămas
și las noaptea să se reverse
prin frunzișul timpului întunecat
Cînd se deschide fereastra
tăiată în pămînt fără hotar
năvălesc doinele cu stele în lacrimi
înainte de-a ajunge țara
pînă la involburările sîngelui

De aici încolo mă opresc
la nivelul ecoului îndepărtat
unde independența neamului
se retrage în sîngele focului sacru
unde se îmbulzesc cuvintele
dulcelui grai românesc — Cuvinte
cuvenite eroilor acestui pămînt
cuvenite sufletului acestui popor
care a rămas la confluența istoriei
consacrat din adîncul nașterii

Reîntoarcere

Prin semnul ce umblă pe margini de țară
îmi ascult nașterea la căpătîiul hrisovului
Dinainte aflat de alte primejdii
în derută rămînea amenințarea
cînd mă trezeam lîngă vetrele sîngelui
cu multă pricepere minuind paloșul
Ora trăirilor scapă copacii din stînga mea —
arderea înțeleaptă în balsamul adăpostit
prin frunzele zăbovind numai lacrima
și pe asii de ceremonial
îmbătrînea umbrela timpului
Către sfîrșitul secolului
verdictul lumii rămînea încă neprecupețit
fără să uite lumina din care-a zburat
îngăduit de toate simțurile pământului
am strigat după străbunii răvășiți
să nu mă îndepărtez de apele stătătoare
Din primordialele forme ascunse în gene
din perpetuări tăiate în timp
pînă la piatra incrustată în greul divin
mă reîntorcea în eternitate
sîngele daco-latin

Soarele patriei

Fără să afle paza apelor curgătoare
la sărbătoarea din crepusculul roșu
atins de cuvînt m-a mulțit mustele
în care mi-am ascuns jocul cuvincios
Cînd m-am apropiat de celelalte cuvinte
pe care trebuia să le las lumii și istoriei
mi-am căutat trupul prin iarba arămie
pe cînd putrezeau picioarele roșii
în piatra acoperită de muschiul negru
Lîngă bucuria stejarilor neuitați
multe ființe au cunoscut țărîna —
țărîna din fața iubirii
țărîna din sînul patriei
săgetînd rădăcinile pămîntului luminat
Fără să rătăcesc pirtea semnului neumblat
care mă ducea în munții străbunilor
unde îmi apărau ființa în fața hoardelor
egale rămîneau frunzele din simbaj
adunate pe retina albastră a patriei
Acolo se dezbrăca soarele de toate luminile
lăsîndu-mi numele pe frunțile pietrelor

fuga

aurel-dragoș munteanu

Vagonul de clasă era gol, cu banchetele lustruite de mulțimea călătorilor care șezuseră pe lemnele lor tari. Dumitru Bejan își imagina țăranii cu pantaloni aspri de pănură, cum se numea la ei, în Ardeal, materialul gros, de casă, din care se făceau cioarecii, vedea oamenii aceia greoi și hîlnzi, moțăind în lungi călătorii, cu desagii alături. Visau pămînturi bune și vite de soi, copii și muieri vrednice, gospodării prospere, sate înfloritoare, cu casele la drum și cu garduri vopsite frumos. Bejan privea mîinile lor trudite cum odihneau pe genunchii proeminenți. Cioarecii erau strînși pe picior și lăsau să se vadă mușchii viguroși și oasele mari ale oamenilor, obișnuiți să umble mult pe pămînturile lor, în urma boilor și a carelor, bătînd locurile cu talpa lor mare, prinsă în bocanci. Era un port nobil și curat, asemănător cu cel de la curțile regilor europeni de odinioară. Îl întîlnise de multe ori în drumurile sale și-i cunoștea din copilărie. Tatăl său era copil de țărani și nutrise aceleași gînduri ca și ei, pînă cînd împrejurările îl scoseseră din rînd și-l purtaseră la Viena, pe spesele Partidului Național, care avea nevoie de cadre și de specialiști, pentru a concura economicește cu străinii din Ardeal. Rămăsese toată viața cu nostalgia satului și a pămîntului de acasă, unde păstrase neatinsă moștenirea de la părinții lui. Mitru se simțea vinovat, apropierea țăranilor îi crea un vertij, conștiința că nu trăise bine. Erau oameni cumpătați și reticenți, cu stăpînire de sine, care nu se intimidau de prezența nimănui și nu încercau să fie altfel decît erau, pentru a plăcea lui sau altuia ca el. Se prindeau greu la vorbă, îndeosebi ardelenii, și priveau drept în față pe interlocutor, creîndu-i o stare puțin confortabilă.

Bejan era fericit că poate pleca. I se părea că se duce pentru totdeauna și de aceea ridică geamul încă din gară și închise ușa compartimentului, pentru a fi singur și a consuma fericirea de a părăsi Bucureștiul. Toate se vor rezolva, era sigur, totul rămîne în urmă... Era liber și neîngrădit de nimeni... Șuieratul locomotivei îi dădu o frenezie extraordinară a simțurilor, o voluptate vecină cu beția. Toate rămîneau în urmă... Avea o săptămînă, cîte nu se pot întîmpla într-o săptămînă ?... Poate că nu se va mai întoarce, era aproape sigur de asta... Poate că Viorica îl va uita !... El, nu, o-ar fi bine, ținea la Viorica !... Lasă, [illegible]... Poate că va fi bine... Poate că [illegible] va mai regăsi pe Mierlă !... Cine știe ce se mai [illegible] !...

Trenul porni, cu o vuiete a [illegible] o viteză neobișnuită. Bejan se ridică la geamuri și începu să se miște prin compartiment, topăind. Parcă ai fi Sergiu Măzăreanu. Își [illegible] într-un tîrziu. Dacă intră cineva și te vede ?! Așa pornește întotdeauna, nu e [illegible] deosebit ! Lucrurile merg bunăoară și se va întîmpla tot ceea ce trebuie să se întîmple, fără să poți schimba nimic cu fuga sau cu altceva asemănător. Se lăsă atunci pe banchetă și se întrebă ce ar spune un om din satul tatălui său, dacă l-ar vedea ! Cum i s-ar părea feciorul lui Bejan, alergînd de colo-colo, pentru a scăpa de o femeie și de bărbatul ei ! Un om fără rost, care tremură de dimineață pînă seara și nu știe ce are de făcut în viața aceasta scurtă lăsată de la dumnezeu ! L-ar privi cu ochii aceia ficși și n-ar găsi nici un cuvînt prea aspru : Techergheu, nevrednic, om de nimic, ușuratec, slab de minte... Bejan își adresa cuvinte grele, în speranța că socul lor va conduce la o limpezire a situației sale și că va putea să întrevadă o soluție realistă a dificultăților pe care și le crease singur. Își dădea seama tot mai mult că îi va fi imposibil să renunțe la Viorica. La început își închipuise că totul va fi ușor și că nu este prea legat de femeia aceea între două vîrste, cu o frumusețe amestecată cu privilegii sociale și cu o siguranță de om ajuns. Treptat, ajunsese la concluzia nemărturisită că orice soluție va trebui să o păstreze pe Viorica. Îi era dor de brațele ei pline și de sînii bogați, de toanele și de glasul autoritar, încă nedeprins pe de-a-ntregul cu vorba mingioasă și dulce a iubitei. Imediat după plecarea trenului, s-a așezat pe banchetă și s-a întrebat cum va putea să trăiască o săptămînă fără să o vadă, ce va face în toate aceste zile și nopți !... Șase zile, ba nu, șapte zile lungi...

Era frig, dinspre geam bătea un vîntișor [illegible] care [illegible] perdeaua dată într-o parte. Se gîndea la balsamul [illegible] și [illegible] pe banchetă din față. Trenul bătea [illegible], ca o [illegible]. Bejan tresări. [illegible]-se de ce nu mișcăresc ăștia trenurile pe timpul iernii !... Unde e respectul pentru oameni ! Le-arăt eu lor ! Trag un fulgerat [illegible], mamă-mamă ! Danga, danga ; danga, danga... Danga, danga ; danga, danga... Nicăieri nu e mai bine decît într-un tren care te duce. Duuuce, duce ; duuuce, duce... Te leagănă și te duce. Sfîrșit de bolea și de toate. Tremule, trenuțule...

Scîrșnetul fierelor și acuzurilor se întinse pe neștiute, urmînd bătaiul lor ritmic. Bejan se întinse pe banchetă, cu ochii închiși. Încerca să doarmă și să nu se mai gîndească la [illegible] lui problema [illegible] asupra [illegible] de sub el și încerca să le armonizeze într-o cîntare firească. Observă mai tîrziu că ritmurile nu erau egale și că [illegible] se repetau numai în aparență. De fapt se [illegible] cu totul altă notă. Cînd era un bubuit surd, cînd un țîpăt, cînd un scîrșnet dureros, cînd o [illegible] care veselă, ca un năghit de bucurie. Mișcarea fără oprire a roților determina [illegible]. Dacă aveai puterea să oprești [illegible], mișcînd-o din lanțul năvalnic al [illegible], dacă te cufundai în mîcul și uitarea somnului, se desfăcea ca o corolă, în penumbrele de [illegible], ca o mare puritate, parcă ar fi fost scoasă dintr-un [illegible] de preț, iar un din alergarea neînfrînată a unor prea brutale roți de tren. Bejan se [illegible] să refacă acest exercițiu. Luă mai întîi un țînțar, ca de arcuș, o notă [illegible]. Bătea de orice vulgaritate. După cîteva [illegible] se [illegible], cu tristețe, adăugînd în fondul ei o tușă plină de gravitate. Din păcate, o pierdu tocmai [illegible], din cauza unei invazii de sunete grosolane, izvorîte din niște suduri prost făcute ale unor linii. Danga, danga ; danga, danga...

Jocul îl amuza pe Bejan. Somnul îl pierise și aștepta cu nerăbdare momentul prielnic, să prindă un nou sunet și să-l ție în plasa trează a atenției. Așa e totul, își spuse, uite-așa !... Era o cobzărie, în gamă minoră, un sunet de moarte, înfiorat...

După o vreme, toate acele sunete prelucrate și descompuse în urechea lui, descoperite cu bucurie și pierdute cu regret, puzderia de celule sonore izbucni dintr-odată cu o putere înspăimîntătoare, făcîndu-l să se ridice în capul oaselor și să asculte. Era o învălmășeală de zgomote, o deregiare teribilă a simțurilor, care dură cîteva minute, pînă cînd explodă, într-o limpezime armonioasă, în care fiecare notă își cînta frumusețea. Din cînd în cînd, una țîșnea din apa aceea [illegible] și tăia orizontul sonor, ca o rază. Bejan se întinse la loc și închise ochii din nou. Zdrangănitul fierelor se stinse și cîmpul fără margini, iar trenul alerga nepăsător. Se lăsă pe banchetă. Viorica dispăruse, lăsîndu-i în suflet o stare de nesaț, o dorință cumplită de a se cufunda în parfumul, în trupul, în brațele sale, de a fi cu ea, de a fi... De a apuca, de-a o săruta nebun, de a fi... De a-i sorbi răsuflarea, de-a fi... Oh, de a fi cu ea, de a fi cu totul, de a fi...

Se trezi pe un peron pustiu de gară mică. Cel mult zece metri de caldarîm se întindeau în fața unei căsuțe modeste de țară, cu o firmă nepotrivită, care spunea totuși că este vorba de o stație C.F.R. Abia după ce balaurul se pierdu în noapte își puse întrebarea ce avea de făcut pentru a se întoarce la București. În jur nu se vedea nici o lumină, doar pe închipuirea de peron ardea un bec chior. La capătul clădirii se distingea de asemenea un gemuleț mic, iar înăuntru pilpîia o lampă. Frigul trecea cu ușurință prin haina cauciucată a ziaristului, încît se hotărî să întrebe pe impiegatul de serviciu unde ar putea să se adăpostească pînă la primul tren spre Capitală. Se îndreptă către gemulețul luminat, dar constată după cîțiva pași că fusese o iluzie, din pricina reflecției de la becul din afară. Și totuși, zărise pe cineva aici, cînd oprise trenul, văzuse cu ochii lui un om grăsuț și cu chipiu roșiatic de impiegat. Unde dispăruse ? Ușile păreau ferecate în întunericul lor. La capătul peronului se vedea o mică ziditură circulară, ceva asemănător cu W.C.-urile din gări mai mari, dar aici nu putea fi vorba de așa ceva. În orice caz, nu într-acolo se dusese. Bătu la o ușă laterală și încercă minerul clanței... Era închisă, zidită. Halo ! strigă el, este cineva ? Nimic !... Privi în sus. Se zăreau firele unui telegraf, ceea ce te ducea cu gîndul că, totuși, cineva lucrează înăuntru. Se întoarse atunci pe peron și încercă să vadă prin gemulețul întunecat. Nimic, nu se distingea decît o pată neagră. Ieși în spatele gării și văzu un șir de case întunecate, cel mult zece, stînd la rînd, cu siluete amenințătoare, hipertrofiate de întuneric. Nu mișca nimic, numai vîntul șuiera îndepărtat. Nici un bec, nimic. În spatele clădirilor era cîmpul. Halo, halo ! încercă din nou. Nimic ! Frigul îl pătrunsese de tot și nasul îi curgea, iar ochii lăcrimau de tăria aerului. Se simțea că nu departe pe cîmpia din spatele gării începeau munții. Pe peron, becul cel slab clipi de cîteva ori, amenințînd să se stingă.

Nimerise, desigur, într-o stație pierdută de oameni, cine știe, o gară pentru cînci sate, așezată la întretăierea drumurilor !... Se gîndise în zorii zilei pînă la Apostolescu, în seara cînd se apropiase pentru prima oară de Viorica. Era o [illegible] de [illegible] [illegible], alcătuită o [illegible] melodie, susținută de [illegible], o partitură a disperării, așa cum părea acum acuma obosit și copleșit de încercări. De departe se prezentea un hîrșit, ceva asemănător cu sunetul unor colți de fîrez, o notă amenințătoare.

Bejan se trezi deodată, violent, avînd un sentiment de panică, de parcă ar fi trecut de stația la care trebuia să coboare. Se ridică cu ochii în [illegible] și încercă să vadă pe geam. Trenul gonea pe o cîmpie tăiată, iar în depărtare se vedeau lumini înalte. Unde se află ? Părea că dormise, căzuse în leșinul acela de moarte. Sînt obosit, își spuse, tare obosit, dacă nu plecam aș fi murit, cu siguranță. Aș fi murit ! Imaginea femeii năvăli în fața ochilor săi și întinse brațele să o cuprindă. O, iubito !... gemu el. Iubita mea ! Era Viorica, o siluetă de fum, cu fața melancolică, o expresie pe care nu i-o văzuse niciodată, ea era, cu brațele adunate a îmbrățișare, parcă se legăna. Bejan se uită încă o dată pe geam, cuprins de o mare agitație. Nimic ! Întunericul nepăsător se lăsase peste [illegible]

în jurul său pînă la [illegible] de la Apostolescu, în seara cînd se apropiase pentru prima oară de Viorica. Era o [illegible] de [illegible] [illegible], alcătuită o [illegible] melodie, susținută de [illegible], o partitură a disperării, așa cum părea acum acuma obosit și copleșit de încercări. De departe se prezentea un hîrșit, ceva asemănător cu sunetul unor colți de fîrez, o notă amenințătoare.

Bejan se trezi deodată, violent, avînd un sentiment de panică, de parcă ar fi trecut de stația la care trebuia să coboare. Se ridică cu ochii în [illegible] și încercă să vadă pe geam. Trenul gonea pe o cîmpie tăiată, iar în depărtare se vedeau lumini înalte. Unde se află ? Părea că dormise, căzuse în leșinul acela de moarte. Sînt obosit, își spuse, tare obosit, dacă nu plecam aș fi murit, cu siguranță. Aș fi murit ! Imaginea femeii năvăli în fața ochilor săi și întinse brațele să o cuprindă. O, iubito !... gemu el. Iubita mea ! Era Viorica, o siluetă de fum, cu fața melancolică, o expresie pe care nu i-o văzuse niciodată, ea era, cu brațele adunate a îmbrățișare, parcă se legăna. Bejan se uită încă o dată pe geam, cuprins de o mare agitație. Nimic ! Întunericul nepăsător se lăsase peste cîmpul fără margini, iar trenul alerga nepăsător. Se lăsă pe banchetă. Viorica dispăruse, lăsîndu-i în suflet o stare de nesaț, o dorință cumplită de a se cufunda în parfumul, în trupul, în brațele sale, de a fi cu ea, de a fi... De a apuca, de-a o săruta nebun, de a fi... De a-i sorbi răsuflarea, de-a fi... Oh, de a fi cu ea, de a fi cu totul, de a fi...

Se trezi pe un peron pustiu de gară mică. Cel mult zece metri de caldarîm se întindeau în fața unei căsuțe modeste de țară, cu o firmă nepotrivită, care spunea totuși că este vorba de o stație C.F.R. Abia după ce balaurul se pierdu în noapte își puse întrebarea ce avea de făcut pentru a se întoarce la București. În jur nu se vedea nici o lumină, doar pe închipuirea de peron ardea un bec chior. La capătul clădirii se distingea de asemenea un gemuleț mic, iar înăuntru pilpîia o lampă. Frigul trecea cu ușurință prin haina cauciucată a ziaristului, încît se hotărî să întrebe pe impiegatul de serviciu unde ar putea să se adăpostească pînă la primul tren spre Capitală. Se îndreptă către gemulețul luminat, dar constată după cîțiva pași că fusese o iluzie, din pricina reflecției de la becul din afară. Și totuși, zărise pe cineva aici, cînd oprise trenul, văzuse cu ochii lui un om grăsuț și cu chipiu roșiatic de impiegat. Unde dispăruse ? Ușile păreau ferecate în întunericul lor. La capătul peronului se vedea o mică ziditură circulară, ceva asemănător cu W.C.-urile din gări mai mari, dar aici nu putea fi vorba de așa ceva. În orice caz, nu într-acolo se dusese. Bătu la o ușă laterală și încercă minerul clanței... Era închisă, zidită. Halo ! strigă el, este cineva ? Nimic !... Privi în sus. Se zăreau firele unui telegraf, ceea ce te ducea cu gîndul că, totuși, cineva lucrează înăuntru. Se întoarse atunci pe peron și încercă să vadă prin gemulețul întunecat. Nimic, nu se distingea decît o pată neagră. Ieși în spatele gării și văzu un șir de case întunecate, cel mult zece, stînd la rînd, cu siluete amenințătoare, hipertrofiate de întuneric. Nu mișca nimic, numai vîntul șuiera îndepărtat. Nici un bec, nimic. În spatele clădirilor era cîmpul. Halo, halo ! încercă din nou. Nimic ! Frigul îl pătrunsese de tot și nasul îi curgea, iar ochii lăcrimau de tăria aerului. Se simțea că nu departe pe cîmpia din spatele gării începeau munții. Pe peron, becul cel slab clipi de cîteva ori, amenințînd să se stingă.

Nimerise, desigur, într-o stație pierdută de oameni, cine știe, o gară pentru cînci sate, așezată la întretăierea drumurilor !... Se gîndise numai la întoarcere, la posibilitatea de-a o vedea pe Viorica cît mai repede, pătrundu-i-se că este mai aproape de ea, cu cît coborî mai repede din trenul care-l îndepărta. Rămăsese astfel pe un trotuar bătut de vînt, pe acest peron pustiu, fără adăpost, ca un cîine părăsit. Oftă și se mișcă după un loc mai ferit. Lîngă o streașină de la margine părea că vîntul nu ajunge cu atîta tărie și se zgîrîeli acolo, cu gulerul ridicat. La urma-urmei, va trece el un tren spre București, nu era chiar atît de mult de așteptat, un ceas, două. Este o experiență și asta, vor rîde cînd îi va povesti femeii cum se dăduse jos din tren. Pînă atunci, închise ochii și se lăsă în voia reveriilor sale.

Va ajunge înaintea dimineții și va coborî în gara de Nord, unde va lua un taxi particular, una din mașinile acelea bătrînești și negre, cu burduf. Se va tîri încetișor pe lîngă casele vechi de pe Calea Griviței, cu firmele lor caraghioase, cu reclamele dinainte de război, văruite neîndemînatec, încît puteai zări, pe sub albeața subțire : Citiți Universul ! Folosiți Odicolon ! Atmosfera începutului de decembrie, cu dimineți întunecate și lume grăbită, va părea dintr-o altă lume, iar șoferul va încerca să lege o discuție despre dificultățile prin care trece, sperînd într-un bacșiș, peste cei cînci lei cu care se tocmise. Îl va măsura cu grijă, pentru a ști cu cine are de-a face, iar apoi se va liniști și se va plînge de îngrădirile la care este supus și de excrocheriile driverilor de la hipodrom, unde își cheltuia toată agoniseala. Bejan va asculta cu o ureche și se va grăbi să ajungă acasă, aruncînd geamantănașul în hol și apucînd telefonul. Putea să vorbească deja cu Viorica ? Desigur, tovarășul Mierlă pleca foarte devreme, treburile statului nu așteptau. Alo ? Tu, tu ești, alo ? Iubito... Tu, tu, iubitule, erai plecat... Se va încrunta, de ce presupune că n-ar fi putut să fie în București ? Dar e o prostie, doar se despărțiseră pentru o săptămînă... Da, de, iubito, n-am putut ! Vii ? Vino, vino, te aștept !... Da, da, imediat, alerg, vin, alerg, iubitule...

Ceva s-a mișcat în apropierea lui, dar îi era lene să deschidă ochii și să vadă că se afla încă în stația de cîmpie. Se rezemase de peretele umed și rece, îi trecuse oboseala și se aruncase în viitorul acela frumos, cînd va ieși din baie și-și va innoda halatul, tolănindu-se apoi pe divan, cu un ceai fierbinte alături, așteptînd-o pe Viorica. Va rămîne toată ziua așa, erau departe, și lumea, și familia lui de la Cluj, și Mierlă, și redacția, și toți, și toate, numai Viorica mai trebuia să vină. Poate că acuma ieșe din vila lor, cu guleraș ridicat, cu vulpile lipite pe obrazul îmbujorat, poate că tocmai acuma închide portița și se îndreaptă spre colț, unde va trece un taxi. Era imprudent să folosească mașina lui Mierlă, așa că va opri un taxi și se va coborî ceva mai înainte, pentru a nu fi remarcată chiar în fața blocului său. Poate că acuma urcă scările și se oprește în fața ușii, apasă pe butonul soneriei...

— Himmiii, tovarășul, hei, tovarășul, domnule... Omul de lîngă el i se adresa cu blîndețe, ca și cum nu ar fi vrut să strice cu adevărat zîmbetul întins pe fața lui Bejan. Căutați pe cineva, doriți să mergeți în sat ?... Era o matahală de paznic, cu o bundă pînă jos, la picioare, o blană mițoasă, cu miros de oaie. Din întuneric se distingea obrazul roșu și crăpat de vînt, iar pe trotuarul peronului bătea nervos o bită, de cioban, cu vîrful de alamă.

Bejan își reveni cu greutate, pătruns cum era, de frig și de nesomn. Simțea că îl strigă cineva, nu auzea propriu-zis, dar o ciudată vibrație a celulelor sale, ceva din viscere, un glas interior, din instinct, îi spunea că i se adresase un om și că se află în preajma lui. Ridică pleoapele și văzu o pată neagră, indistinctă, un fond întunecat pe peretele de lîngă el. Își spuse că e bine, bine, și căzu din nou în amorțeală.

— Hei, domnule, treziți-vă ! Căutați pe cineva ? De ce v-ați dat jos din tren tocmai aici ? Doriți să mergeți în sat ? Omul începuse să se impacienteze și ridică glasul ușor, cu o notă de amenințare abia discernabilă. Începuse să lovească tot mai nervos cu bîta în cimentul peronului, iar mustața îi fremăta, ca la animalele sălbatice. Întîmplarea constituia pentru el un eveniment cu totul remarcabil, fiindcă nimic nu stricase, probabil, pînă acum, monotonia nopților de pază. Ar fi vrut să aibă prilejul de a prinde un răufăcător și de a povesti copiilor și oamenilor din sat cum pusese mîna pe el și-l predase autorităților. Iată, ăsta pare suspect, de la o poștă îți dai seama că are sufletul încărcat. Să fie unul din munți ? Unul ascuns ? Pe cine poate să caute la noi unul ca el ? Cu cine din satele învecinate ar putea să semene ? Coborîse aici pentru a se da la fund, cu siguranță, avea ceva pe suflet, uite că nici nu răspunde ! Dacă are cuțit ? Îl pleznesc o dată cu bîta peste capul ăla bleg, de-i piere cheful !

— Hei, domnule, ce căutați aici ? De ce v-ați ascuns tocmai la margine ? De ce nu răspundeți ? Veniți cu mine la Miliție ! Cine sînteți, aveți buletin ? Ehehei, am mai văzut eu d-ăsta !... Dă-ncoace buletinul, mă !...

Bejan îl privea cu insistență, ca și cum n-ar mai fi văzut oameni de o mie de ani. Era totuși cineva, o ființă apropiată, cu care putea să schimbe o vorbă și să-l întrebe de numele stației, de primul tren spre București... Perdelele de pîslă de pe ochi îl se ridicau anevoie, dar îndeajuns ca să înregistreze chipul roșiatic, fața bătută de vînt și bita noduroasă din mîna paznicului. Omul îi spunea ceva, buzele sale se mișcau amețitor, prea repede pentru ca străinul să poată înregistra cuvintele, din groapa neagră în care căzuse, din nămolul întunecat al oboselii și al fricii. Din cînd în cînd, vîntul părea să aducă un cuvînt rătăcit :

— ...Hei... Miliție... Ce... Am mai... Nu vreți... Arăt... Bine... Ascuns... Răspundeți... Trenul... Gara nu este... Ce crezi... Mă... Boletinul... Boletinul... Nu merge... Miliție... Mă... Ăștia care... Familie... Furi... Furat... Nu crezi... Nu... Nu... Bota... Cap... Peste cap... Cap... Arăt...

Rezemat de perete, ziaristul simțea numai că frigul coborîse în tot trupul său obosit și că încep să-i clănțăne dinții, tot mai tare, încît nu putea să deschidă gura de loc, fără a se încurca și a da drumul tremuratului acelula penibil al maxilarului de jos, cînd nu mai poți spune nici un cuvînt întreg, iar sunetele se încalecă, într-un fel de memorie involuntară a naturii, și ne apropie de vîrstele începuturilor, ale primelor bîjîieli în căutarea cuvintelor. Un sentiment de dragoste fraternă îl invadase, ar fi vrut să-l îmbrățișeze pe omul acela aspru și înarmat cu unealta strămoșilor săi, să-i plîngă pe umăr și să-i șoptească toată fericirea descoperirii, să-i dezvăluie miracolul regăsirii lor pe

---

teatru t

Teatrul la televiziune

În pauza dintre stagiuni impătimiții teatrului își găsesc consolarea în grădinile de vară, la cinema, și nu în ultimul rînd — în fața televizorului. Teatrul la televiziune n-ar trebui să fie o simplă emisiune, difuzată cu oarecare regularitate, ci o formă de artă bine definită sau, mă rog, coplind o expresie a cinefililor o formă de artă care-și caută specificul. O bună bucată de vreme a promis să fie astfel. Într-adevăr. Cîte o piesă din dramaturgia clasică sau originală, străină ori românească, era montată pe platourile televiziunii, exclusiv pentru publicul acesteia, atît de numeros. Regizori ca Todea ori Motrie, ca să dau numai două exemple, își cîștigaseră recunoașterea tocmai în acest domeniu. Ei (și alții) dovediseră o anumită optică creatoare, investiseră o imaginație specifică în profesiunea lor. Presupun că un realizator de televiziune obișnuit cunoaște pe degete o seamă de procedee ce decurg din calitatea aparaturii. Am început să le cunosc și eu, sporadic telespectator. Numai cu atît se ajunge la spectacole **televizate**, nimic mai mult. Pierderea nu este doar de natură estetică, deși mai ales de această natură. Mi se pare inutil să „împrumuți" pe peliculă producții medii din repertoriul teatrelor — căci de producții excepționale n-a fost încă vorba și probabil că nici nu poate fi din motive financiare (au și teatrele gestiunea lor). Cu excepția cazurilor de popularizare a spectacolelor deosebite, recunoscute ca atare, de pe scenele din țară. **Slugi la doi stăpîni**, remarcabilă creație a Teatrului Tineretului din Piatra Neamț, constituie în această direcție exemplul potrivit, pilduitor și în alt sens. Binemerita, desigur, să fie cunoscut de cît mai multă lume. Însă farmecul acelui spectacol era că se crea pe scenă, prindea corp din răsuflarea publicului și deopotrivă din fantezia actorilor. În mod fatal, televiziunea l-a „fixat" furîndu-i efectele. Încă o dată, socot că teatrul la televiziune ar trebui să devină un gen cu o anumită autonomie, dictată de o seamă de motive, între care cel dintîi e chiar diagonala ecranului. Iar dintr-o altă perspectivă, cred că ar trebui să se dezvolte paralel cu celălalt teatru, jucat de oameni în carne și oase, pe o scenă de scînduri, cu ridicări și căderi de cortină. Să-l și concureze — de ce nu ? — totuși mai degrabă să-l completeze pe acesta. Cînd însă avem de a face cu simple oportunități cum este cazul **Inaului**, reprezentație preluată de la Teatrul de Comedie parcă în vederea stagiunii estivale... a televiziunii, lucrurile nemulțumesc de la sine. Nici la origine numita reprezentație nu s-a arătat memorabilă, cu atît mai puțin în repetarea ei neglijentă pe micul ecran. E atît de puțin să știi că alta trebuie să fie costumația pe scenă și alta pe platou. Și totuși...

Marius Robescu

---

film f

14 septembrie 1942

Un grup de alpiniști, escaladînd Caucazul, au găsit în trecătoarea Maruhi osemintele unui soldat căzut în timpul războiului de apărare a patriei, casheta lui militară și geanta Poștei militare. În geantă scrisorile erau intacte, toate expediate la aceeași dată, 14 septembrie 1942. Ele au ajuns la destinație cu treizeci de ani mai tîrziu, glasuri puternice din memoria trecutului într-un prezent innoit, schimbat, aducînd în inimile celor de astăzi melancolie și recunoștință celor căzuți. Sosirea la destinație a acestor scrisori, care au avut de așteptat treizeci de ani pentru a porni în călătorie, este subiectul pe care casa de filme Gruzia-film îl surprinde și relatează în filmul lui Guguli Mgeladze, **Să nu crezi că nu mai exist**.

Compus din șase povestiri independente (șase scrisori, șase adresanți) filmul ne aduce în fața ochilor viața Gruziei de astăzi, locuri și oameni, temperamente și obiceiuri, vîrste și mentalități.

O soție, obosită de munca zilnică, după treizeci de ani de căsnicie, primește o scrisoare de la soțul ei, expediată cu treizeci de ani în urmă. Impresionată de mărturisirea de dragoste din scrisoare, ea încearcă o invioorare a relației cu soțul ei, o readucere în memoria amîndurora că s-au iubit. Mărturisirea, simplă și naivă, trimisă de pe front, „De-ai ști cît te iubesc Tamirko..." e o dovadă. Sentimentalismul acestui episod este foarte bine dozat, nici o clipă desfășurarea povestirii nu cade în melodramă, nuanța desuetă și caldă pe care fondul muzical o introduce este bine venită. Un viticultor primește scrisoare de la fratele său decedat în război și află unde este îngropată oala cu aurul și banii pentru o eventuală nuntă. Episodul — dintre cele mai bune ale filmului, poate cel mai reușit — implică acel umor specific țărănesc, sfătos și suculent, cu care literatura clasică rusă ne-a obișnuit. Un brutar, care nu mai este tînăr, este oprit de primirea scrisorii din frămîntatul pîinii. Tovarășii de muncă se opresc și ei din lucru ca să asiste la lectura scrisorii. E o scrisoare pe care însuși brutarul a trimis-o mamei sale de pe front, cu un poem despre dragostea de patrie și de mamă. Printre versuri și titlul filmului : „Să nu crezi că nu mai exist...". Un hoțet care lucrează în atelierul unui pictor primește o scrisoare de la tatăl său în care i se comunică moartea unui prieten căruia i-au rămas acasă o soție bolnavă și două fetițe. Pornind în căutarea lor, Guran o găsește pe una dintre fete, președintă a unui colhoz. Cîțiva prieteni, oameni de cincizeci de ani, se string și citesc emoționați scrisoarea expediată de pe front de colegul și prietenul comun Cimka.

Din păcate, nu toate episoadele au aceeași consistență, nici aceeași realizare filmică. Superioare ultimelor trei, primele povestiri sînt mai subtile și promit mai mult. Filmul scade ca intensitate și interes, pe parcurs, deși fiecărui episod în parte nu i se pot aduce reproșuri grave. Îi lipsește acestui film, pentru a fi un film bun, emoția dintre scene, emoția difuză și ambiguă pe care prima povestire o are iar ceelalalte o pierd. Îi lipsește acestui film capacitatea de a determina spectatorul să se gîndească la el și la ceea ce el a comunicat și după sfîrșitul proiectării pe pînză.

Corina Cristea

---

televiziune tv

Mai mult despre tineri

● O emisiune de versuri în lectura autorilor difuzată sub genericul „Mereu de veghe devenirii noastre" i-a reunit simbătă, 27 august, pe micul ecran pe mai tinerii sau aproape tinerii poeți Daniela Crăsnaru, Ioana Diaconescu, Victoria Dragu, Grigore Arbore, George Chirilă, Florin Costinescu, Grigore Hagiu, Claus Stephani, George Suru și Dan Verona. Cu o imagine cam prea „peisagistă", dar și cu o frumoasă selecție de poezie, emisiunea a plăcut, făcîndu-ne să ne gîndim că îi vor urma și altele în care alături de poeții tineri vor recita și maeștrii lor, împotriva tuturor prejudecăților celor care par că vor să-i despartă în mod artificial, deci neadevărat.

● Clubul T ne-a făcut o surpriză ducîndu-se de data aceasta într-o comună din județul Ialomița, Căzănești. După un scurt interviu luat de prezentator primarului, din care reieșea că echipa, realizatorii și colaboratorii, este bine venită, formațiile de muzică pop și folk au fost „parcelate" în bănuim, parcul comunei, cîntînd pe rînd fiecare melodii și texte cam asemănătoare, de aceea greu memorabile. Puțin loc a rămas pentru spectatorii localnici, plasați pe cîteva bănci din jurul camerelor, astfel ca să poată aplauda la timp, iar întrucît pe primar nu l-am mai văzut, credem că acesta a plecat. Înțelegem că emisiunea se adresează în primul rînd unor anumiți iubitori ai unei anumite muzici, ca și „Bucuriile muzicii", de exemplu —, nu înțelegem însă de ce este atît de modestă și atît de preocupată numai de „facerile și desfacerile" unor formații. Ne gîndim că printre tinerii din comuna Căzănești, și nu numai de aici, ar fi fost poate cîțiva care ar fi vrut să arate și ei cît și ce cîntă ; altfel toată această idee nu a fost decît un simplu decor, o butaforie pentru care deplasarea a fost pretextul.

● Un poet, George Țărnea, care practică gazetăria, a fost din nou prezent în programul televiziunii cu un film — **Brigadierii**, despre cei care muncesc pe Șantierul național al tineretului Dunărea — Marea Neagră. Însoțit de imaginea proaspătă realizată de I. Bîrlădeanu, comentariul poetului s-a constituit și ca un „remember" pentru brigadierii de acum cîteva decenii, arătîndu-le acestora că entuziasmul și curajul lor de atunci există și astăzi, chiar și în altă înrămare. În ceea ce îl privește pe George Țărnea și pe poeții încă puțini care fac asemenea reportaje tv., peste filmul ca atare, însăși experiența de a privi lumea altfel decît obișnuiesc, exprimînd-o cu mijloace noi, este interesantă în sine și se cere continuată.

● Mihai Țîra, profesorul blond din Alba Iulia, a cîștigat și cel de-al șaptelea concurs consecutiv, de data aceasta serios distanțat de ceilalți. Unul dintre cei ce se bucură este și profesorul dr. doc. Mihai Pop care implicat fiind prin faptul că-i pune întrebări din domeniul preferat, folclorul, apare cu aceeași regularitate pe micul ecran. Ne-am gîndi ce s-ar întîmpla dacă în concurs ar reintra Ion Simion Pop, eroul de pînă acum al concursului „Cel mai bun continuă" ?

Iulian Neacșu

o planetă pustie, atît de departe de oameni, atît de miraculos, pe acest peron de vis. Cum de fusese ales tocmai el ? Cum de căzuse aici ? Era o împrejurare atît de deosebită, încît merita să descopere un înțeles mai amplu în viața aceasta trecătoare. Aruncă frate unealta ucigașă ! Sărută-l pașnic pe fratele tău Abel ! Sîntem numai noi, de la început ! Ce a mai rămas în jur ? Unde sînt ceilalți frați ? Uită-te bine ! Vino în brațele mele ! Sîntem singuri și uitați, Caine !

În depărtare se auzi o șuierătură și începu să se distingă silueta neagră a unui tren în goană. Scrîșnetul roților metalice se auzea tot mai amenințător, pînă cînd pufăiturile și gemetele arcurilor grele acoperiră toată gara, iar aburii învăluiră cele două siluete de pe peronul slab luminat. Trenul a oprit cu un oftat, iar luminile sale vesele, geamurile pline de figuri zîmbitoare au schimbat pur și simplu fața lumii, trezindu-l de-a binelea pe Bejan și făcîndu-l să rîdă cu toată gura. Iată, nu se putuse altfel, soția ajunsese cu bine și el trebuia să se întoarcă. Va face un pas și va fi din nou în lume. Va vedea oameni, va iubi și va ucide, se va bucura și va plînge, cum îi va fi dat. Nu se putuse altfel, nu există nici o scăpare ! Rîdea cu hohote, în timp ce paznicul își ațintise privirile asupra vagonului-restaurant, cu ospătarii în uniforme albe, ireali, și cu lumea la ferestre, în fața sticlelor lungi și frumoase, cu paharele mari și cu niște cani ciudate, cum nu mai văzuse niciodată. Era o lume neobișnuită, care năvăli peste el, copleșindu-l. Cineva lăsase o clipă geamul în jos și un concert de risete și de cuvinte vesele și repezi căzu ca o ploaie de primăvară peste omul rămas cu gura căscată. Paznicul înghiți în sec și-și afundă mai tare căciula, pînă aproape de ochi și de sprincenele stufoase. După cîteva minute, geamul alunecă în sus și se închise singur, cu o mișcare halucinantă, care îl aruncă într-o adevărată perplexitate. Nu-l atinsese nimenea, dar trepidația balaurului de oțel împinsese geamul în șanțul său moale de cauciuc, încetișor, încît privirile minunate ale omului fermecat de lumină păreau că disting o mînă diafană a nopții cum pune o perdea de sticlă între el și veselia aceea dinăuntru.

Bejan se rupse primul din vraja trenului fantomă. Își ridică geamantănașul și o zbughi către primul vagon. Abia făcu doi pași, cînd paznicul se trezi și strigă :

— Unde fugi ? Stai că trag !

Era o amenințare peste măsură de ridicolă, pentru că omul nu avea nici o armă, decît ciotul noduros de sub bundă. Memoria unui exercițiu militar izbucnise în el, cu cea mai teribilă formă de intimidare pe care o cunoștea. Rămăsese sub streașină și repeta :

— ...Stai că trag !... Stai că trag ! Agita ciomagul și urla din răsputeri, cu disperarea celui care urma să fie singur și să piardă șansa de a ajunge celebru în mica lui comunitate. Hoțul se dusese...

Abia tîrziu, Bejan și-a dat seama că luase trenul în aceeași direcție ca și prima dată și că se îndepărta de București. Își spuse că așa a fost să fie și că va continua documentarea, cum își propusese la început, putea să scrie o carte întreagă, o săptămînă este de ajuns. Va vedea lucruri interesante și va întîlni oamenii cei mai semnificativi. Cine știe, dacă Vlocica îl va convinge pe Mierlă, ar putea lua chiar Premiul de Stat pentru reportaj. Încălzit de atmosfera destinsă din tren, Bejan își freca mîinile și îndrăznea din nou să facă planuri. Își găsise un loc în cel de al doilea compartiment, după ce trecu de cel dintîi, ocupat de cîțiva militari care păzeau un civil cu haine ponosite, și se lăsă pe banchetă, adormind imediat.

În D., Bejan fusese așteptat la gară, din partea raionului, de un activist cu o Pobedă veche, pe banchetele căreia acesta aruncase două pături verzui, în carouri negre. Mașina părea astfel mai arătoasă, chiar ostentativă, așa cum se cuvenea pentru un oaspete de la centru, care nu avea funcții prea mari, însă putea să intre la mulți tovarăși, ceea ce constituia un potențial demn de luat în considerare. Deși fuseseră anunțați că sosește mai devreme, localnicii cunoșteau că schimbări de program pot să apară în ultima clipă, și de aceea l-au așteptat în continuare, încît ziaristul se trezi întîmpinat chiar de la intrare :

— Să trăiți, tovarășe Bejan ! Bine ați venit pe la noi ! Acesta este bagajul dumneavoastră ?

Vocea omului mărunțel și îndesat nu era slugarnică, dar acoperea un respect deosebit, o conștiință foarte exactă a ierarhiei și disciplinei. Tovarășul Dumitru știa ce înseamnă un activist de la centru, cu atît mai mult un ziarist renumit și cu relații. Instinctul său îl orienta precis în hățișul rafinat al protocolului. Bejan nu era un om puternic la propriu, nu avea nici o funcție în ierarhie și nu era organ ales. De aceea, atenția față de el trebuia să pară mai degrabă o formă de bunăvoință, deși absența ei totală ar fi putut da naștere la destule inconveniente. Tovarășul Dumitru mima o anumită detașare, amestecată cu declarativism de om cu state vechi în muncă. Vizitele se cuveneau întrerupte, în puncte de interes mai special, cum ar fi mormîntul unui mare scriitor sau conacul-muzeu al unui pianist cu renume mondial. De asemenea un aspect important îl constituiau vinurile călugărești, față de care nimeni nu putea rămîne indiferent. Tovarășul Dumitru știa precis ce are de făcut !

Bejan s-a cufundat în mărunțișurile terenului. A trecut pe la cîteva școli profesionale și a vizitat secțiile mai importante ale unui combinat din localitate. Era o întreprindere vestită, decorată cu cîteva ordine și popularizată foarte adesea în ziare. De la marginea orașului se întindeau cîteva sute de metri de garduri din beton, de-a lungul unui drum prăfos, pe care treceau în viteză Molotovuri cu prelată, acoperind totul într-o pulbere albă și înecăcioasă. Ziaristul se mira de așa ceva, cu atît mai mult, cu cît luna geroasă ar fi putut împiedica stratul de ciment să se ridice și să se împrăștie pe case și pe hainele oamenilor. L-a întrebat pe însoțitorul său cum de este posibil un asemenea fenomen, dar tovarășul Dumitru a dat din mînă, a lehamite, și i-a răspuns într-un tîrziu că se studiază problema, fiindcă tot acest praf, această pulbere vine din fabrică și că se adună într-o singură zi, ca pe Lună ! Cum adică, se întreba jurnalistul, ca pe Lună ?! Ezitase însă, și nu-și continuă gîndul. Dă-i naibii, își spuse el, găsesc ei o soluție. Dar silicoză aveți ? întrebă atunci cu glas tare, în timp ce-și răspundea singur că acest praf este moarte curată.

— Foarte puține cazuri ! Tovarășul Dumitru avea o voce tărăgănată, pe care o spărgea și mai tare cînd nu vroia să insiste asupra unei probleme. Unul-două pe an. În orice caz, în curînd vor dispărea cu totul. Am adus niște tovarăși cehi, care au un procedeu al lor, niște site sau cam așa ceva. Muncitorii noștri vor avea condiții mai bune. Le dăm și lapte, faaasceeem ceee puuuteeem. În trecut erau mai multe. Chiar în familia mea a fost un caz. Ce mai, chiar bunicul meu ! Vreți să vă povestesc ?

Desigur, Bejan nu avea nici un chef, dar își spuse că este mai bine să-l asculte, în timp ce mașina se apropia de poarta uzinei, încet, printre niște căruțe încărcate cu saci și urmate, fiecare, de o vacă sau două.

— Da, da, vă rog, dar spuneți-mi de unde vin căruțele astea ? Ce obicei, să legi vaca la spate !

— Vin de la tîrg, de la V. În fiecare săptămînă are loc un tîrg de țară și oamenii vind și cumpără vite. Știți dumneavoastră ! Obiceiuri țărănești. Am propus să-l desființăm, dar nu este politic. Vechi obicei... Cu timpul !...

Trecură pe lîngă o căruță înaltă, cu un om spătos pe capră. Purta căciulă neagră și ținea în mînă un bici, cu care lovi din dreapta geamul mașinii, ca din întîmplare. Tovarășul Dumitru începu să înjure și lăsă geamul în jos.

— Mă, tu nu vezi ? Ți-arăt eu acuși !... Boule !

Omul începu să rîdă, gros și prefăcut :

— Ce v-am făcut eu, tovărășelule, de mă înjurați ? E voie să faceți așa ceva, tocmai dumneavoastră, reprezentanții ?...

Își arăta dinții albi și se ridica pe capră, a veselie mare. Caii bine hrăniți mergeau la pas, cu capul în jos, cu hățurile căzute. Peste căruță erau trase niște cergi foarte aspre, de sub care ieșeau capete de saci, legate cu sfoară groasă. Omul era bine hrănit și rîjos, cu ochii mîndri și netemători.

— Îți arăt eu ție reprezentanți ! îl amenință tovarășul Dumitru din față. Crezi că așa merge. Te știu eu, chiaburule ! O să venim noi pe la tine, exploatatorule. Nu iubești regimul, se vede de la o poștă...

Bejan se simțea rău, dîndu-și seama că tovarășul Dumitru exagerează și că vrea să-l arate lui cît de intransigent este. Îl bătu pe umăr și-i zise :

— Lasă-l, lasă-l în pace ! A greșit omul, n-o să-i tăiem capul !

Țăranul rămăsese în urmă și se vedea că spune ceva, arătîndu-și gura mare și rîzînd cu poftă. Era un om la patruzeci de ani, cu pălmile uriașe, încît bicul părea o scobitoare în mîna lui, iar [illegible] lui Dumitru, chiar susținută de forța publică, suna de-a dreptul glumeț. Bejan se gîndea că un asemenea om nu poate fi impresionat de nimic. Din copilărie, trecuse prin tot ce poate un om să trăiască. Frații lui se nașteseră probabil sub ochii lui, mostre ei însuși animale, în rînd cu copii, fără a face vreo deosebire, iar apoi văzuse ierni și veri ucigătoare, cu geruri în pădure, cînd crapa copacii și jivinele se sălbătăresc. Natura se prăvălise asupra lui, cu trăznete în plin cîmp, cu ape revărsate. Pătrunse boi speriați și îmbătuți de cine știe ce arătare, iar caii îl ascultau de frică. Ziaristul se ghemui în mașină, mutitel, dîndu-și seama că nu puteau să-i facă nimic. Era un om fără nici o temere, ce înseamnau ei, cu toții, pe lîngă el ? Dumitru ăsta e un prost ! Omul acela putea să trăiască singur, știa cum se ară țarina și cum se face pîinea. Bejan simțea că se pierde, că este mic, mutitel, că țăranul se întărește ca piatra și că se înalță deasupra lor, fiind asemenea dealurilor din dreapta drumului, dincolo de apă. Eeeh, ce prostie, își spuse el mai apoi. Am început să mă tem de toate. Era un nespălat și un obraznic. O să-i arate Dumitru, am să-i atrag atenția și primului secretar !

(Fragment din romanul „Marile iubiri")

Desene de Nicăpetre

mara nicoară

Viața și moartea

Cum trebuie să trăiești, cînd moartea poate
veni oricînd
Clipa aceea ca o sămînță neagră cuprinsă în
ceasul rotund
Să fim mai buni, mai puri, poate așa ne
apărăm de
răul din lume
Răul și binele — maimuțe roșii legate cu
același lanț.
Cît de ușor ne pot strivi casele, lucrurile
Trupul meu fragil sub care oglindă e să
doarmă,
Gîndurile mele în care fîrfîrduri albastre vor
putrezi ?
Cum trebuie să trăiești, să muncești,
Cînd moartea poate veni oricînd,
Adusă de un roi de albine,
Adusă de cutremurul trupului numit cancer,
Adusă de cutremurul de pămînt
Despre care iarba, fragedă iarbă țipă,
și noi nu
înțelegeam ?
Ce să-mi învăț copiii despre viață și cum să
îi apăr,
Cît există bunătate există și lumea !
Clipa aceea ca o sămînță neagră cuprinsă
în ceasul rotund
Cum trebuie să trăiești, cînd moartea poate
veni oricînd ?

4 martie

Timpul

Nu noi trăim timpul, ci el este
bun sau rău cu noi.
Zile cu flori și lumină dulce
Cînd casele sînt corăbii de zăpadă
Și oamenii dansează grațios un menuet
Lucrurile sînt viori albastre, duloase,
Și poți crede că o femeie și un bărbat
se iubesc
Îndrăznești să faci un copil pentru că viitorul
Acum pare o insulă fericită, plină
de toate fructele pămîntului.
Dar altădată curg orele pe la ferestre
ca niște broaște monstruoase, imense,
Orice atingi se preface în cioburi,
ceașca, floarea, scaunul, iubirea,
Geamul tocit de respirația noastră,
Cerul ca un ghețuș prin care se scurg
obiectele dragi în hău.
Aștept să vină din nou pasărea galbenă a
iubirii.

Grijile unei dimineți

Să cumpăr : pîine, lapte, miere de salcîm,
Să ud arborele negru al melancoliei,
Să duc la spălătorie : rochia bleu, ziua urîtă
de ieri,
iluzia scînteietoare, buzele mușcate, floarea
de crin.
Coborîm pe scări de incendiu în mare
Cînd adevărul în care locuim ia foc.
Ziua de ieri mi-a săpat găuri cît vulcanii în
pantofi
S-a terminat făina și orezul, feriga
nu mai face umbră.
Peste cioburile de orologii și statul.
Poștașul aduce bani de aur și un cal troian.
Copiii cresc, pun întrebări, vine ziua
Cînd nu știi ce să le răspunzi.

Ultimul hotar

Suflă vîntul în pendule de aur
și se face iarnă
Pe turla albastră a amiezii îmbătrînesc
aceleași
ciori
Popoare de furnici pornesc mari cruciade
Înspre țara merelor.
Dincolo de tine nu e nimic
Tu ești ultimul hotar luminos
Ce să fac să mă iubești
Orice trup ai îmbrățișa
Să nu aibă acea substanță subtilă
care sînt eu
Privește în cele patru puncte cardinale
cum sclipesc zăpezile
Este sîngele meu care arde pentru tine.

Eu

Cine este poeta Mara Nicoară ?
Ce a făcut ea ca să împiedice :
putrezirea zăpezii, macii somnului,
cancerul,
înnegrirea ierbii de argint a zilei,
războiul,
transformarea statuii călărețului în
șuruburi,
accidentele de avion, fierberea în oala
de supă
a animalelor blînde care pasc pe
cîmpuri,
putrezirea fructului de aur al iubirii ?
Uitați că eu sînt doar un om
care rîde, plînge, se ceartă dimineața
la cozi în piață,
Aștept primăvara să vină aceleași păsări
galbene în nuci,
Oglinzile strălucitoare ale sufletului
sînt acoperite de flori fragede,
cavaleri în armuri
care trec spre pășunile mărilor.
Am doi copii desenați cu linii de aur, mă tot
mir
Unde au fost înainte de a trece prin mine,
Pe ce stea, pe ce frunză se jucau cu o mînge
roșie ?
Pe crengile bibliotecii am niște cărți,
Cînd le deschid noaptea se crapă în sloiuri
de lumină :
Eugen Barbu, Mihai Ursachi, Genaru,
Marquez, Remarque,
Muncesc și eu pentru zilnica pîine :
Curăț praful de pe aripile sclipitoare ale
fluturilor.

cornel brahaș

Iubindu-te

bucurii iscoditoare mă terorizează. Sciziuni
de mare dragoste
separîndu-mă blînd de fastele obiecte

brusc iubindu-te brusc iubindu-te rană
rană în care mișună toate condamnările lumii
toate mulțimile comunităților cunoscute sau nu
ce cauți în trupul meu trupul meu
cînd cel mai bine-ți șade-n șarpe
în piatră seacă
manevre glaciale
ce faci din trupu-mi
cînd bine-ți șade-n minereuri

cîmpuri grele de roadă numai sub pași
mă înțeleg. Exprimările biologice care te
exclud

ascunse-mi vor fi
averile somnului mă vor pierde
averile reîntoarcerii vor fi timpi pustii

brusc iubindu-te. Sînge ferecat de ciini
vegetali

grele ale gerului
mi-au înlocuit mădularele
malformații-bumerang se înstrăinează doar o
clipă

primăvară mare. Brusc iubindu-te brusc
ultimile pedepse nu mă mai ocolesc

Întors în iubire

venit din malurile întunericului
din pustietatea dragilor
din uniuni de timp și calcare rarefiate
de tomuri științifice
venit din portativele usurate de atmosfere
dușmane

din vagabonzii cuvintelor, zburătoarelor
din electul continuu prin ritualuri venit
nelămurit derîndu-te nedeslușit derîndu-te
termeni medicali îmi intocuiesc greoaicele
animale

numite în descompletări de semințe
ciumă sau dor, ierni inconjurătoare
imortalitatea cablului de fier. Nelămurit
acoper setea prăpăstiilor
dinspre ținutul judecăților
dinspre neterminate prezenceri ale începutului
dinspre solul trupului arătat
fierbînd viața în constrîngeri de calendar
fierbînd viața înspre rondele cerului

nedeslușit în destinul meu
încep ultimile schițări despre boli
ce se vor lupta în continuare cu legile
contururi de pămînt cu imperfecțiuni de ape

alături imens sistemul nervos al omenirii
ne deslușește zei ai iubirii și-apare atunci
spațiul de luptă : fascinații, oale de lut,
tensiuni

Descoperindu-te am priceput
la ce margini ale omului
se înfiripă durerile și frigul lor. Ochii
blestemați de interioare ucid cu lumină
evoluții
aduse imaginar din balile altor planete ucid
cu lumină
teritorii de creier care vor să subpămînteească
civilizația
stradă imensă — interior de șarpe.
Descoperindu-te
planete de lumină mă cutreieră

Odihnă la cîmp

pleoapele mele risipesc formele. Adormind
scot capul din cosmosul ăsta
să văd
cum se destășoară în alte interioare
muncile cîmpului

în tot acest timp ce se întîmplă
la marginea trupului ? ce se întîmplă cu griul
cu strămașii — locul pe unde eu
am părăsit adîncul și prelogica
în spatele cortinei de ceară știu ce se întîmplă
mulțimi de roadă s-au adunat într-un singur
ochi
mulțimi de roadă rămîn lumină unică
mi-o spune auzul — stare mediocră

nesfîrșitul bolnav de lut și sudoare
mi-atribuie sentimente istorice, limpi paleo și
tîrzii
ocolesc rugăciunile fără sentimentul întoarcerii
rod șapte cuvinte și teroarea conglăsuirii
mă supune statornicei pedepse de-a iubi...
...dacă vremea puterii mi-a trecut !
da, dacă vremea puterii mi-a trecut

pseudoenergii dispărute mă ingenunchiază.
Dar pleoapele
mele le-a risipit sentințele
culori dușmane mai există dar pleoapele mele
le risipesc. Trecători de nisip își fac auziți
eroicii pași ai înaintării, tulburarea somnului
meu
se transformă în această trecere dar trecătorii
de nisip
rămîn de nisip și-și fac auziți nisipic
eroicii pași ai înaintării lup-dup lup-dup
lup-dup scot visul din cerul ăsta să văd cum
se destășoară
în alte locuri odihnele cîmpurilor
lup-dup lup-dup m-așteaptă pămîntul

radio

r

Un destin

În anul 1917 era angajat la operă, deși încă studia în conservator, acela care mai tîrziu urma să devină marele actor român Ion Finteșteanu. S-ar putea spune că norocul i-a surîs maestrului încă de la început. Căci ce noroc mai mare poate avea un actor decît să-și înceapă ucenicia într-un teatru de operă, unde se învață arta gestului și a glasului ? Ascultîndu-l pe marele actor nu se poate să nu ni-l imaginăm cu acea suită de gesturi care au făcut din Ion Finteșteanu un clasic al genului, un „unicat". Elev al Luciei Sturdza Bulandra, al lui Nottara, Nicolae Soreanu, Aristide Demetriade, Paul Gusti, Ion Finteșteanu mărturisește că de la fiecare a luat ceea ce era mai de preț.

Pentru a doua oară în cariera sa de actor norocul îl suride în anul 1921, cînd este angajat al Teatrului Național. Încă de la începutul carierei sale presa de specialitate îl socotește pe Ion Finteșteanu un mare actor. Între anii 1935—1938 interpretează un mare număr de roluri. Joacă în piesele lui Shaw, Molière, fiind socotit unul din cei mai mari actori ai României. Joacă Goldoni, Shakespeare, Tolstoi, Caragiale, V.I. Popa, Horia Lovinescu, cu aceeași neobișnuită sîrguință, cu acea flacără nestinsă a marelui său har. Fiindcă Ion Finteșteanu este actorul care nu a refuzat niciodată nici un rol. Creațiile sale sînt complexe, își pun amprenta pe sufletul spectatorului care pleacă din sala de spectacol cu sentimentul că a luat cu sine, de pe scenă, un crîmpei de viață. Fiindcă, după cum afirma Tudor Vianu, rolurile întruchipate de Ion Finteșteanu reprezintă fiecare în parte cîte un destin nu pur și simplu cîte un caracter.

În anul 1971 Ion Finteșteanu împlinea 50 de ani de activitate neîntreruptă pe scena Teatrului Național. Cine ar fi putut crede atunci că maestrul a purtat cu sine povara atîtor destine omenești ? Pe scenă apărea un om matur, dublat de acea unică scînteie pe care numai harul ți-o poate da. În „Cetatea sfărîmată" cine-l poate uita pe acel Grigore Dragomirescu din care Ion Finteșteanu a făcut una din cele mai de seamă creații actoricești din istoria teatrului românesc ?

Privind în ansamblu personalitatea marelui om de teatru s-ar putea crede că toate realizările, activitățile sale sînt făcute cu mare ușurință, fără efort, venind de la sine. E drept că există o mare degajare, un anume „firesc" la acest mare actor ; niciodată nu s-a ghicit încordarea, zbaterea, chinul creației care, desigur, există. Și totuși, Ion Finteșteanu, marele actor român Ion Finteșteanu rămîne un mister. Un mister al tinereții sale nesfîrșite, al forței sale ce pare a izbucni dintr-un nesecat izvor de apă vie.

Portretul teatral realizat și prezentat de Florian Nicolae purta cu sine acea aură a nostalgiei, aură pe care ți-o dă numai sentimentul profund. Exemplificările — bine alese — din „Tartuffe" de Molière, „Cetatea sfărîmată" de Horia Lovinescu, „Intrigă și iubire" de Schiller, „O scrisoare pierdută" de I.L. Caragiale, subliniind complexitatea jocului marelui actor. Am avut bucuria de a-i asculta alături de Ion Finteșteanu pe Marieta Deculescu, Costache Antoniu, Geo Barton, Damian Crâsmaru. Regia — Titel Constantinescu.

Ioana Diaconescu

plastică

p

*Intensitatea afectivă *)*

În luna martie a anului trecut, publicam în cadrul acestei rubrici o cronică la o expoziție a pictorului Emil Ciocoiu. La un interval de timp destul de mare (ars longa, vita...) am prilejul să mă confrunt cu observațiile făcute în sălile Muzeului din Slobozia. Unele dintre ele îmi par a-și confirma validitatea. Senzația de devitalizare a expresiei ce mi se părea că se degajă din pînzele lui Emil Ciocoiu m-a reținut și acum atenția. În cronica de atunci mă limitam a constata că ea este suplinită de armonia blîndă a culorilor în care predomină nuanțele incerte, griurile ușor terne. De data aceasta am mai acut impresia că ne aflăm în fața unui artist care-și cenzurează continuu temperamentul folosind cu măsură mijloace verificate de o relativ îndelungată practică artistică, filtrată de o sensibilitate deosebit de receptivă la aspectele realului. Pictorul nu este un imaginativ : el doar selecționează impresii și le trece printr-un filtru al memoriei care învăluie oamenii și lucrurile într-un abur părelnic. Cele cîteva peisaje de la Comana pot exemplifica, eventual, această afirmație. Nu reușim a distinge în ele clar, de pildă, starea anotimpului. Stratul prim al aparențelor pare să îl intereseze mai puțin pe acest tînăr pictor care încearcă să desuperficializeze — dacă putem spune așa — emoția, prin relevarea unei fețe a lucrurilor aflate dincolo de zona contactului vizual imediat, într-o zonă afectivă mai adîncă, unde din formă nu mai rămîne decît un contur vag iar din culoarea ei o pată uneori incertă. Din relevarea acestei stări de tranzitorietate a formelor dincolo de aparența lor, Emil Ciocoiu și-a făcut o artă poetică a lui ce își are, e drept, punctul de pornire într-o tendință de mult existentă în pictura noastră. El se exprimă fără stîngăcii, cu stil, nu îl interesează în mod excesiv particularul, este atent la unitatea de sentiment ce trebuie să ilustreze pînzele sale în ansamblu și la intensitatea afectivă ce trebuie să o degaje fiecare. Ritmului compoziției îi caută un echivalent adecvat în ritmurile cromatice uneori excesiv de echilibrate. Tocmai această lipsă a „greșelii" în arta unui pictor tînăr (născut în 1948, a absolvit Institutul „N. Grigorescu" în 1974 în clasa lui Gh. Saru ; actualmente profesor de desen la Lehliu și beneficiar al bursei „Th. Aman") mă pune pe gînduri. Profilul artei sale fiind bine definit, rămîne la latitudinea pictorului să aprecieze căile pentru o dezvoltare a lui organică.

Grigore Arbore

***) Emil Ciocoiu : „Pictură". Galeriile de artă ale municipiului București, august-septembrie.**

muzică

m

Sărbătoare și sinteză

Efervescența muzicală a ultimelor trei decenii aproape nu prilejuiește timpul necesar unui bilanț, cursul întîrzîrilor în repertoriu fiind extrem de fluid. De aceea, **„Zilelor muzicii românești"**, care au deschis în acest august o serie de manifestări artistice ce se vor repeta din doi în doi ani, le revine meritul unei sinteze „pe viu". Corul „Madrigal", care a definitivat creației corale românești un prestigiu pretutindeni recunoscut — fiind prezent în ultimul timp și cu înregistrări deosebit de valoroase, cum ar fi al doilea disc cu „Documente ale culturii muzicale vocale în Muntenia, Moldova și Transilvania" (sec. XVI—XVIII), premiat la „Cîntarea României" — a inaugurat, pe scena teatrului din Constanța, șirul de spectacole. Gama largă a repertoriului, cuprinzînd temeiuri ale muzicii corale, acuratețea și finețea interpretării au făcut din această deschidere un moment cu adevărat simbolic. De altfel chiar prilejul organizării spectacolelor (de valorificare a rezultatelor obținute de către artiștii profesioniști și amatori în festivalul „Cîntarea României") a subliniat caracterul de sărbătoare și sinteză. Sinteză, fiindcă la organizarea „Zilelor muzicii românești" au participat toate instituțiile și uniunile de creație competente, fiindcă alături de filarmonicile de stat din București și Cluj-Napoca, orchestra Radioteleviziunii și alte orchestre simfonice, au putut fi ascultate și formații de muzică de cameră sau ușoară — profesioniste, alături de cele ale unor case de cultură (Carei, Giurgiu, Sibiu), de brigăzi artistice de amatori și orchestre de muzică populară. Sinteză — și pentru că alături de nume ale clasicilor români au figurat autori contemporani foarte tineri.

Astfel, în amintitul concert inaugural, sub bagheta lui Marin Constantin au răsunat alături de „Doina olteneasca" a lui Paul Constantinescu, „Dalbu păcuraru" de Ilarion Cocișiu, „Păstorița" de Martian Negrea, „Chindia" lui Alexandru Pașcanu — lucrările mai tinerilor Mihai Moldovan, Sabin Păutza, adăugîndu-le alte adîncimi, prelungind în noi îndrăzneli armonice posibilitățile principalelor tendințe din muzica de cor. Melodia atent conturată, limpezimea frazării au integrat și ultimele noutăți studiate — „Cîntarea României" de Ion Vintilă, „Colinda de pricină" de Adrian Pop și „Cîntec și joc" de Radu Palladi — într-o coloană a trăiniciei, un adevărat sistem al gîndirii muzicale, creat de interpretarea „Madrigalului". Debutul unei inițiative culturale de perspectivă, care, entuziasmînd și pornind de la cel mai înalt punct, făgăduiește și pentru anii ce vin veritabile sărbători ale muzicii.

Grete Tartler

Spre critica totală

Ibrăileanu nu s-a mărturisit niciodată maiorescian, dar tradiția criticii estetice a înaintașului junimist i-a fertilizat preocupările literare de după faza mai mult sociologică a începuturilor, nu în sensul unei imitații fără personalitate, ci al unei continuări pe o linie sigură de interpretare, deși nu este una organică. Oricite reacții negative — din spirit de controversă față de fondatori — au fost și vor mai fi poate împotriva lui Maiorescu, activitatea lui de întemeietor și practician, de fermă autoritate, al judecății estetice este o realitate de profunzime și dinamism, ce se constituie ca o solidă bază de rodire a întregii critici moderne românești.

Evoluția lui Ibrăileanu este, într-o anumită măsură, exemplară pentru însuși destinul criticii noastre, care a avut norocul de a se defini, în ceea ce are ea cu adevărat esențial, prin raportarea la prestigiul unui mare înaintaș ca Maiorescu și reluarea, în condiții literare și culturale corespunzătoare timpului, a spiritului criticii sale estetice. **A cultiva și a reliefa, cu largă receptivitate, simpatie și comprehensiune, în scriitorul analizat, valorile estetice, fără nici un fel de concesie nonvalorii, acesta este sensul strălucitor și mereu actual al criticii estetice maioresciene, ce s-a aplicat la vremea ei, cu unele omisiuni, pe cei mai reprezentativi scriitori ai epocii junimiste.**

În această perioadă de mari creatori, critica a devenit, pentru prima dată la noi, **„un fel de conștiință de sine a literaturii"**, cum ar fi spus T. Vianu, și totodată un factor de prim ordin în dezvoltarea și educarea spiritului public. Profesînd, atunci cînd a fost nevoie, și o critică de directivă culturală, deci o critică sociologică, Maiorescu a înțeles că prin funcția ei electivă critica, în special aceea literară, este, de fapt, o instituție publică, o instituție națională, prin care se impune o metodologie a spiritului.

O primă etapă din activitatea lui Ibrăileanu — aceea de tinerețe (1889—1893) — dezvăluie o preocupare aproape exclusivă pentru actualitatea literară imediată, mai exact spus pentru scriitorii ce se afirmau în atmosfera ideologică și culturală creată de revista **Contemporanul**. Îmbrățișarea entuziastă și adeseori fără spirit critic a ideilor lui Gherea l-a determinat pe Ibrăileanu să creadă mai mult în actualitatea imediată și — în consecință — să-și precizeze pozițiile critice, nu o dată la modul tranșant și nenuanțat al tinereții, față de mișcarea literară anterioară, aceea junimistă, în primul rînd față de Maiorescu și școala lui critică pe care o respingea aproape integral pe motiv că ar fi „idealistă". Opoziția ține de credința absolută în noutatea noii mișcări literare animată de Gherea și în afirmarea idealurilor sociale în opera literară. O attitudine critică față de trecutul literar, bazată pe cunoașterea temeinică și judecarea lui imparțială, fără nehotărîri și excese circumstanțiale, rămînea un deziderat de o importanță capitală pentru evoluția gîndirii și activității lui Ibrăileanu.

Opțiunile sale în această fază a criticii, o critică mai mult socială, decît literară, cu accente susținute și interesante pe explicarea „psihologiei de clasă", nu pot fi raccordate totuși, în perspectiva timpului, la un sistem de valori estetice sigure. „Obediența" față de Gherea îi asigură — lucru important — înțelegerea adecvată a mecanismului criticii științifice, a necesității de a corela biografia scriitorului și faptele literare cu acelea sociale, de a realiza un examen ideologic al operei, dar nu și unul estetic.

Aprecierile estetice și chiar **judecățile de valoare** nu lipsesc însă în paginile de început ale lui Ibrăileanu, dar ele sînt, cu mici excepții, discutabile și chiar eronate deoarece supralicitează actualitatea imediată, nefixată în formule artistice sigure, făcînd abstracție totală de tradiția literară românească pe care, în fapt, n-o cunoaște și deci nu avea cum s-o înțeleagă. Absența relativismului dar mai ales a punctului de vedere istoric, absolut necesar în aprecierea scriitorilor, precum și prețul deosebit pus pe apartenența lor la mișcarea literară în care se încadrează însuși criticul, l-au condus uneori la o apreciere de „grup", vădit unilaterală, părăsită însă curînd.

Este necesar să vedem cîteva din aceste **opțiuni** juvenile ce se explică prin fizionomia momentului cultural și literar de la sfîrșitul secolului XIX, de controversă aprinsă, cu partialități și de o parte și de alta a partizanilor, între **conceptul criticii estetice maioresciene și acela al criticii cauzale gheriste**, dar și prin lipsa de cultură literară mai întinsă și de experiență a tînărului Ibrăileanu. Criticul, acum discipol „infocat" al lui Gherea (cum declara într-un articol din 1911), nu putea încă înțelege, ca, de altfel, și maestrul său, că etapa literară respectivă nu era prima și nici ultima în literatura română, ci făcea parte dintr-un lanț istoric ce trebuia privit în dialectica lui.

Mai tîrziu, Ibrăileanu, părăsind sentimentalismul în aprecierea îndrumătorului de la **Contemporanul**, va observa, cu tîșă comprehensiunea și luciditatea de care era capabil, meritele reale dar și insuficiențele, nu puține, ale criticii acestuia, precum și locul important pe care Gherea îl ocupă în istoria culturii noastre. Edificatoare, pentru folosirea punctului de vedere istoric și a evaluării critice a trecutului literar prin prisma totalității, este o judecată de situare din pătrunzătorul „profil" ce i-l dedică în anul 1920: **„critica lui Gherea este și ea un moment al criticii moldovenești.** După mișcarea critică de la 1840, a venit **Junimea**, care a făcut critica formelor burgheze din punctul de vedere al clasei boierești. În urma **Junimii** a venit socialiștii, care au făcut critica aceloraași forme burgheze, însă din punctul de vedere al claselor de jos — mai ales al țărănimii" (**Note și impresii**, Iași, 1920, p. 149—150 — subl. n.).

La 1893, Gherea era, pentru Ibrăileanu, „genial", „marele critic" și polemist de „vastă cultură", iar Maiorescu, pe motiv că făcea parte dintr-un cerc literar opus, nu era decît un „idealist" și un „ignorant al tuturor cunoștințelor cucerite de știința modernă" (!?). Acestor considerații, făcute cu destulă inversunare temperamentală, într-un ciclu de articole despre revista lui Gherea, **Literatură și știință** (în ziarul ieșean **Evenimentul**, n-rele 79, 81—82, 89—91, din mai 1893), le urmează altele, în spiritul criticii polemice a acestuia, dirijată de o atitudine sociologică și, uneori, de o partialitate ce ne-o explicăm, din alt punct de vedere, și prin cultul tenace al actualității, fără căutarea punților de comunicare (atît de necesare) cu tradiția literară a trecutului românesc.

Ibrăileanu credea acum că Eminescu, dacă n-ar fi „fost zdrobit de filosofia pesimistă a junimiștilor" (!?) „l-am fi văzut în mijlocul poporului luminîndu-i și vestindu-i ziua mîntuirii" (ar fi devenit adică **poet luptător și optimist**, așa cum își imagina Gherea, forțînd realitatea și făcînd abstracție totală de **temperamentul** creatorului). Această explicație este, nici vorbă, de conjunctură. O dovadă concludentă e că numai cu un an mai înainte tînărul critic încercase o interpretare rezonabilă și mai largă a pesimismului eminescian, socotindu-l o expresie a „pieirii claselor mijlocii" (**Darwinismul social**, în **Critica socială**, 1892), idee prețioasă pe care o va dezvolta mai tîrziu, cu rezultate excepționale, în studiul **Curentul eminescian** (1901) și în capitolul consacrat poetului în eseul de filosofia culturii **Spiritul critic în cultura românească** (1909).

Interesul lui Ibrăileanu se îndrepta, în această suită de articole, spre „poeții noi", adică spre aceia care publicau în revista **Literatură și știință**, fiind conduși de „sfaturile genialului Gherea". Sunt elogiați O. Carp, pentru „marele său talent" și „forma artistică desăvîrșită" a poeziilor sale, N. Beldiceanu, „un artist de mare talent" (pentru „forma artistică" este apreciată poezia **Sorin**) și, în mod deosebit, A. Vlahuță. Poezia **Iubire** (a cărei introducere și primă parte apăruse în revista **Literatură și știință**) atestă, credea criticul, „puterea uriașă a talentului ajuns la culmea perfecțiunii. Vlahuță — opinează mai departe Ibrăileanu, pastișînd însă părerile, evident hazardate, ale lui Gherea — a întrecut cu

Desen de Gh. Dimitriu

mult pe «maestrul» său Eminescu" (**Evenimentul**, nr. 90, din 25 mai 1893).

În realitate, aceste aprecieri juvenile, exprimînd momentului, nu se interesau pe criteriu estetice, cum s-ar părea la prima vedere, ci, cu atît mai puțin, pe un punct de vedere istoric. Ele porneau de la considerente etice și sociale și — de ce să nu spunem? — de la un spirit de „grup" literar. De altfel, într-un moment al discuției, Ibrăileanu afirmase că **poeziile din Literatură și știință** (revista i se părea „un adevărat eveniment literar și științific") „au o foarte mare înrîurire morală și educativă", platforma teoretică pe care se situa fiind evident gheristă.

Tînărul critic nu era însă consecvent față de pozițiile lui Gherea al cărui „temperament politic" de mare suprafață a contribuit să fie „selectat" „cu putere de epoca sa" deoarece „corespundea atît de bine aspirațiilor vremii și nevoilor literare ale momentului" (**Note și impresii**, p. 151). Într-un articol intitulat **Mecheri**, și publicat în ziarul **Adevărul** din 1893 (nr. 1158, din 4 mai), Ibrăileanu venea cu cîteva păreri și nuanțe cu totul noi privitoare la înțelegerea conceptului de „tendință în artă", plasîndu-se chiar pe o poziție oarecum opusă lui Gherea, cărnia — fapt demn de reținut — îi lua apărarea în acest articol, polemizînd cu jurnalistul pe atunci Al. Philippide.

Viitorul îndrumător al **Vieții românești** era convins că arta, literatura trebuie să aibă un **ideal social** și să fie **moralizatoare**. De aici, prevedea el de îndată pe critici, „nu trebuie ei se **conchidă că idealul** cu și **morala trebuie numai decît să se cuprindă în artă**". Exemplele lui le chip explicit ar „amuza-o". Concluziile lui Ibrăileanu sînt de o excepțională claritate și profunzime, vădind o înțelegere diferențiată și exactă — putem spune marxistă — a **tendinței în artă** și a **specificului artistic al literaturii**.

Opera de artă nu era, în pentru Gherea, rezultatul „mijlocului social" iarta e „producatul mijlocului cultural și mai ales social", și **talentul**, a [illegible] **într-un anume mediu social și cultural**: „un om **plin de idealurile cele mai înalte** — scria Ibrăileanu în spiritul teoreticienilor săi de mai tîrziu — **n-ar putea să creeze vre operă artistică de valoare, dacă îi va lipsi talentul**". Criticul de la **Contemporanul** era de părere că valoarea operei este cu atît mai mare cu cît va conține idei sociale și morale mai înalte: „ideile și tendințele sociale sînt chiar sîngele celui și brațele care nutrește și face vieți[illegible] organismul numit artă" (**Tendențiosul și moralul în artă**, 1897). Nu întîmplător în articolul amintit din 1898 Ibrăileanu va conclama, cu exactitate, că „**analiza estetică este pe ultimul plan în critica lui Gherea**", în textele sale fiind „**puține pagini de critică estetică, și nu cele mai interesante din opera lui**" (**Note și impresii**, pp. 137, 138).

Avem toate temeiurile să spunem că Ibrăileanu, chiar în prima fază a criticii sale (atît și alte argumente pe care le-am dezvoltat altădată) oscila între conceptul criticii sociologice și acela al criticii estetice, partialitatea față de aceasta din urmă, atunci cînd se manifesta, datorîndu-se nu atît neînțelegerii specificului artistic al literaturii, cît și entuziasmului, lipsit de un nesecat control critic, față de teoriile lui Gherea, dar mai ales, necunoașterii scrierilor marii literaturi din epoca **Junimii** și respingerii, într-un spirit de frondă juvenilă, a criticii estetice maioresciene, socotită, pe bună dreptate, și în chip greșit, „idealistă".

Lucid și necruțător, Ibrăileanu își va fi făcut, într-o tensie acută de [illegible], un examen de conștiință și, totodată, o analiză a propriilor sale critici pentru a-și putea proiecta direcțiile viitoare. Experiența de la revista **Evenimentul literar** (1893—1894) a fost hotărîtoare deoarece criticul, alături de prietenul său Raico Ionescu-Rion, își dădea seama acum că pasiunea pentru actualitatea literară trebuie susținută dublată și de o cunoaștere corespunzătoare a tradiției. Literatura patruzecioptistă și ideile noii critice moldovenești le erau complet necunoscute în această perioadă, ca, de altfel, și lui Gherea, cum va mărturisi mai tîrziu tînărul Ibrăileanu, în articolul **Poporanismul** (în **Curentul nou**, nr. 3, 1906).

O încercare de cunoaștere și reactualizare a valorilor estetice autohtone verificate de timp sau a trecutului mai îndepărtat se simțea de pe acum în scrisul lui Ibrăileanu și al lui Rion, chiar dacă și la aceștia din urmă găsim unele păreri rigide sau grăite (cf. suita de articole **Înaintașii lui Eminescu**, 1894). Important, ca orientare generală, era însă și via preocupare a acestuia pentru lectura și înțelegerea creației eminesciene și a personalității poetului în amplul studiu **Eminescu și Lenau** (ținut ca o conferință în 1893 și apărut postum, în **Scrieri literare**, Iași, 1933).

Cu toate că acum nu scrie pagini semnificative despre Eminescu, Ibrăileanu se detașează, încet dar sigur, de atitudinile favorabile, aproape în exclusivitate, actualității literare imediate, întorcîndu-se spre creatorul care domina autoritar întreaga poezie a vremii. Un prim moment, cu totul deosebit ca orientare estetică, este apărarea lui Eminescu împotriva totalei incomprehensiuni și a atacurilor declanșate de Aron Densușianu. Articolul lui Ibrăileanu, intitulat **Eminescu judecat și condamnat de d. Aron Densușianu în „Revista critică-literară"**, a apărut în **Evenimentul literar** (n-rele 33, 34 și 36 din 1, 8 și 22 august 1894), fiind semnat cu pseudonimul **Verax**. Nu numai gestul justițiar în sine, dar și cele cîteva aprecieri estetice asupra „talentului artistic" și „originalității" lui Eminescu ne întăresc convingerea că poetul devine acum, pentru tînărul critic, cel mai important creator, acela care reprezintă plenar spiritul unei întregi epoci literare. Vlahuță, poetul momentului, supralicitat mai înainte de Ibrăileanu, cum procedase și Gherea în articolul din 1890, pierde terenul, tînărul critic intrînd, de altfel, în conflict cu autorul romanului **Dan**, pe chestiuni teoretice.

Raportarea la Eminescu, în judecarea literaturii contemporane, devine acum o realitate care atestă folosirea, în mod explicit, a punctelor de vedere ale istoriei literare, inexistente în criticele lui Gherea. Aceasta, spunea mai tîrziu Ibrăileanu în „profilul" amintit, **„făcea abstracție de punctul de vedere istoric-literar în judecarea scriitorilor"**, de unde o sumă de neajunsuri, între care cel mai serios era acela că **„judeca literatura contemporană fără s-o pună în legătură cu cea din trecut"** (**Note și impresii**, p. 155), ceea ce reprezintă o realitate.

O dovadă a noii orientări literare a lui Ibrăileanu era și interesantul articol comparativ **Eminescu și Coșbuc** (semnat cu pseudonimul **Un sociabil**, în **Lumea nouă**, nr. 180, din 15 mai 1895), în care toată admirația se îndrepta spre Eminescu, chiar dacă G. Coșbuc „e un talent adevărat" și a „întrupat" în poezia sa sufletul țărănesc. Intelectualii sensibili și romantici de la sfîrșitul secolului XIX, în primul rînd Ibrăileanu însuși, se regăsește în creația lui Eminescu pe care o gustă estetic deoarece poetul „a realizat în opera sa frumosul sunetelor noastre, pentru că emoțiile ce le simțim la cetirea lui sînt foarte, foarte **personale**".

Dar cea mai importantă „**optimă**" a lui Ibrăileanu a fost acum (1899) recuperarea, pentru cîțiva ani, a publicistică, după ce în 1893, cum denotă conspectele și [illegible] manuscrise, el începuse o laborioasă lectură și examinare critică a literaturii noastre din prima jumătate a sec. XIX și din epoca **Junimii**, din care va ieși, [illegible], cartea **Spiritul critic în cultura românească**. Ibrăileanu și-a dat seama **într-un moment** [illegible] — **și acest fapt este hotărîtor pentru** [illegible] **lui orientare critică viitoare** — că a fi numai **criticul producției literare curente și un partizan al momentului, fără** [illegible] **în primul rînd despre** [illegible] **și, bineînțeles, să rămînă un** [illegible] **de epocă, fără o personalitate distinctă, pe care timpul, mai devreme sau mai tîrziu, îl va goni în rafturile secundare ale istoriei literare.**

Acela care [illegible] mai tîrziu că **„salvarea criticului stă în tăria lui de a deveni estetic"**, de a nu fi adică [illegible], în analizele sale, de teorii, de a nu emite judecățile de valoare potrivit unui corp de idei teoretice, se **„salva"**, așa-zicînd, prin încercarea de a realiza o simbioză între critica actualității literare, critica de direcție, cunoașterea și interpretarea valorilor estetice ale trecutului. Pasul spre „independență" și, în fond, spre o altă etapă a criticii românești, îl realiza Ibrăileanu prin examinarea criticii lui Gherea și, succint, a lui Maiorescu, într-un articol rămas inedit, dedicat în 1907 [illegible] de la **Contemporanul** (i-am comentat la **G. Ibrăileanu**, Ed. „Albatros", 1973).

Acum Ibrăileanu se îndepărtează de Gherea, în sensul că se orientează direct și spre critica estetică, în linia Titu Maiorescu, dar cu deosebirea că el anticipă, în termeni foarte clari, un concept mult mai larg de critică. Este vorba de **critica totală** ca simbioză de critică și istorie literară) ce provoacă spera ca o valoare estetică autonomă, corelată însă cu alte valori ale spiritului. Dar pentru a fi **completă**, această critică folosește mai multe perspective în cuprinderea și interpretarea fenomenului literar curent și din trecut, acolo **sociologice** (critica genetică gheristă), **istorice, psihologice, biografice, elementul coordonator fiind însă acela estetic**.

Orientarea lui Ibrăileanu de la critica actualității imediate, fără repere sigure, cu ierarhizări discutabile sau chiar eronate, spre critica și istoria literară totală nu putea fi tranșante, într-un timp foarte scurt, și poate dramatic, și este exemplară, în multe privințe, pentru întreaga [illegible] critică românească. **Ibrăileanu** [illegible] **în timp** și **tradiția literară a trecutului și la primul rînd** [illegible] **valori permanente, de cunoașterea și interpretarea obiectivă a literaturii premergătoare.**

Răspîntia lui Ibrăileanu în critica românească, după 1900, era [illegible] în pagini dedicate [illegible] un articol despre Caragiale (**Cu prilejul [illegible] lui Caragiale**) și un studiu [illegible] despre Eminescu intitulat **Curentul eminescian**, publicate în **Noua revistă română** [illegible] la 8 iunie 1901, [illegible] le vor urma apoi, în **Curentul nou** (1905) și **Viața românească**, [illegible] cîteva din ar. I [illegible] 1906, ample capitole din **Spiritul critic în cultura românească**, paralel cu o foarte bogată critică a actualității.

Ibrăileanu este primul critic și istoric literar român care își face un program din cunoașterea profundă și interpretarea estetică modernă a valorilor literare clasice. Pasul spre critica totală este realizat, teoretic, în tinerețe, studiul „Problema literară" (1906) **condiționînd o realitate născută dintr-o îndelungată și fertilă cugetare.**

Mihai Drăgan

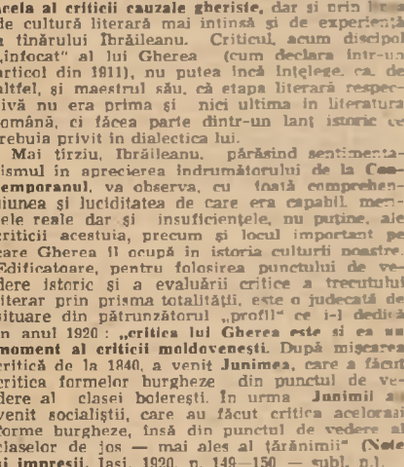

Desen de Cristina Mascu

Grișa Gherghei

Va mai fi

Flutură barba mea albă
și totuși
săgețile cintă arcuri intinse
ochiul acum se deșteaptă
cu urmele pleoapelor scrise
va mai fi
va mai fi o pădure
bătrînele ținte scot muguri
fumegă goana vînatului
laptele ierbii-i pe ruguri
ciinele singurul ciinele
mirosse-a biserică parcă
credința din colții lui mari
a mai fost veșnicie odată

Noaptea

Noaptea la marginea satului
crește un prag între colți
piinea respiră incet
sub ștergarul cu flori
cu o singură șoaptă speranța
a rostit așezarea pe miine
și tatuși pe virful de ac
intimplarea rivnește alt singe

Hasdeu

Urmare din pag. 1

Teodorescu, Gr. C. Tocilescu, N. V. Scurtescu și alții, în majoritatea lor cunoscuți ca cercetători ai problemelor culturii.

În considerațiile noastre nu pornim de la aprecierile făcute asupra acestei perioade din activitatea lui Hasdeu, potrivit cărora societatea s-ar fi născut numai ca un răspuns la tendințele cosmopolite ale vremii. Sentimentul aderenței la spiritualitatea națională a fost întotdeauna prezent în creația hasdeană. La el, *„românismul* înseamnă un ideal militant, ca și *dacismul*, dar mai mult decît acesta", după opinia lui Mihai Drăgan. Să adăugăm că ideea de *românism* se structurează sintetic în seria de elemente prin care se definește însuși poporul pe care-l reprezintă, de la cele de natură psihologică, pînă la cele istorice și antropologice. Demersurile lui Hasdeu în această direcție nu se realizează *unioc*, ci în multiplă corelație cu ceea ce ține de umanitatea întreagă. Exagerările într-o direcție sau alta le-a respins, știind că ele amenință *întregul*, dobîndit de cercetările migăloase. Dialectica naționalului universal era impusă de însăși logica problemei, deoarece, spune Hasdeu, *„românismul* este pentru noi prima condiție pentru ca să putem iubi umanitatea". Nu retragerea în noi insine, nu vegetarea singulară și inutilă pe terenul propriu, ci introducerea în mișcarea umanității a ceea ce avem mai valoros, mai corespunzător cu idealul de progres general, aceasta e sensul dezvoltării noastre. Altfel, va sublinia Hasdeu, „e comod a iubi umanitatea, cînd aceasta ne scutește de a vedea altceva în lume, afară numai de propria noastră nulitate". Chiar dacă atenția lui Hasdeu s-a îndreptat spre *junimiști*, numindu-i, pe nedrept, „cosmopoliți", critica sa nu era distructivă, ci mobiliza efectiv spre o cunoaștere din interior a culturii pentru a nu se pierde substanța ei vie. În acest fel ripostează el față de venerarea pînă la uitarea de sine a valorilor străine. Hasdeu atacă *spiritul cosmopolit*, întrucît acesta poate deveni diriguitor, nivelator și potrivnic unei dezvoltări firești în cultură. De fapt, „dușmanul cel mai neimpăcat al românismului, spune Hasdeu, este spiritul *cosmopolit* (s.n.)... în larva libertății fără naționalitate sau al oportunității fără principii. Geza de cîștigarea era aceea de a nu crea un [illegible] între cerințele fundamentale ale culturii naționale și cele ale întregii culturi umane. Pericolul a fost sesizat chiar de Hasdeu, de aceea el nu admite valabilitatea unui principiu universal care ar fi în măsură să orienteze și să dirijeze fenomenul culturii. Acest principiu, scrie el, ar distruge „varietatea, reducînd armonia la un singur ton, încarcerînd lumina într-o singură rază, ucigînd originalitatea prin imitațiune, sugrumînd entuziasmul prin apatie, înlocuind lupta cu inertia și depunînd viața în mormînt".

Universalul și naționalul conlucrează sub puterea unui ideal general uman, dar nu se identifică și nu pot fi înțelesi ca termeni contradictorii, ci în determinarea lor reciprocă de esență. Hasdeu n-a fost un adept al *claustrării*, al formulei mărginite, după care împrumutul de valori ar fi ineficient pentru noi. Nu îngustarea aspirațiilor și nici nivelarea valorilor culturii, ci înscrierea lor în sfera largă a umanității, iată ce considera Hasdeu că este necesar de înfăptuit în acel moment. Într-un fel, el venea în întîmpinarea ideilor *Junimii*, punînd în lumină aceeași problemă a aderării formelor la un fond de viață națională.

Acest lucru îl determină *să* atace cu violență *universalitatea* principiilor și *să* arate consecințele la care duce preluarea lor gratuită. E nevoie să fie înțeleasă, după el, „sorgintea răului" pentru a se putea trece la înlăturarea lui. Alegînd exemplul Franței, el consideră că una din cauzele care au dus la eșuarea unor mișcări de cultură declanșate aici, ar fi fost „adormirea simțului național" avînd prioritate un cult pentru o „universalitate nedefinită".

În ciuda unor aprecieri echivoce, este un merit al lui Hasdeu de a fi căutat și depistat originile cosmopolitismului. Aici se dovedește un precursor al teoreticienilor din veacul nostru, prin distincțiile pe care le face, — cu toate neajunsurile lor —, între progresul material și cel moral. Să reținem ideea lui Hasdeu, potrivit căreia cosmopolitismul își are originea în țările dispersate din punct de vedere etnic, pentru care numai principiul *asigurării materiale* are o valoare de program social, în dauna unei vieți spirituale intense. Hasdeu are în vedere Statele Unite ale Americii și Elveția, de unde ar veni cosmopolitismul în forma lui cea mai înaltă. Cu pierderea spiritului naționalității, popoarele ajung la imitații sterile, neputincioase în a crea ceva nou și de durată. De altfel, Hasdeu considera că „naționalismul este o condițiune esențială a tuturor creațiunilor mari în sfera ideii. Ceea ce-i originalitatea pentru un individ, spunea el, este naționalitatea pentru un popor". În acest mod explică el specificul unei culturi și dialectica naționalului și universalului în cultură.

Acordînd o atenție deosebită ideii de *românism*, trebuie să subliniem că Hasdeu nu o înțelege în modul îngust și extremist pe care acest curent l-a putut dobîndi mai tîrziu. Dacă în cazul concepției sale despre istorie Hasdeu a stăruit asupra unei asa-zise „selecțiuni providențiale", cînd se referea la „nemărginita perfectibilitate a omului", în domeniul valorilor culturii, el apreciază contribuția fiecărei națiuni la progresul uman. Cu acest sentiment, el considera că „muzica omenirii nu poate să existe fără varietatea naționalităților, nu poate să existe fără o viguroasă ocintire a fiecăreia din ele de a fi o individualitate proprie, un corp și un suflet deosebit, un produs al propriei sale vieți". Însăși evoluția popoarelor este legată de modul în care fiecare natiune în parte își asigură dezvoltarea fondului său de viață materială și spirituală.

Niciodată Hasdeu n-a discutat principiul naționalității în sine. Chiar în publicistica lui, începută prin cel de-al șaselea deceniu al veacului trecut, se întrevede străduința de a lega fiecare cercetare de problemele generale, cu referință la umanitate. Istoria însăși trebuie înțeleasă în raportare directă la poporul care a trăit-o, în necontenita dezvoltare a omenirii. Numai așa putem înțelege afirmația sa: „Întreprinderea mea vrea să poată pregăti cale unei istorii române, cu schimbăciosul tablou al vieții noastre naționale, în o armonioasă legătură cu viața omenirii". De altfel, *clădirea edificiului* unei culturi nu se putea realiza, după Hasdeu, într-o altă modalitate.

Stimați automobiliști

La Administrația Asigurărilor de Stat puteți contracta, în condiții avantajoase, diferite feluri de asigurări facultative auto, care acoperă eventualele pagube ce se pot întîmpla autoturismelor dv:

- asigurarea pentru avarii (casco)
- asigurarea suplimentară pentru dispariția autoturismului de la locul de parcare.
- asigurarea suplimentară pentru cazurile în care autovehiculul este condus de alte persoane decît asiguratul sau rude ale acestuia.
- asigurarea autoturismelor pentru cazurile de incendiu și calamități.

adas

- asigurarea autovehiculelor în legătură cu utilizarea acestora la concursuri, întreceri sau antrenamente pentru acestea.

De asemenea, puteți contracta și asigurarea de accidente a conducătorilor de autoturisme și a altor persoane aflate în autoturisme.

Costul asigurărilor pentru avarii, respectiv al celor de incendiu și calamități și al asigurărilor pentru dispariție a fost recent redus cu 10%, respectiv cu cîte 33%.

La asigurările pentru avarii (inclusiv la cele de incendiu și pentru dispariție) încheiate la sediile ADAS se acordă o reducere de 10% a primelor de asigurare, iar dacă nu s-au plătit ori nu se datorează despăgubiri în baza asigurărilor respective, se acordă — în fiecare an — în funcție de vechimea de asigurare, reduceri de prime, de la 15 la 35%.

Pentru relații suplimentare și încheierea asigurărilor vă puteți adresa responsabililor cu asigurările din unitățile socialiste, agenților și inspectorilor de asigurare, filialelor A.C.R. sau, direct, oricărei unități A.D.A.S.

atelier literar
poșta redacției

EBODAN : Mai bine ca pînă acum, mai ales în „Știu", „Mai e vară".

CECILIA ȘI AURELIA (TINCUȚA ?) MOLDOVEANU : Sînt, în general, exerciții pe marginea unui caiet școlar, pagini de început, în care pe alocuri mijește poezia. Deocamdată, însă, vorbele sînt cheltuite prea ușor, prea grăbit, înainte de a fi cercetate cu grijă, „sunate" la ureche, privite în zare (prin transpirația lor), încercate „în dinți", etc., operație care se învață din cărțile maeștrilor (firește!). Dar putem spera că vom primi, într-o zi, vești și mai bune. Aprecierile sînt valabile și pentru manuscrisele semnate **GILDA ȘERBAN** și pentru toate celelalte pseudonime - pornite din aceeași sursă (jocul pseudonimelor e agreabil, desigur, dar nu ne ajută, nici pe dv., nici pe noi, să facem un pas înainte în această complicată chestie cu care ne ocupăm aici...).

ADA KALEH : Sînt unele semne de perspectivă, mai cu seamă în „Verde", „Horez", „Urme", „Templu". Continuați.

D. ȘTEFĂNESCU — BOTOȘANI : Considerațiile teoretice din scrisoare par să aibă un temei oarecare. Dar nivelul povestirii e încă modest, scriitura e încă șovăitoare, confuză — aceasta depănare caleidoscopică, cinematografică (pe care o încercați) pretinzînd mult mai multă precizie, siguranța tranziției, a „decupajului", a succesiunii „scenelor", etc. (în lipsa cărora, textul lese învălmășit, tulbure, otova). E vorba, deci, de tehnică literară. Pe care o puteți agonisi cercetînd mai stăruitor, mai profund, marile opere ale genului.

OCT. DERNEANU : Sînt și zvonuri de poezie în unele pagini („Decor", „Noi", „Evaziune") dar și destule banalități și „vorbe goale" („arpegii de toamnă", „roua tăcerii", „taina lacrimei", „fulgerul veșniciei purtat de fluturii tăcerii" ?!, „bolți de brindusi veștejite" ?!, etc.). Să vedem ce mai urmează.

G. VULCAN : Cîteva pagini în care se întrevăd bune promisiuni : „Mă depărtam", „Fîntîna", „Rîd poeții", Reveniți.

NOVACOV M. : Pagini de autentică simțire, vibrație, limpezime, respirînd puritate, frumusețe morală, o solară încredere în cuvînt. Trebuie să vă luați în serios condeiul și să-l duceți pînă la performanțele cele mai înalte. Reveniți.

DANIEL TOPAZ : Din cît am putut descifra din textele dv. (în mare parte ilizibile), nu se pot trage concluzii favorabile. Nu ne putem pronunța, însă, definitiv, înainte de a citi niște pagini în întregime, nu „pe sărite".

MARIN MARIN : Schița e o sarjă cam superficială, destul de ieftină și fără haz („ortoepic-ortopedic" !...), cu un final în doi peri. În ce privește scrierea corectă a cuvîntului **subsuoară-subțioară** (ca și a altora, foarte multe, de altfel), nu e cazul să vă grăbiți cu niște „ucazuri" absolute și intolerante. „Îndreptarul ortografic" are o menire precisă (despre care nu mai are rost să discutăm). Pentru un scriitor, însă, așa cum tindeți să deveniți și dv., studiul limbii (ca să nu mai vorbim de legile și condiția artei literare) nu se poate mărgini la „Îndreptar". Dv., ca prozator, bunăoară, puteți avea libertatea (sau chiar obligația !) să folosiți, în aceeași povestire, și **subsuoară**, și **subțioară** (sau chiar **subsioară** — forme menționate de orice dicționar „ca lumea") — **depinde în gura cărui personaj veți pune o formă sau alta**, căci fiecare formă are o arie de folosire și o semnificație sau o culoare specifică (sau „locală", cum se zice încă în primele noțiuni școlare despre literatură!). Firește, nimeni nu va fi în drept, în acest caz, să vă acuze de „maltratarea limbii", iar dacă totuși o va face, nu va fi exagerat să credeți că respectivul stîlc încă prea puțin despre legile creației literare.

GEORGE ROMDO : Sînt elemente de poezie, dar cristalizarea lor în structuri convingătoare e încă deficitară. O anumită nebulozitate, o anumită monotonie (a mijloacelor poetice și a tematicii) stăpînesc deocamdată paginile, împiedicîndu-le să atingă nivelul adevăratei poezii. Promisiuni (mai mult sau mai puțin clare) se pot desluși, însă, în unele texte, ca, de pildă : „Autoportret"I, X, XI, „Rețeta" X, „Starea poetică" II, „Originea liniștii", „Originea" X, „Originea noastră", etc.

Josan Constanța, Marian Brăiescu, Doru Macavei, Viorel S. Nichita, Felin Anișoara, Uciu Ion, Popștire Costache, Mulcică Ilie, Calos Roman-Hențiu, Socl Adam, Edward Silvia Mara, B. Gh. Odessos, Niculescu Mariana, Georgevici Doru, Florica Mustățea, Radu Călin Delapuina, Minculescu Gh. (mai citeți !), **Anton Modrea, Ozun Dumitru, Oancea Marin, Corneliu Miron, Maxim Dumitru, Emil Sima :** Nu se văd semne de talent.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Asupra luminii apleacă-te

Negreșit vei găsi printre
stele
cimitire de aripi
săgeata iubirii despică
etern întunericul,
înmuguresc alți ochi sub
pleoapele cărunte

prea mult asupra ierbii
să nu te apleci
din cauza obișnuinței, a unui
sîn înflorit
te poți rostogoli în simțuri
și ce-i un trup adîncit
în propria lui piele ?

asupra luminii apleacă-te
fără sfială
ca un capac asupra rădăcinilor —
memoria va înfrăgezi lumea,
apa va curge mai limpede
prin lucruri
și pentru fiecare amănunt
al vieții,
timpul va fi o victorie...

VALERIU PRUTEANU

Cercetare asupra luminii albe

Nici eu nici lumina nu ne ocolim
ne strîngem mîna prietenește
și fluturăm zîmbete
și totuși în albia ei se varsă
atîtea culori
ochii mei la doi stăpîni nu slujesc
ori eu sînt înșelat ori
lumina este trasă pe sfoară
dar ochii n-am cu ce să mi-l
urmăresc

poate vreodată și alte mădulare
vor ști să vadă...

D. BORCEA

Inscripție pe aripa unei păsări

Nu mi-e dat mie
să rup un vreun cuvînt
vraja orizontului...

Ca o pasăre prinsă
în colivie
mereu visez
ce poate fi dincolo —
și totuși îmi pare atît de cunoscut...

OLIVIU SALIS

Din amurgurile unei vrăbii

Totul
înseamnă o privire atentă a
soarelui către iarbă

Linia caselor, fumul,
cîte un cal la distanțe egale,
crengi roșiatice
deasupra unei mări neclintite...

Totul înseamnă
o privire atentă a soarelui
către iarbă
și aripa arsă va încheia
un zbor
necugetat.

VALERIU DRAGUȘANU

Desene de Cristina Moscu

Drumul

Pe cerul românesc
a răsărit soarele
soarele tînăr

mîinile noastre
au sfîșiat noaptea
au terminat
ce-au început alaltăieri
dar trebuie
să ne gîndim
la mîine
la azi
avem în ochi
drumul norocului
alb de oase
năpădit de iarbă

cumpăna adevărului.

DAN CALIS

Timp - lumină

La ce servesc cuvintele,
de dragul luciului,
scrise pe-oglinzi ?

La ce, pietricelele,
de dragul jocului,
aruncate pe apă ?

Înverșunata
așternere pe ceea ce
nu poate să păstreze ?

De frunze-sunete,
de frunze-semne
se-ngreunează iarna
cuvintelor împotmolite.

Abia cu dalta
în piatră albă,
în piatră neagră,
cu unghii de cremene,
din trudă celui care sapă
și din împotrivirea pietrei,
minunea
cuvîntului scris, rămîne
cît soarele și stelele și luna,
timp-lumină.

LILIANA POPESCU

Primăvara trece

Trăim într-o lume ciudată
în care fiecare în fața morții
simte nevoia să creadă într-un zeu
imens și liber.

Miliarde și miliarde de suflete în căutare,
mereu în căutare
învîrtind vechile burghie ale istoriei
prin care viața ne pătrunde în oase,

epoca noastră
întîmpinînd marea de forme invizibile
a dimineților,

oratori idilici în forfota crudă a străzilor
profețind fatala perspectivă a nostalgiei,

ultimul război din ce în ce mai aproape de noi,

deschid plicul cîte unui accident bine intenționat
tot așa cum Dumnezeu se zice că a făurit omul

înainte de a-i da viață

în timp ce

primăvara trece prin muguri
odată cu viermii albăștri ai țărinii
și singur soarele cu casca de radiofonist pe urechi

ascultă furnica neagră a eternului.

ION MONORAN

Un junimist la Grivița

Urmare din pag. 1

resc. „Curioasă impresie făcea căpitanul Bengescu asupra d-lui Maiorescu. Maestrul nu găsea nimic de reproșat d-lui Bengescu, însă de cîte ori venea vorba de acesta, d-l Maiorescu zicea : — E băiat bun, dar îi prea lung. Întrebat odată ce înseamnă acest reproș de care d-l Bengescu nu era deloc vinovat, el ne-a făcut atunci teoria oamenilor lungi, scurți și mijlocii" (op. cit. ed. Minerva, 1971, I, p. 219—20). Toți junimiștii militari citați de Panu, cu excepția lui Cerchez, aveau preocupări literare. Probabil că și la asemenea prelungiri susținute cu mai puțin talent (Bengescu, prezentase la „Junimea" o piesă de teatru, comentată negativ), făcea aluzie Maiorescu. Oricum înclinația sufletească a criticului se îndrepta, după cum ne-o arată evocarea „Junimii", către militarul de carieră, cu preocupări serioase în domeniul îmbogățirii cunoștințelor, a studiului, dar fără veleități literare.

În **„Albumul Societății Junimea — înființat la aprilie 1878"** și publicat de I.E. Torouțiu (**Studii și documente literare**, vol. IV), unde membrii sînt înscriși după „anul intrării în societate", îl găsim pe Mihail C. Cerchez figurînd pe locul 16, dintr-o listă de 111 membri prezenți în album. De aici aflăm că cel ce a avut fericirea să-l facă prizonier pe Osman Pașa pe cîmpiile Vidului, de lîngă Plevna, se născuse la Bîrlad, la 8 iulie 1839. La rubrica „anul intrării în Societate" este trecut : „1865", ceea ce înseamnă că viitorul general al Armatei Române făcea parte dintre membrii începători ai „Junimii", cînd forma principală de activitate culturală desfășurată de Maiorescu era aceea a „prelecțiunilor populare". Probabil că tocmai acestea erau frecventate cu asiduitate de tînărul ofițer, însetat să-și îmbogățească orizontul său de cultură, ceea ce va fi reținut cu mai multă atenție, peste ani, memoria criticului. Mai tîrziu — după cum observa memorialistul George Panu, — Mihail Cerchez, devenit între timp colonel, era nevoit să-și urmeze garnizoana în diferite orașe din țară, stabilindu-se pînă la urmă la Craiova, unde-l și găsește începutul războiului pentru independență. Cu toată această depărtare, colonelul Cerchez descinde adesea în ședințele cenaclului „Junimea". „Serile — își amintește de banchetele anuale ale „Junimii", la cîneva, necunoscut pentru noi cei tineri, dar care era salutat cu bucurie de cei bătrîni. Era un vechi junimist, care avînd afaceri la Iași, nu putea să plece acasă, pînă nu venea să petreacă o seară la „Junimea". Cam în asemenea împrejurări am văzut odată acolo pe colonelul Cerchez". (op. cit. I, p. 219). Tot George Panu își amintește de banchetele anuale ale Junimii, la care colonelul Cerchez era nelipsit, fiind invitat din timp, ca și alții aflați departe, după „o listă veche de numele celor întîi junimiști pe care o păstra I. Negruzzi", căci „cine fusese junimist practicant, rămînea junimist în orice parte locuia" (op. cit. I, p. 216).

În momentul declanșării ostilităților ruso-turce din primăvara lui 1877, colonelul Mihail Cerchez era însărcinat să comande Corpul de observație, cu misiunea specială de a acoperi linia Dunării de vest și a bara o eventuală trecere a trupelor turcești din Vidin pe direcția Calafat—Craiova. Trupele conduse de el răspundeau cu primul tir de artilerie al armatei române, canonadei trase de turci din cetatea Vidinului.

În momentul trecerii Dunării a Armatei Române (august 1877), colonelului Mihail Cerchez i se încredința comanda Diviziei a II-a, în fruntea căreia intra în dispozitiv pe înălțimile Grivița și ale Bucovei, participînd la repetatele asalturi asupra redutei Griviția II și la marile lucrări de fortificații din jurul Plevnei. Dar spiritul combativ și de energică inițiativă al comandantului de mare unitate militară se distinge în mod deosebit în momentul încercării lui Osman Pașa de a sparge încercuirea și a-și croi drum de ieșire din Plevna. Divizia a II-a a Armatei Române, comandată de colonelul Mihail Cerchez este cea care, în dimineața zilei de 28 noiembrie 1877, semănînd-se de mișcarea generală a trupelor otomane, spre vest, inaintează fulgerător de pe înălțimile Grivița și ale Bucovei, pe toată linia, la în stăpînire Plevna, cade în spatele apărării otomane de la Opanez, făcînd-o imposibilă, și se concentrează pe cîmpia din dreapta Vidului, în cooonire directă cu trupele lui Osman Pașa, care, sub acțiunea unui foc concentrat din toate direcțiile, încercau să-și găsească un drum de reîntoarcere în Plevna. Văzîndu-și toate planurile sfărîmate, datorită neașteptatei ofensive a armatei române, care-i făcuse prizoniere trupele de sprijin, el însuși rănit, la un picior, Osman Pașa dădea ordin de capitulare și trimitea soli la cel mai apropiat comandant al trupelor potrivnice. „Aceasta este — după cum consemnează cu vădită mîndrie Maiorescu în **Istoria contemporană a României** — colonelul Cerchez, care prin focurile turcești înaintase de la Bucova spre Vidin. Colonelul Cerchez, însoțit de colonelii Anon și Berindei, urmează pe trimisul turcesc și împreună intră în căsuța de lîngă pod, unde dau de Osman. Cu respect salută ofițerii români pe marele ostaș ; acesta le declară predarea sa și a armatei, și, oferindu-și sabia, încredințează mărinimiei biruitorilor pe soldații săi și pe locuitorii din oraș. Colonelul Cerchez, adînc mișcat, refuză sabia eroului de la Plevna..." (op. cit. p. 151). Maiorescu consemnează și înaintarea pe cîmpul de luptă, după strălucitoarea victorie de la Plevna, a colonelului Mihail Cerchez la gradul de general (op. cit. p. 153), cît și desemnarea lui în calitate de comandant al diviziei a II-a, să opereze apre vestul Bulgariei, trupele conduse de el acoperindu-se de glorie la asaltul Smirdanului și apoi la asediul cetății Vidin. După încheierea victorioasă a campaniei de peste Dunăre, trupele conduse de generalul Cerchez se concentrau la Calafat, divizia sa mărșăluind apoi spre Craiova, unde-și făceau intrarea triumfală la 28 martie 1878. Cetatea hăniei îl întîmpina pe învingători cu arcuri de triumf și cu ovații. Generalul Cerchez, care se bucura de simpatia generală, străbătea orașul călare în urale și-n aplauzele mulțimii. O bucurie de altă natură, mai intimă, trăia însă generalul Cerchez în cercul de prieteni de la „Junimea" unde, sub privirile pline de interes ale criticului și ale marelui poet Eminescu, putea prezenta în detalii semnificative confruntările militare de pe cîmpiile de luptă ale Războiului nostru pentru independență. În stilul său concis, dar nelipsit de căldură și străvezime, Maiorescu scria la 16 ianuarie 1878, lui Iacob Negruzzi la Iași : „Simbăta trecută general Cerchez ne-a făcut o expunere, ilustrată cu planuri asupra luării Plevnei și a predării lui Osman Pașa în mîinile lui, care e foarte interesantă pentru toți (I. E. Torouțiu și Gh. Cardaș : **Studii și documente literare**, vol. I, 1931, p. 13). Întîmplarea făcea însă ca bucuria din cercul „Junimii" să nu dureze mult. O boală necruțătoare, contractată probabil și din cauza greutăților campaniei militare la care participase din plin, îl făcea pe generalul Cerchez să se stingă din viață, după o lungă suferință, în 1884, la vîrsta de numai 45 de ani. El rămîne, cum îl numește George Panu, „printre junimiștii pînă la moarte" (op. cit. I, p. 237). Cîteva cărți de vizită rămase de la Maiorescu, evocarea de la 1890, cît și paginile de mai tîrziu din **Istoria contemporană a României**, dovedesc interesul stăruitor peste timp al marelui critic față de această personalitate proeminentă a Războiului nostru pentru independență.

Să ne amintim acum că printr-un Ordin de zi către soldați, după strălucitoarea victorie de la Smirdan, comandantul Corpului de vest mulțumea „generalului Cerchez, a cărui inteligență și energie v-a condus". Într-adevăr, ceea ce caracterizează activitatea lui Mihail Cerchez pe parcursul întregii campanii a Războiului pentru independență, este spiritul ofensiv, energia și pasiunea, mișcarea rapidă pe cîmpul de luptă, inițiativa în momentele hotărîtoare ale acțiunilor militare. Să fi fost toate aceste distinse calități de comandant de oști în afara climatului spiritual cultivat de Maiorescu la „Junimea" ? Nu credem. Afecțiunea criticului, încă de la începutul activității sale, față de tînărul militar dornic de cultură și studiu, trebuie să fi avut la bază o intuiție psihologică specifică maioresciană a aptitudinilor viitorului mare general al Armatei Române, care a fost Mihail Cerchez. În același timp, este de presupus că acesta, în atmosfera efervescentă a „Junimii", va fi absorbit din plin experiența marilor polemici maioresciene, spiritul lor combativ întru edificarea spiritualității române moderne, atitudinea hotărîtă, intransigentă, în numele unui ideal, acela al afirmării adevărului și înălțării patriei. Generalul Cerchez va fi tradus în felul său celebra maximă a lui Maiorescu din fruntea volumului de **Critice** de la 1874 : „Ai un singur bloc de marmură : dacă îl întrebuințezi pentru o figură caricată, de unde să mai poți sculpta o Minervă ?" Oricum, afinitățile spirituale între cei doi sînt evidente și o lărgire în acest sens a cercetărilor întreprinse de Lovinescu cu privire la **Maiorescu și contemporanii săi**, chiar pe drumul pe care-l indică marele critic junimist, ar putea fi încununate de concluzii deosebit de revelatoare, mai ales cu privire la rolul deosebit al climatului de cultură în afirmarea personalității umane în cele mai diverse domenii de activitate a unui popor.

Dialog cu poporul, pentru popor

Urmare din pag. 1

nostru de a transpune în faptă hotărîrile Congresului al XI-lea ale partidului, hotărîri ale căror obiective au fost rediscutate și analizate cu maximă luciditate, din perspectiva rezultatelor obținute pînă acum, și la recentul Congres al oamenilor muncii unde s-a stabilit ca pînă la încheierea actualului cincinal, pe ansamblul economiei naționale, să se obțină o producție suplimentară de 100—120 miliarde lei.

Nereprezentînd niciodecum un scop în sine, asemenea obiective circumscrise sferei de producție a bunurilor materiale au drept scop final continua acțiune de îmbunătățire a nivelului de trai al întregului popor. Sub acest raport, în cuvîntarea de la adunarea populară din municipiul Brașov, se afirma pe bună dreptate :

„În mod deosebit, partidul nostru s-a preocupat de tradurerea în viață a hotărîrilor Congresului al XI-lea și a prevederilor programului partidului de creștere a nivelului de trai material și spiritual al întregului popor. Pe baza rezultatelor obținute în prima parte a acestui cincinal, a măsurilor adoptate privind reducerea cheltuelilor de investiții, reducerea mai accentuată a cheltuelilor materiale și de producție, s-au creat resurse suplimentare atît pentru dezvoltarea mai puternică decît era prevăzută în cincinal a unor ramuri ale economiei naționale cît și pentru a realiza o creștere mai mare a veniturilor oamenilor muncii".

Referindu-se în continuare la fundamentala problemă a îmbunătățirii nivelului material de viață al întregului popor, președintele Republicii a amintit măsurile de creștere treptată a salariilor și de reașezare și îmbunătățire a sistemului pensiilor, apelîndu-se la cifre și la exemple de o indiscutabilă concreteță.

Neîntrerupta acțiune a tovarășului Nicolae Ceaușescu dedicată edificării unei conștiințe umane reprezentative, afirmării în viață a normelor etice ale societății noastre socialiste, a fost evidențiată și de cuvîntarea ținută la adunarea populară din municipiul Brașov în cadrul căreia s-au făcut referiri la sarcinile care revin activității din domeniul culturii și al artei, în general al educației, sarcini ce au fost cu deplină claritate definite la Congresul culturii și al educației socialiste. „Trebuie să ne preocupăm totodată — citim în cuvîntare — și de înfăptuirea programului de ridicare a conștiinței socialiste, a nivelului de cultură, să asigurăm realizarea în viață a hotărîrilor Congresului culturii și al educației socialiste astfel încît fiecare cetățean al patriei noastre, fiecare om al muncii să fie conștient că atît succesele cît și lipsurile sînt nemijlocit legate de activitatea fiecărui colectiv, de felul cum fiecare acționează și își îndeplinește sarcinile ce îi sînt încredințate."

Amplele referiri la politica externă a țării noastre — politică bazată pe principiile păcii și colaborării între popoare — cu care se încheie cuvîntarea, sînt, de asemenea, expresia viului dialog ce se desfășoară fără întrerupere între conducerea de partid și de stat, între tovarășul Nicolae Ceaușescu și întregul nostru popor.

Entuziasmul și însuflețirea cu care a fost întîmpinată și de data aceasta prezența secretarului general al Partidului Comunist Român în mijlocul oamenilor muncii din orașul și județul Brașov constituie dovada grăitoare a profundului atașament de care este animat întregul nostru popor angrenat cu întreaga sa ființă în măreața operă de edificare a societății socialiste și comuniste pe pămîntul străvechi al patriei noastre.

«Uriași, cu pene...»

Urmare din pag. 1

practicat la Frumoasa ostașii localnici care au participat direct la cucerirea redutelor turcești unde cei mai mulți au murit eroic — așa cum consfințește și inscrisul de pe piatra funerară a satului — acești ostași ai satului pe numele lor Toader, Pavel, Gheorghe, Ilie ș.a. au luat locul irozilor, magilor, craiilor și al personajelor biblice din subiectele folclorice tradiționale. Satul a simțit nevoia și a considerat că este mai drept să-și introducă în mit proprii săi eroi, conștenți, cei care își sacrificaseră viețile pentru libertate. Eroii teatrului popular sînt soldați, caporali, căprari și sergenți — „gradele satului", adică, care se înfruntă într-un conflict dramatic desfășurat tocmai la sublima Poartă, cu însuși sultanul turcilor, cu beii și cu marii ghinărari musulmani.

Dimensiunea și măreția de altădată a imperiului, ca și luptele din istorie ale voievozilor români date pentru libertate a determinat pe creatorul popular să hiperbolizeze. Eroii ating în acest teatru popular proporții de basm, asemeni eroilor lui George Coșbuc din poezia „Pașa Hassan". Teatrul începe cu un cîntec popular cîntat în ritm ostășesc care ne introduce direct în fastuosul palat de pe malul Bosforului. Aici atmosfera nu mai exprimă măreție și siguranță ca altădată cînd ienicerii și spahiii croiau în șase lumea. „Umbra lui Alah" — Sultanul înconjurat de sfetnici timorați de veștile proaste sosite de pe cîmpul de luptă, mai speră la o întoarcere a vremurilor bune de altădată. „Frunză verde de stejar / Nu mai am de turci habar" exprimă acum o realitate. Creatorul popular știe să prezinte succint și metaforic acest moment istoric al „descreșterii" imperiului otoman. Halim „Din război, o veste bună / Pînă acuma, n-aveam încă / Noi trimitem oaste multă / Și curcanii ne-o mănîncă".

Umorul și rafinamentul popular se constată în scena următoare. Sultanul neinformat, nu știe cine sînt curcanii.

— Ce curcani îmi spui într-una / Ești întreg ori ești nebun ?

Halim : — Da sultane, căci curcanii sînt amarnici, luminate / Uriași, la cap cu pene / Dinți de fier, aripi în spate...

Sultanul : — Bre, bre, da de unde așa neam ?

Urmează un ordin, sentențios ca o amforă, menit să dezlănțuie un comic de situații : „Să-mi aduceți toți curcanii / Cît sînt dinșii de cumpliți / Să-i aduceți că-i mănînc îndată fripți". Sultanul „la ciubucul și mai cere și-o cafea, se așează să aștepte stînd turcește pe-o saltea", cum spune mai departe textul și în sala tronului, în locul țăvilor cu curcani fripți, intră șase ostași, cu căprarul șapte. Acum se clarifică lucrurile, se limpezește confuzia din capul sultanului care exclamă inspăimîntat : „Alah, Alah, săriți frați, lăsați Balcanii / Veniți grabnic, mă mănîncă fript curcanii !"

Corul soldaților îi răspunde ca o rezoluție după cinci sute de de ani de lupte pusă pe un alt fel de „firman": „Mi-a venit și mie odată / Zi cu plată și răsplată / Să-mi aduceți la aman / Pe hapsînul de sultan / Pace-n lume și-n Balcani / Trageți hora mă curcani".

Eroii se identifică cu masele, cu același ideal pentru care luptă. Obiceiul acesta se practică în cîteva sate din Teleorman, Conțești, Frumoasa, Bragadiru. A fost pus „în scenă" pe ulița satului, a fost preluat pe scenele din școli, a fost cîntat vreme de o sută de ani chiar la petreceri unde sînt rememorate de către obștea satului faptele de viețile din oștire. Pentru localnicii din Teleorman, ale căror pămînturi în timpul războiului pentru Independență au fost sfîrtecate de obuze trase din cetățile turcești, istoria este un fapt de viață. Astfel, cei de la Turnu-Măgurele îi spun și astăzi monumentului din piața orașului, „Tudorică dorobanțul". Este chiar flăcăul purtător de drapel din satul Uda-Clocociov pe numele său Tudorică Nicolae care și-a dat viața apărînd steagul batalionului I Teleorman din regimentul 5 Dorobanți — faimosul regiment evocat de bard care a cucerit redutele Griviția 1, Griviția 2 în ziua de vineri, 7 octombrie, 1877.

Unele personaje din acest teatru se identifică, cu cele din viața reală. Beșleagă, erou în teatrul popular, poate fi regăsit în lista de ostași morți în războiul din 1877, editată la București, Institutul de arte grafice „Carol Göbl", 1898.

„Țara să-nflorească, pentru ea muncim", cîntau ostașii de la '77, plini de speranță. Cîntau și sperau în tranșeele din fața inamicului, în carele cu răniți ce mărșăluiau pe drumurile Bulgariei, în lazaretele de la Zimnicea și Turtucaia. Au venit — nu toți — acasă, la coasă și la plug. Dar și după acest război exploatarea nemiloasă s-a perpetuat. La capitolul istoric din Enciclopedia Română editată de D. Gusti găsim : „Viața țăranului e mai grea ca în 1868. Trusturile arendășești impun condiții de muncă neomenești și dau naștere la ceea ce Constantin Dobrogeanu-Gherea a numit atît de plastic „neolobăgia". Lumea satelor îndură, suferă, dar clocotește. O scînteie poate dezvălui revolta, de astădată în proporții mult mai mari ca cea din 1880. Dar la orașe nimeni nu se preocupă altfel decît doctrinar de „chestiunea țărănească". Politicienii intrigează, înalta societate petrece, dă reprezentații franțuzești". Firesc, eroii din aceste sate care luptaseră la 1877 îi vom regăsi între răsculații din 1907. De data aceasta în fața unui dușman intern. Ce-a urmat se știe...

În Teleorman monumentele satelor consemnează numele a 256 de țărani căzuți la 1877, în lupta pentru independență națională. Celor căzuți în timpul răscoalei din 1907, în lupta pentru libertate socială nu li s-au înălțat monumente în trecut cu toate că în Teleorman au existat multe sate cuprinse de revoltă : Salcia, Secaru, Slobozia-Mindra, Piatra, Voievoda, Conteștii, Frumoasa, Izvoarele, Putineiu, Dracea, Slătrei, Măgura, Bragadiru. Acești eroi s-au înscris în memoria localnicilor. „Să nu uiți, Darie !".

prezența românească în lume

Pe podiumul Universiadei

„Un campion, — îmi spunea acolo la Sofia, într-o discuție, atletul nr. 1 al lumii —, Alberto Juantorena, trebuie să la startul în orice concurs, convins că toți cei din jurul său pot fi la fel de buni. Și de fapt, acest gînd trebuie să fie prezent nu numai la start, ci și în timpul cînd își pregătește performanța.

Azi, am simțit-o pe pielea mea, spunea Juantorena, nimeni nu mai este impresionat de numele adversarilor și de performanțele lor anterioare".

Iată de ce înclin să cred că performanțele sportivilor studenți români, la cea de a 8-a ediție a Universiadei de la Sofia, înseamnă noi pagini de aur, înscrise în istoria sportului românesc.

Nu încape îndoială că asistăm la o revitalizare a fenomenului sportiv în țara noastră și în special la unele discipline. Este un fapt observat și de cei din afara granițelor noastre. În cadrul unei conferințe de presă ținută la Sofia în zilele Universiadei, unul din trimișii agenției U.P.I., remarca în mod deosebit rezultatele sportivilor români la aceste jocuri mondiale Universitare. „Se arată, spunea corespondentul străin, că românii, că rezultatele lor de la Montreal, saltul acela pe care noi l-am consemnat la timpul cuvenit în presă, nu a fost întîmplător".

Din nou ginmastica a fost deschizătoarea de pîrtie a succeselor noastre, cu toate că în sala Festivalna nu au fost prezente Nadia, Teodora et comp. A fost în schimb Alina Goreac. Exercițiile prezentate de Alina, fie că a fost vorba la paralele, bîrnă sau sol, au surprins în mod deosebit, prin siguranța execuției și prin fantezia compunerii lor cu elemente de mare dificultate.

Cînd i-am spus lui Miquel M., redactorul șef al revistei ilustrate cubaneze Bohemia, că Alina are 25 de ani, a făcut un gest de mirare. „Cu atît mai formidabilă este atunci, spunea el, performanța compatriotei d-tale. A te impune la această vîrstă, într-o disciplină în care explozia adolescenței face ca notele arbitrelor să nu mai aibă cote, iar spectatorului să-i lase impresia de prezența pe covor, bîrnă sau paralele a imponderabilității, a conchis Miquel M. este la fel ca orice record mondial, realizat într-o probă exactă, în fața unor mari campioni".

Victoria Alinei Goreac, în întrecerea de gimnastică a Universiadei, ca și a Cristinei Itu, recent la Tokio, a demonstrat că avem o adevărată școală în această disciplină și că gimnastica românească nu înseamnă numai Nadia, Teodora.

Nu mai prejos s-au arătat a fi luptătorii. Deși cu Gheorghe Berceanu — numele de simbol al luptelor noastre din ultimul deceniu — numai în postură de „sfătuitor", ei au cucerit nu mai puțin de 13 medalii dintre care trei de aur. Urmărindu-i pe Constantin Alexandru, Ion Păun și Ion Draica, adică pe cei prezenți pe treapta cea mai înaltă a podiumului, atunci cînd disputau întîlnirile pentru titlul suprem, atunci cînd simțeau fierbințeala probabil a aurului medaliilor, aveam impresia că ei vibrează din toată ființa lor, doborîndu-și adversarii cu o tenacitate demnă de a fi prezentă pe orice peliculă de la teleenciclopedia.

D'Artagnan-ii de la poalele Carpaților au colecționat și ei medalii mai multe ca oricînd pînă acum. Ei au urcat pe podium de cinci ori, dintre care de trei ori pe prima treaptă. Cornel Marin — acest băiat cu explozie de sprinter și gîndire de șahist — împreună cu cei lalți colegi de la sabie și cei din echipa de spadă, au fost pe planșele de la Sofia, mai îndrăciți, mai lucizi și mai ales mai dornici de victorie, ca niciodată.

După o evoluție stearsă, îngrijorătoare chiar la europene, poloiștii noștri au găsit forța psihică și, precum pasărea Phoenix, au renăscut, evoluînd în turneul Universiadei, așa cum am dori să-i vedem mereu. Să fi fost oare stimulați de performanțele celorlalți colegi din delegație ? Se poate, dar oricît de mare ar fi fost, era nevoie indiscutabil de valoare. Și acolo, ei s-au convins că o au și că nu întotdeauna o materializează.

Așteptată — prin prizma ultimelor evoluții — victoria celor două „rachete" — Florența Mihai și Virginia Ruzici — în proba de dublu, unde au triumfat în fața unor partenere de mare valoare.

Luni dimineața, la întoarcere, pe aeroportul Otopeni, am văzut multe flori, îmbrățișări și lacrimi și am ascultat din nou Gaudeamus Igitur, simbolul sonor al învingătorilor Universiadei '77. De data aceasta, cîntat de cîteva mii de tineri veniți să-i întîmpine pe cei ce ne reprezentaseră în cea mai frumoasă, mai dură întrecere mondială a anului, să le admire medaliile — această răsplată inestimabilă a multor ani de muncă și renunțări, de îndoieli și speranțe. Această recompensă simbolică, dar fără egal, primită întotdeauna cu un strigăt de satisfacție sau cu o lacrimă neprihănită a bucuriei.

Octavian Vintilă

m a p a m o n d

Biblioteca de filosofie (I)

În cele mai multe epoci de cultură, cărțile de filosofie care s-au constituit în sisteme coerente de gîndire au reprezentat o uriașă forță de stimulare pentru alte științe cu caracter general, ca și pentru dezvoltarea ideilor despre artă, morală și politică.

Se știe doar că vreme îndelungată filosofia era un fel de matrice generală a gîndirii, în sfera căreia se înscriau diferite ramuri ale științelor umane sau ale naturii, ca și datele fundamentale ale orizontului informațional general dintr-o anumită epocă.

Lectura operelor lui Aristotel relevă tot ce putea ști un gînditor din acea vreme despre științe, arte, etică, modul de organizare statală etc. De la G. Bruno, Galileo Galilei, Kepler, pînă la Newton, filozoful era, în același timp, și un mare om de știință, revoluționarea cosmologiei, ca și a raportului dintre individ și existență fiind determinate de modul gîndirii, capacitatea de cunoaștere și interpretare a acestor învățați.

Spiritul filozofic general a fost conjugat cu astronomia, fizica, matematica, anatomia etc. Exemplele oferite de operele lui Descartes, Pascal, Newton, Leibniz sînt elocvente în acest sens. Derivată din anumite ramuri ale științelor, fundamentată sau înrudită cu acestea, filozofia a devenit un mod specific de cunoaștere și explicare a existenței, o cale de enunțare a condiției umane, un mijloc de conciliere sau ruptură a omului cu conceptul său de existență, o tribună de idei, un sistem de modelare și educare a conștiinței într-un anumit scop.

Ca orice demers al conștiinței spre existență, demersul filozofic a putut determina o atitudine, a încercat să învețe ce este resemnarea sau eșecul, a făcut apologia facultăților spiritului uman sau s-a îndoit de puterea acestora de percepere coerentă, corectă a realului.

În diversele sale ipostaze de dezvoltare, gîndirea filozofică a cunoscut epoci de eflorescență sau de criză, a făcut apel la rațiune sau la credință, s-a apropiat mai mult de unele adevăruri fundamentale sau a rămas departe de acestea.

Așa cum există un muzeu imaginar al artei și al literaturii, la fel se poate vorbi de un spontan muzeu al ideilor, unde Socrate, Platon și Aristotel, Pascal și Descartes, Leibniz și Kant, Schleiermacher și Fichte, Kierkegaard și Schelling, Marx și Engels, Heidegger și Sartre, Husserl și Merleau-Ponty ș.a. Dar cum această înscriere poate continua pe planuri extrem de complexe, mi se pare firesc să ne întrebăm cum a circulat cartea de filozofie străină în cultura română, în ultimele decenii, în raport cu alte tipuri de informație, oferite de cartea de estetică, teoria artei, critica literară, beletristică etc.

Cu mulți ani în urmă se prefigurau unele semne îmbucurătoare, care păreau a încerca un program de reevaluare a operelor filozofice din toată lumea și de reevaluare a unor scrieri reprezentative în limba română. Începuseră să apară antologii din operele materialiștilor francezi, Montesquieu, de pildă, venea iarăși în contact cu publicul într-o frumoasă versiune românească. La timpul cuvenit s-a consemnat efortul gigantic de traducere a operelor lui Hegel, începutul republicării scrierilor lui Kant. După aceea, ritmul de publicare a textelor filozofice a scăzut, iar atenția cercetătorilor și a editorilor a rămas cantonată la opere mai îndepărtate, cu un coeficient mai redus în efortul de interpretare. O excepție fericită face **Editura Politică**, a cărei colecție „Idei contemporane" însumează operele reprezentative ale unor filozofi, sociologi și politologi contemporani. În rest, semnalăm doar unele inițiative izolate, unele tentative modeste de tălmăcire a cărții filozofice străine și în general a celei contemporane în mod deosebit.

Evident că nu ne gîndim la o **Bibliotecă de filozofie**, în afara concepției noastre despre lume și existență. De aici începe efortul direct de interpretare. Dar pe prim plan se ridică opțiunea pentru anumite texte, care constituie și ea un act prealabil de interpretare. Sînt atît de frecvente golurile în ceea ce privește cartea străină de filozofie, atît de multe operele încă netraduse în limba română, încît este firesc să ne întrebăm cu ce începem, ce texte alegem mai întîi ? A porni de la marile absențe înregistrate pînă acum înseamnă a rămîne mereu cantonați în trecut. A traduce doar carte de filozofie contemporană înseamnă a lipsi publicul de o cunoaștere istorică a devenirii gîndirii filozofice. De aceea, efortul de tălmăcire a scrierilor filozofice străine trebuie să fie din ambele direcții. Oricum, începutul este imperios, iar absențele existente sînt păgubitoare.

Romul Munteanu

revista străină

● **REVELAȚII TULBURĂTOARE** privind continuul dezinteres pentru cartea de literatură în țările capitaliste dezvoltate sînt cuprinse într-o anchetă a Secretariatului de Stat pentru cultură al Franței. S-a subliniat că, pe măsură ce înaintează în vîrstă, francezii citesc din ce în ce mai puțin. În cursul unui an, 30% dintre ei nu au deschis nici o carte, iar peste 27% nu posedă nici o carte de literatură. Un francez din trei nu citește niciodată, 24% deschid între 1—9 cărți pe an; tot 24% deschid între 10 și 25 de cărți pe an, iar 22% între 25—50. Romanele întrunesc totuși cel mai mare număr de cititori, mai ales cele contemporane : 35%. Cărțile de istorie sînt citite de 17% din public, iar poezia în proporție de 3%. Și mai dureroase sînt datele care se referă la tinerii cititori : 12% din tinerii francezi nu citesc niciodată ; între 25 și 40 de ani procentul celor care se feresc de carte ca de boală crește la 22%.

● **O CERCETARE A UNEI TEME** de acut interes întreprinde Razi Brahimi într-un articol publicat de periodicul din Tirana, **Nentori**, sub titlul **Probleme privind caracterul național al literaturii și artei**. Este analizată unitatea dialectică dintre caracterul socialist și conținutul național al artei, subliniindu-se cu pertinență faptul că trăsăturile naționale accentuează trăsăturile populare ale operei, o apropie de cititor și o feresc de pericolul hipertrofierii cosmopolite. În acest context problematic, Razi Brahimi se referă la o multitudine de probleme fundamentale ale artei, cum ar fi : tradiția și inovația, subtila relație ce se creează între moștenirea unui univers specific de probleme și mijloace de expresie și voința creatoare de nou a oricărui scriitor autentic.

● **ÎN CASA DE LAS AMERICAS** este recenzată lucrarea lui Ariel Bignami, **Arte, ideología y sociedad**, apărută la Buenos Aires în Ediciones Silaba. Cartea cercetătorului latino-american reprezintă o importantă contribuție marxistă într-un stil „critic, polemic și militant", pe linia tradițiilor mari ale criticii comuniste. Sînt cercetate cîteva din problemele fundamentale ale fenomenului literar argentinian, scoțîndu-se în evidență relația dintre artă și ideologie, dintre orientarea politică a artistului și caracterul operei sale. Cartea lui Ariel Bignami precizează importanța inspirației sociale a scriitorului, finalitatea activă a operei sale.

● **RITMURILE ANILOR 70** se intitulează un important studiu dedicat de criticul sovietic Al. Mihailov poeziei acestui deceniu și trăsăturilor sale caracteristice. Investigatia lui Al. Mihailov pornește de la ceea ce critica anilor '60 considera că va defini evoluția ulterioară a poeziei. Concluzia sa este că estimările proiective s-au dovedit greșite, poezia evoluînd mai ales pe calea unor imagini dramatice, reflectînd condiția omului în contextul societății industriale dezvoltate, ale vieții în marile aglomerări urbane, cu specificul experiențelor morale și intelectuale pe care le creează. Este vorba de un fenomen inovator, atît sub raportul conținutului de trăiri umane, cît și sub acela determinat de mijloacele artistice întrebuințate de poeți.

● **A MURIT CUNOSCUTUL SCULPTOR Y. DANZIGER**, unul dintre artiștii proeminenți ai contemporaneității, autor de proiecte pentru construirea unui spațiu ambiental mai potrivit naturii sensibile a omului de astăzi, pentru apărarea sistemului ecologic și sporirea frumuseții lui. Celebru sculptor și grafician, Danziger a contribuit la impunerea unor noi materiale, cum ar fi piatra de rîu, stîrnind puternice controverse la sfîrșitul anilor treizeci și începutul anilor patruzeci. Profesor venerat de elevii săi, a fost de asemenea, laureatul unor numeroase premii artistice.

● **CUNOSCUTUL ROMANCIER** și jurnalist american Tom Wolfe este partizanul unei literaturi vii, legate de om și de problematica lui istorică. Iată cîteva opinii dintr-un interviu acordat lui Joe David Bellamy : „...Romanul n-a murit. Au murit doar romancierii care se string singuri de gît pe baza unei estetici foarte ortodoxe și foarte convenționale ce pornește de la formă. Astăzi nu mai există romancieri talentați dispuși să facă ceea ce a făcut Balzac, sau ceea ce au făcut Thackeray și Dickens. Pretextul de la care pornesc este următorul : aceste lucruri le-au făcut scriitorii aceia. De ce să le facem și noi încă o dată ? Însă realitatea este că Balzac, Dickens și Thackeray n-au trăit într-o perioadă istorică atît de incredibilă sau unică. Presupun că orice perioadă este de necrezut dacă reușești într-adevăr să pătrunzi pînă în miezul lucrurilor. Dar, cu siguranță că perioada noastră are — încă și acum — multe preocupări și interese rămase nedescoperite. A rămas încă neexplorat un teritoriu atît de vast — și în care ar trebui să pătrundă romancierii — încît ar putea foarte ușor să se preocupe numai și numai de textura socială, de tabloul societății".

Desen de Cristina Moscu

„Sir de Valachia"

Nu prea demult încă, cucerirea Constantinopolului de către turcii otomani în 1453 era considerată ca reprezentînd data cea mai potrivită pentru a marca sfîrșitul unei epoci istorice și începutul alteia noi. Căderea Bizanțului, care punea capăt unei imperii ce supraviețuise timp de un mileniu Romei, continuînd-o în același timp, se așeza astfel simetric la hotarul unui ev mediu început odată cu dispariția autorității imperiale în Apus. De atunci, criteriile noastre de periodizare s-au schimbat, iar urmările efective ale pierderii capitalei bizantine ne apar într-o lumină diferită. Și totuși, cine poate contesta că evenimentul din 1453 rămîne unul din momentele de cea mai mare semnificație ale istoriei europene ? Consecințele reale ale victoriei sultanului Mehmed al II-lea, atît pentru dezvoltarea ulterioară a Imperiului otoman și existența popoarelor sud-est europene, cît și pentru relațiile dintre lumea apuseană și cea islamică, li se adaogă caracterul spectacular al asediului de aproape două luni la care a fost supusă puternica cetate imperială, noutatea tehnicilor de luptă folosite de atacatori, eroismul apărătorilor și răsunetul ecoului stîrnit în lumea din acea [illegible] de prăbușirii celei de a doua Rome. Acestea se explică și interesul permanent al istoricilor [illegible] de acest eveniment, revenirea continuă asupra-i nu numai prin contribuții speciale sau în cadrul unor lucrări generale din care nu poate lipsi, ci și prin largi tratări monografice, începînd cu cele ale lui J. Stassuljevic și M. Mordtmann, de la mijlocul veacului trecut, trecînd, printre altele, prin larga reconstituire a lui E. Pears — rămasă fundamentală — și cea a lui G. Schlumberger și ajungînd la atît de vie sinteză a lui St. Runciman, apărută și în românește în frumoasa traducere a profesorului Alexandru Elian.

Numărul izvoarelor cunoscute, referitoare la circumstanțele căderii Constantinopolului, la atitudinea diferitelor puteri în preajma și în timpul acesteia sau la reacția produsă atît în țările Apusului, cît și în cele ale Răsăritului de cucerirea Bizanțului de către turci, a sporit de asemenea continuu, întinsului material informativ publicat adăugîndu-i-se dealtminteri numeroase piese de arhivă semnalate numai sau prezentate în regeste, pentru a nu mai vorbi de cele care-și așteaptă încă descoperitorii.

Atît importanța evenimentului, cît și masa informației păstrate au făcut ca încă de acum un secol să se încerce alcătuirea unei largi culegeri de izvoare, menită a facilita studiul memorabilului an 1453. Întreprinsă de un cercetător german stabilit la Constantinopol, Ph. A. Dethier, culegerea era destinată marii colecții maghiare **Monumenta Hungariae Historica**, în cadrul căreia urma să constituie volumele XXI-XXII. Față de nivelul scăzut al realizării, Academia maghiară de științe a refuzat introducerea în colecție a fascicolelor tipărite în mare parte la Galata și a hotărît distrugerea lor, păstrîndu-se astfel doar prea puține exemplare, dintre care unul complet la Biblioteca Academiei R.S.R.

Între timp, unele publicații de caracter antologic n-au lipsit, ca aceea recentă a lui J. R. Melville Jones, dar o realizare de ample proporții, de data aceasta dusă la capăt în limitele pe care și le-a propus autorul, o datorăm acum bizantinistului italian Agostino Pertusi. Este vorba de cele două volume, remarcabile ca valoare științifică și de o frumoasă ținută tipografică, apărute la sfîrșitul anului trecut, sub titlul „Căderea Constantinopolului", cel dintîi volum avînd ca subtitlu „Mărturiile contemporanilor", iar cel de al doilea, „Ecoul în lume" (**La Caduta di Costantinopoli, testi a cura di Agostino Pertusi, I. Le testimonianze dei contemporanei ; II. L'Eco nel mondo**, Fondazione Lorenzo Valla — Arnoldo Mondadori Editore, „Scrittori greci e latini", 1976, XLI — 472 + 569 p.).

Profesorul Pertusi este autorul unor importante studii și ediții de texte privind scrierile apusene referitoare la turci și la Imperiul otoman din secolele XV-XVI, care l-au dus în chip firesc la problema izvoarelor căderii Constantinopolului. Cum, pe de altă parte, orientarea acestor studii ale sale a fost în mare măsură către surprinderea imaginii turcului astfel cum se crea și evolua ea în societatea apuseană, este iarăși lesne de înțeles de ce atenția învățatului italian a fost tot mai statornic reținută de atît de puternica reacție stîrnită de cucerirea Bizanțului în întreaga Europă, ca și între turci, armeni sau grecii din Asia Mică. Din toate acestea s-a născut ideea unei vaste antologii, urmărind viu, atît să oglindească succesiunea faptelor — deși, chiar din acest punct de vedere, A. Pertusi socoate că însăși „operele care se bucură de cea mai mare reputație, inclusiv cele mai recente, nu folosesc decît o treime din textele publicate sau inedite" — cît să ajute la reconstituirea atitudinilor, a „climatului psihologic" și, mai larg, a „cadrului uman" de participare, directă sau indirectă, activă sau simplu afectivă, la acest mare moment de istorie universală. Dealtminteri, bizuindu-se pe această întinsă anchetă, profesorul Pertusi a prezentat acum trei ani, la cel de al III-lea Congres internațional de studii sud-est europene (București, 1974), unul din cele mai cuprinzătoare rapoarte, folosit acum în mare măsură ca introducere la culegerea sa de texte și în care urmărea atît procesul de difuzare a informației cu privire la căderea Constantinopolului, cu punctele ei de pornire și centrale de convergență și de nouă tradiere a știrilor, cît și reacțiile cărora le-a dat ea loc, pe planul politic și pe cel afectiv, cu expresii literare de cel mai mare interes pentru pătrunderea în orizontul de idei și sentimente al oamenilor vremii.

Două instrumente de lucru deosebit de prețioase, care însoțesc culegerea de texte, arată limpede amploarea cercetării întreprinse de autor. Unul este o cronologie a căderii Constantinopolului, începînd de la urcarea pe tron a lui Constantin al XI-lea Paleologul și mergînd pînă la sfîrșitul anului 1453 (pp. LIX-XCI) și care pentru datele ignorate și mai ale acestui an permite urmărirea [illegible] zi cu zi a destășurării acțiunilor. Deosebit de elocvente în acest sens sînt

Erotocrit și Aretusa
(Bibl. Acad. Române, ms. 3514, fila 86)

reconstituirea apărării Constantinopolului și distribuirea factorilor de comandă bizantini și apuseni, sau prezentarea comparativă a datelor din izvoare cu privire la forțele terestre turcești și la flota otomană, și mai ales datele referitoare la artileria lui Mehmed II (calibre, greutate, proiectile, pulbere, transport etc.).

Cel de al doilea instrument de lucru amintit este lista izvoarelor — documente de felurite tipuri și texte istorice și literare — care nu au intrat în culegerea de față (în număr de 165). Cuprinzînd toate indicațiile bibliografice necesare, această listă, din care nu lipsește inseditul, va servi, desigur, la lărgirea bazei documentare a viitoarelor cercetări.

Antologia profesorului Pertusi cuprinde în cele două volume ale ei peste 60 de texte, fie provenind, cum sînt textele din vol. I, de la martori oculari ai asediului și ai catastrofei finale — mai cu seamă italieni și bizantini, dar și „Ienicerul sîrb", rusul Nestor Iskander și turcii Aq Șems ed-Din și Tursunbeg —, fie marcînd etapele transmisiunii știrii și ecoul ei printre contemporani. Întîlnim în această din urmă categorie, în primul rînd corespondență de diferite categorii, expediată începînd cu puține zile după căderea Constantinopolului, la care se adaugă relatări istoriografice fundamentale ale unor contemporani ca Ducas sau Chalcocondil (cronicarii turci din care se dau extrase sînt mai tîrzii), scrieri ca prefața micului tratat al lui Gheorghe din Trapezunt, scris în iulie 1453 cu gîndul de a-l cîștiga pe Mehmed II pentru unirea religioasă a mahomedanilor cu creștinii, sau **Strategicon adversum Turcos** de Lampo Birago, autor bine informat asupra organizării și armatei otomane, și mai ales un grup important de **Lamenti**, cîntece de jale asupra căderii Constantinopolului, anonime sau de autori cunoscuți. Acestea din urmă provin atît din diferite țări ale Apusului — unul dintre cele mai semnificative și mai vechi, probabil chiar din 1453, provine din mediul atît de legat de Bizanț al Veneției —, cît și din Răsărit. Între cele din urmă, alături de versuri scrise de literați, se află mișcătoare poezii populare, unele dintre cele mai reușite venind de la grecii din regiunea Pontului. Alături de această producție grecească, întîlnim „lamentația lirică" (**liriceski plac**) a unui rus rămas necunoscut, cu prevestiri ale ideii celei de a treia Rome, și frumosul cîntec al armeanului Abraham din Ankara, nu însă, spre părerea noastră de rău, poemul atît de sugestiv pentru istoria mentalităților și a civilizației, din care profesorul Pertusi da fragmente în raportu-i amintit, al altui poet armean, Arakel din Beleș.

Textele în greacă și în latină, care constituie majoritatea, sînt date în original — de multe ori în ediții ameliorate sau în ediție critică ; unele erau chiar inedite pînă acum sau publicate doar în regeste — și în traducere italiană, textele italiene urmează originalele veacului al XV-lea, iar cele în alte limbi figurează numai în traducere italiană. Fiecare text e însoțit de o notiță introductivă cu datele necesare asupra autorului și a operei, a manuscriselor, a edițiilor și a studiilor la care a dat loc, și de ample comentarii filologice și istorice.

Între scrisorile publicate se află și aceea, păstrată în germană, a „vlădicăi" (Bladick) Samile, episcop grec refugiat în Țara Românească, scrisoare trimisă primarului din Sibiu la 6 august 1453, deci la numai două luni după cucerirea capitalei bizantine (ultima ediție, în **Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen**, vol. V, 1975, a rămas necunoscută editorului italian, în timp ce, la rîndul său, învățatului editor, al acestui volum, prof. G. Gündisch, i-a scăpat ediția Iorga din **Notes et extraits** IV, 1915, împreună cu recunoașterea de către Iorga a autenticității textului).

În poemul **Constantinopolis**, al umanistului brescian Ubertino Puscolo, între conducătorii forțelor bizantine este dat ca apărător al porții S-ta Teodosia un comandant cu numele **Bamblacus**, care se regăsește la Jacopo Languschi (**Excidio e presa di Costantinopoli**) sub forma „Zuan Blacho". Văzînd în acest „Zuan" un Ioan în dialect venețian, prof. Pertusi amendează pe Bamblacus în **Jan Blachus** (tradus Jan Vlacho și Giovanni Vlaco), cu gîndul că „ar putea fi vorba de un comandant de origine valahă" (I, p. 420). Ipoteza este ispititoare, dar mă întreb dacă n-ar trebui mai curînd văzut în acest personaj un membru al familiei bizantine Tamblac (Tzamplakon), în forma latinizată Zamblacus, familie din care făcea parte și Ioan, ruda Mariei din Mangop și soț al lui Ștefan cel Mare la Veneția — Zuan Zamblacho.

Lungul cîntec de jale venețian sau venet — **Questo e'l lamento de Costantinopoli** (II, pp. 296—315) — în care vorbește orașul însuși căzut în sclavie, se încheie cu un apel la puterile vremii pentru a-i veni în ajutor : papa, împăratul, regii Europei, republicile italiene, ducele Burgundiei și cel al Milanului. Ultimii al căror sprijin este invocat de Bizanțul captiv sînt domnul Țării Românești și despotul Serbiei.

Trasiteme da le man di questo orso,
Che assai ven prego, sir de Valachia,
Dispoto di Servia,
Vogi venir ad questo digno acquisto.

(Scoateți-mă din ghiara acestui urs, rogu-vă foarte, sire al Valahiei, despot al Serbiei, veniți la astă vrednică cucerire).

Dacă suverani ca cei ai Angliei și Franței, chiar ai Portugaliei sau Castiliei, era firesc să fie amintiți într-un apel general la cruciadă, citarea, alături de acești stăpînitori, a domnului Țării Românești, ca și a despotului Serbiei — după ei urmează în apel, neindividualizați : „duci, marchizi, conți și seniori" — înseamnă de bună seamă prezența în conștiința vremii a țării sale ca o forță politică cu greutate, cunoscută tocmai prin rolul ei în îndiguirea expansiunii otomane. Autorul, rămas anonim, se dovedește dealtminteri un bun cunoscător al capitalei bizantine și al circumstanțelor căderii sale, poate chiar un martor ocular al celei din urmă. Nu știu ca această interesantă mențiune a Țării Românești să fi fost semnalată la noi și mă întreb dacă, mergînd pe urmele ei, nu s-ar putea găsi și altele, în numeroasele bucăți de aceleași gen, fie grecești, fie apusene.

Realizînd în condiții remarcabile vasta sa antologie, profesorul Pertusi aduce indiscutabile servicii cercetării științifice într-un domeniu de atît de mare și de general interes. Dar, date fiind tocmai amploarea evenimentului căruia-i sînt consacrate cele două volume de texte ale culegerii și marile lui implicații în istoria civilizației europene, lectura acestora nu e rezervată numai specialiștilor. Ea nu poate decît să atragă, prin mărturiile pe care le aduce asupra reacțiilor și comportărilor din medii atît de variate, pe orice om de cultură în căutarea autenticității istorice.

M. Berza

tineri poeți

BRIAN JONES
(Anglia)

Bărbatul către soție :

Înainte de a merge la o petrecere

Întoarce-te acolo unde scările cotesc
înspre această casă ca și cum ți-ar fi străină,
Nemișcată într-o altă lumină
dă-i voie gazdei să-ți desprindă haina ușor.
Oprește-te acolo unde scările cotesc, distantă și puțin ceremonioasă,
Apoi coboară cu delicatețe conștientă dar nu falsă
Și ia-mi brațul ca și cum aș fi altul.

Deseară într-o cameră străină ne vom vedea pentru întîia oară :
Să închidem ochii la toate gesturile noastre cunoscute
Tu vei privi cît de bine îmi vine costumul
Eu voi distinge vocea ta cu armonie subtilă —
unde delicatețea este conștientă dar nu falsă —
Și-ți voi lua mîna ca și cum ai fi alta.

Uitînd de casă, vom redescoperi
prin ciripitul vocilor clinchetul de cristal,
Acele mici lucruri care ne-au preschimbat în doi îndrăgostiți.
Cît de monotonă ne-a fost singurătatea
Pînă ne-am întîlnit, ne-am luat rămas bun de la gazdă și aospeți
Și cu delicată înțelegere a tot ce a fost fals
Am plecat împreună. Noi — adică alții.

JON SILKIN
(Anglia)

Grija de animale

Cîteodată mă întreb, de ce să ne neliniștim pentru aceste mici animale cu ochi întunecați.
Întreb cerul, netulburata apă albastră.
Dar ele tac. Nici un răspuns.
Și fără răspuns mă lasă
Un șir de umbre cenușii zdrențuite și schelălăind
Ciini cu urechi tăiate, cai de povară gîfîind
O muscă fără umbră și fără vreun gînd.
Trebuie oare să lăsăm această procesiune
mînată de un biet cărăuș de lemne
să pătrundă în senina noastră imagine,
cînd pămîntul-făgăduinței, acea îndepărtată
insulă verde, ar fi una cu mult mai frumoasă ?
Animalele, umbrele noastre, au nevoie de noi.
Adăpostiți pisica jigărită și bufnița oarbă
Ridicați pe umeri veverița prinsă în cursă
Îngrijiți-vă de animalele fără vreun rost.
Din mila crescîndă și din această mică iubire
Se naște marea dragoste pentru animalul uman
Și dragostea voastră crește. Marea voastră dragoste se înalță.

STEPHEN BERG
(S. U. A.)

Între noi

Ninge din greu
și eu de mult timp privesc
asa cum un orb se uită la lume
din dosul pleoapelor sale.
Ce doream să am în brațe acum
nu se află aici, și aud
cum tiptil se apropie plînsul dulce al fulgilor.
Rătăcit printre ramuri
îmi sună ca și cînd aș fi pierdut pe cineva
și eram gata să găsesc
aceeași întindere albă pe buzele mele
afundîndu-se în ea însăși fără de mine.

ROBERT MEZEY
(S. U. A.)

O seară

Soarele arzînd încet în ultima lui oră.

Un cal nemișcat pe colină
Gîtul lung și botul atîrnînd spre pămînt
Coada lui explodînd în raze de foc.

Iarba ce-și înclină capul peste propria-i umbră
Iarba adormită după îndelungul aspect al luminii
Și smochinii abia înfloriți dansînd ușor în tăcerea pregătitoare de noapte

O seară
Înțeleasă
De cei ce n-o înțeleg.

În românește de
Denisa Comănescu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

L

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion